

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra církevních dějin a literární historie

Tomáš Gregůrek O.Cr.

**Dějiny Rytířského řádu Křižovníků
s červenou hvězdou mezi lety 1948–1958**

Diplomová práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Tomáš Petráček, Ph.D., Th.D.

Praha 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne: 13. července 2020

Tomáš Gregůrek O.Cr.

Bibliografická citace

Dějiny Rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou mezi lety 1948–1958 [rukopis] : Diplomová práce / Tomáš Gregůrek O.Cr.; prof. PhDr. Tomáš Petráček, Ph.D., Th.D. – Praha, 2020. – 103 s.

Anotace

Diplomová práce se věnuje dějinám řádu v období mezi nástupem komunismu v Československu za dlouholetého a zkušeného velmistra a generála řádu Josefa Vlasáka až do jeho smrti v roce 1958, což bylo také první decennium totality s tvrdou proticírkevní politikou. Jedná se o jedny z klíčových let v dějinách řádu, který si již dvě generace od zlomového roku 1918 do skončení druhé světové války úspěšně nacházel místo v měnících se společenských a politických poměrech. Po únoru 1948 nastala změna, která po stránce vnější i vnitřní výrazně zasáhla řádový život, jenž byl státní mocí násilně likvidován. Na druhé straně se nový režim pro svou církevní politiku snažil využít vhodných osobností, mimo jiné i z řad křižovníků. Po Vlasákově smrti následovalo třicet let bez řádného ordináře.

Práce si klade za cíl ukázat, jakým způsobem se velmistr a ostatní členové řádu vypořádávali s nově nastolenými poměry lidově-demokratického zřízení, jak vypadala likvidace kláštera sv. Františka u Karlova mostu, co se dělo s členy řádu, jak si chránili svou řeholní a křižovnickou identitu, a to na základě archivních pramenů a publikovaných i nepublikovaných vzpomínek. Také bude představena forma, kterou se angažovali režimem využívání křižovníci.

Klíčová slova

Řád křižovníků s červenou hvězdou, proticírkevní politika, řeholní život v období nesvobody, pronásledování církve, komunismus.

Abstract

„History of the Knights of the Cross with the Red Star between 1948–1958“

The diploma thesis deals with the history of the order in the period of history from the rise of communism in Czechoslovakia for a long and experienced grandmaster and general of the order Josef Vlasák until his death in 1958, which was also the first decennium of totalitarianism with a strong anti-church policy. It is one of the key periods in the history of the Order, which was successful in changing social and political circumstances for two generations from the coup to World War II. After February 1948, there was a change that, in terms of both external and internal sense, significantly affected the life of the Order, which was forcibly liquidated by the state. On the other hand, the new regime tried to use appropriate personalities for its ecclesiastical politics, among them the Knights of the Cross. After Vlasák's death, thirty years passed without a proper leader.

The diploma thesis is to show how the Grand Master and other members of the Order dealt with the newly established conditions of the folk-democratic system, what liquidation of the monastery of St. Francis at Charles Bridge was like, what happened with the members of the Order, how they protected their religious and order identity, based on archival sources and published and unpublished memoirs. Also, the form of engagement of the knights of the cross used by the regime will be presented.

Keywords

The Knight of the Cross with the Red Star, anti-religious policy, religious life in a period of non-freedom, persecution of the church, communism.

Počet znaků (včetně mezer): 240964.

Poděkování

Chtěl bych tímto poděkovat za důvěru a trpělivost svému vedoucímu prof. PhDr. Tomáši Petráčkovi, Ph.D., Th.D., že mi umožnil věnovat se tomuto tématu práce. Rád bych také poděkoval Mgr. Mileně Jakoubkové za její neocenitelné služby jazykové a grafické korektury, dále archiváři a církevnímu historikovi prof. PhDr. ThDr. Peteru Zubkovi, PhD. za bezpočet konzultací a diskuzí k tématu církevních a řádových dějin. Dále děkuji Mgr. Evě Richtrové, PhD. z Moravské zemské knihovny za neocenitelné informace k dosud neinventarizovanému archivnímu fondu Náboženská matice; pracovníkům archivu pražského arcibiskupství, archivu biskupství litoměřického a zvláště Mgr. Petře Koláčkové z diecézního archivu biskupství brněnského za opravdu důkladnou rešerši materiálů k dějinám a působení řádu na území brněnské diecéze v poválečném období. Dále vyslovuji poděkování pracovníkům Národního archivu České republiky, archivu hlavního města Prahy a státního okresního archivu Sokolov se sídlem v Jindřichovicích. Zvláštní poděkování náleží ThDr. Petře Gabrielové, ThD. z archivu bezpečnostních složek. A v neposlední řadě také současnému generálu a velmistru Mgr. PharmDr. Josefu Šedivému O.Cr., PhD. za podporu při mých studiích, stejně jako i řádovým spolubratrům, kteří mně umožnili nahlédnout do kronik řádových farních úřadů, případně mně poskytl další neocenitelné konzultace k řádovým dějinám. Zvláštní díky náleží spolubratru Mgr. ICLic. Davidu Kučerkovi O.Cr., za mnohé detailní informace k osobě velmistra a generála Josefa Vlasáka, a také za podporu během mé řeholní formace a studia.

Obsah

Úvod.....	1
A. Řád křižovníků s červenou hvězdou v letech 1948–1958.....	7
1 Poválečná situace.....	7
2 Komunistické pronásledování.....	9
3 Personální problematika po roce 1948.....	12
4 Odsun obyvatel kláštera	17
4.1 Internační klášter v Broumově	20
4.2 Internační klášter v Králíkách	21
4.3 Internační klášter v Želivi	22
5 Další individuální osudy	23
6 Prorežimní křižovníci	25
7 Perzekuovaní křižovníci	27
7.1 P. Ladislav Sirový (1918–1992)	28
7.2 P. Bohumír Rákosník (1917–1978).....	28
7.3 P. Jindřich Strnad (1874–1965).....	29
7.4 P. Václav Schneider (1915–1978).....	31
7.5 P. Augustin Dragoun (1894–1972)	32
7.6 P. Josef Šebesta (1919–1995)	33
7.7 P. František Kučera (1920–1967)	34
7.8 P. František Krba (1921–1985).....	35
7.9 P. Karel Brabec (1915–1982).....	36
8 Hmotný majetek řádu.....	37
8.1 Osud movitého inventáře	37
8.2 Nové využití klášterního objektu	45
9 Vybrané křižovnické objekty	51
9.1 Hradiště sv. Hypolita (okr. Znojmo)	51
9.2 Chlum Svaté Máří (okr. Sokolov)	52
9.3 Dobřichovice (okr. Praha-západ)	54
9.4 Fary	55
10 Všední život řádu.....	56

B. Biografie vybraných členů řádu	61
1 Josef Vlasák (1867–1958)	61
1.1 Život od narození po vstup do řádu.....	61
1.2 Působení od vstupu do řádu do zvolení velmistrem (1886–1915)....	61
1.3 Velmistrem do nástupu komunismu (1915–1948).....	63
1.4 Velmistrovské působení po nástupu komunismu (1948–1958).....	65
2 Jan Mára (1912–2011)	70
2.1 Období let 1912–1949	70
2.2 Členem Národní fonty	71
2.3 Začátek pražského působení.....	72
2.4 Vzorný „mírový“ duchovní.....	73
2.5 Ředitelem České katolické charity	79
3 Ladislav Sirový (1918–1992)	81
3.1 Období let 1918–1945	81
3.2 Období let 1945–1953	82
3.3 Období let 1952–1992.....	85
Závěr	87
Seznam použitých zkratk	91
Prameny a literatura	93
1 Prameny	93
1.1 Řádový archiv	93
1.2 Národní archiv.....	93
1.3 Archiv bezpečnostních složek.....	94
1.4 Archiv hlavního města Prahy	94
1.5 Archiv autora.....	94
1.6 Církevní archivy	95
1.7 Kroniky	95
1.8 Nepublikované zdroje	95
2 Literatura	96
3 Tisk	99
4 Internet	100
C. Přílohy	101

Úvod

Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou, založený původně jako špitální bratrstvo v roce 1233 českou princeznou Anežkou Přemyslovnou (sv. Anežka Česká), žijící podle řehole sv. Augustina, náleží mezi starobylé české církevní instituce. Je jediným mužským řeholním společenstvím založeným na českém území, které je přítomno dodnes a téměř 800 let se snaží naplňovat duchovní a špitální (charitativní) odkaz své zakladatelky. Během své dlouhé historie zažil období rozkvětu a také těžkých časů. Jedním z těchto pro řád velmi složitých období bylo také první desetiletí po nástupu komunistické totality. V tomto čase stál v čele řádu druhý nejdéle úřadující velmistr, Josef Vlasák, který se úřadu ujal v roce 1915 a první desetiletí komunistické totality bylo současně jeho posledním desetiletím v úřadu velmistra a generála řádu, protože v roce 1958 zemřel. Jednalo se o období, které bylo v mnoha ohledech zlomové a na dlouhá desetiletí dopředu ovlivnilo celý řád a jeho členy.

Vzhledem ke starobylosti řádu a také s ohledem na skutečnost, že řád náležel k významným aktérům českých církevních dějin, byla jeho dějinám mezi historiky věnována velká pozornost. Za nejzásadnější dílo věnující se řádovým dějinám lze právem považovat práci řádových spolubratrů Václava Bělohávka a Josefa Hradce *Dějiny českých křižovníků s červenou hvězdou*, vydanou v roce 1930.¹ Novější prací jsou německy psané řádové dějiny od Willyho Lorenze.² Po sametové revoluci vyšla útlá syntetická práce Milana Bubna *Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou*.³ Pro dějiny řeholního života v českých zemích pak nelze opomenout zatím nedokončené obsáhlé dílo Milana Bubna věnující se dějinám řeholního života v českých zemích *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*.⁴

¹ BĚLOHLÁVEK, Václav – HRADEC, Josef. *Dějiny českých křižovníků s červenou hvězdou*. [Díl první, díl druhý]. V Praze: Nákladem Řádu českých křižovníků, 1930, 233 + 202 s.

² LORENZ, Willy. *Die Kreuzherren mit dem roten Stern*. Königstein: Institut für Kirchen und Geistesgeschichte der Sudetenländer, 1964.

³ BUBEN, Milan. *Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou*. Vydání první. Praha: Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou, 1996, 67 s., 12 nečíslovaných stran obrazových příloh.

⁴ BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. I. díl, Řády rytířské a křižovníci*. Praha: Libri, 2002.

Mimo tyto syntézy vyšly menší práce věnující se jednotlivým řádovým působištím. Jiří Kacetyl zmapoval dějiny a památky řádového působiště na Hradišti sv. Hypolita ve Znojmě.⁵ Miroslav Král pak dějiny řádové farnosti v Živohošti.⁶ Intenzivní pozornost byla v poslední době věnována baroknímu období v dějinách řádu. O osobě velmistra arcibiskupa Arnošta Vojtěcha kardinála z Harrachu vznikla práce Alessandra Catalana *Zápas o svědomí: kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598–1667) a protireformace v Čechách*⁷ O jeho nástupci Janu Bedřichu z Valdštejna byly napsány hned dvě práce: Jiří M. Havlík vydal knihu s názvem *Jan Fridrich z Valdštejna: arcibiskup a mecenáš doby baroka*;⁸ Petra Vokáčová publikovala *Příběhy o hrdé pokoře: aristokracie v českých zemích v době baroka*,⁹ kde životním osudům Jana Bedřicha věnuje jednu kapitolu své monografie. Období vrcholného baroka se ve své dizertační práci věnoval křížovnícký spolubratr Marek Pučálík: *Křížovníci v době vrcholného baroka – za generalátu Františka Matouše Böhmba (1722–1750)*.¹⁰

O poznání méně prací vzniklo k moderním dějinám řádu ve 20. století. Pro období první republiky je to dizertační práce řádového spolubratra Gabriela Rijada Mulamuhiče *Pražský Kláštor Rádu křížovníkov s červenou hviezdou za prvej ČSR*;¹¹ dále je to diplomová práce řádového spolubratra Davida Kučerky *Život a dílo velmistra Vlasáka, O.Cr. (1867–1958)*.¹² Tato práce se jen z malé části (celkem 3 s.) věnuje také období prvního desetiletí po nástupu komunistů k moci. Kučerka má biografický charakter, život velmistra byl reflektován jako uzavřený a komplexní celek, který je zasazen do různých period společensko-politického vývoje u nás. Naše práce je speciálně zaměřena pouze na poslední desetiletí Vlasákova života, a proto byl

⁵ KACETL, Jiří. *Hradiště svatého Hippolyta naproti Znojmu = Pölsenberg gegenüber Znaim*. Ve Znojmě: Římskokatolická farnost Znojmo-Hradiště, 2020.

⁶ KRÁL, Miroslav. *Živohošťská farnost: její historie a současnost: 1057–2007*. V Hubenově: Římskokatolická farnost Živohošť a Obec Chotilsko v nakladatelství All direct Praha, 2007.

⁷ CATALANO, Alessandro. *Zápas o svědomí: kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598–1667) a protireformace v Čechách*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008.

⁸ HAVLÍK, Jiří M. *Jan Fridrich z Valdštejna: arcibiskup a mecenáš doby baroka*. Praha: Vyšehrad, 2016.

⁹ VOKÁČOVÁ, Petra. *Příběhy o hrdé pokoře: aristokracie českých zemí v době baroka*. Praha: Academia, 2014.

¹⁰ PUČALÍK, Marek. *Křížovníci v době vrcholného baroka: za generalátu Františka Matouše Böhmba 1722-1750*. Praha: Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2017.

¹¹ MULAMUHIČ, Gabriel Rijad. *Pražský Kláštor Rádu křížovníkov s červenou hviezdou za prvej ČSR*. Košice: Seminár sv. Karola Boromejského, 2008.

¹² KUČERKA, David. *Život a dílo velmistra Vlasáka, O.Cr. (1867–1958)*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta. 2019.

jeho život i život řádu reflektován v hlubších detailech, které bylo možné otevřít, protože v menším časové úseku je větší manévrovací prostor pro podrobnější prozkoumání tematiky. O jiných pracích, které by se hlouběji zabývaly dějinami řádu křižovníků v poválečném období, není nic známo.

V obecné rovině se církevním dějinám tohoto období věnuje syntetická práce Stanislava Balíka a Jiřího Hanuše *Katolická církev v Československu 1945–1989*, dále práce historika Václava Vaška, především jeho trilogie *Dům na skále*¹³ a jeho dvojdílná monografie *Neumlčená: Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*.¹⁴ Pro dějiny řeholního života v daném období je stěžejní prací dílo Vojtěcha Vlčka *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem (1948–1968)*.¹⁵ Poněkud opomenutou prací je pak edice pramenů k Akci K, vydaná na počátku devadesátých let v rámci edice *Dokumenty o perzekuci a odporu, sv. 4, Akce K – likvidace klášterů v roce 1950*.¹⁶ K osobě spolubratra P. Jana Máry a jeho politickému působení existují početné zmínky v dílech Karla Kaplana *Stát a církev v Československu (1948 – 1958)*¹⁷ a *Národní fronta*.¹⁸

Mimo tyto práce je třeba zmínit edici dokumentů Marie Bulínové a kolektivu *Církevní komise ÚV KSČ (duben 1949–březen 1950)*¹⁹ a dílo Vladimíra Koronthályho, jímž sestavený *Almanach duchovních arcidiecéze pražské ve 20. století* a *Lexikon farností arcidiecéze pražské (1948–2010)*²⁰ výrazně ulehčily zpracování personálních záležitostí řádových spolubratrů, zejména na území dnešní arcidiecéze pražské a diecéze plzeňské.

¹³ VAŠKO, Václav. *Dům na skále 2. Církev bojující: 1950 – květen 1960*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

¹⁴ VAŠKO, Václav. *Neumlčená: kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*. I. Praha: Zvon, 1990.

¹⁵ VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem: 1948–1964*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004.

¹⁶ Kolektiv. *Dokumenty o perzekuci a odporu. Akce K – likvidace klášterů v roce 1950: Dokumenty a přehledy*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993.

¹⁷ KAPLAN, Karel. *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*. Brno: Doplněk, 1993.

¹⁸ KAPLAN, Karel. *Národní fronta 1948–1960*. Praha: Academia, 2012.

¹⁹ BULÍNOVÁ, Marie (ed.) a kolektiv. *Církevní komise ÚV KSČ 1949–1951. Díl 1, Církevní komise ÚV KSČ („církevní šestka“): Duben 1949 – březen 1950*. Brno: Doplněk 1994, 504 s.

²⁰ KORONTHÁLY, Vladimír (ed.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010*. Praha: Arcibiskupství pražské, 2013.

I přesto všechno nebylo možné tuto diplomovou práci vystavět pouze na literatuře, která se křížovnickému řádu věnuje spíše obecně. Dalším, a to důležitým zdrojem informací se tak staly především archivní materiály, z nichž některé byly zpřístupněny teprve v nedávné době. Tento záměr se ukázal jako nosný, a i přes někdy velmi úmorné zpracovávání obrovského množství archivního materiálu přinesl výsledky v podobě nových poznatků, které prohloubily poznání dějin řádu. Současně ovšem také vedly k drobným korekcím dosavadních poznatků. Pozornost jsem nejdříve soustředil do Národního archivu, kde je deponován řádový archiv křížovníků (NA ČR, ŘA KŘ). Tento fond byl ale uzavřen rokem 1948 a materiály z období po roce 1948 se v něm, až na malé výjimky, nenacházejí. Daleko cennějším zdrojem se ukázal další řádový fond tzv. archivu generalátu (ARŘKČH, Archiv generalátu), uspořádaný až po sametové revoluci, jehož těžištěm jsou osobní složky jednotlivých členů řádu. Torzálně jsou v něm také dochovány další materiály, které umožnily sestavit seznam nových členů řádu přijatých po roce 1948, tedy po datu posledního tiskem vydaného katalogu členů řádu. Velmi důležitým dokumentem, jenž se v tomto fondu nalézal a od kterého jsem si hodně sliboval, byl rukopis osobních vzpomínek velmistra Josefa Vlasáka. Informace v něm obsažené se bohužel týkají především období velmistrova dětství a mládí, období po nástupu do úřadu v roce 1915 a období těsně po první světové válce. Zakončeny jsou obdobím velmistrovy internace na Starém Brně a obdobím v závěru války, které strávil v klášteře Porta Coeli v Předklášteří u Tišnova. Období po skončení druhé světové války bohužel není vůbec zachyceno.

Ve fondech Národního archivu ČR se ukázal důležitým dosud nezpracovaný fond Náboženské matice, díky kterému bylo možné rekonstruovat průběh Akce K v hlavním řádovém domě a také získat informace o internaci spolubratrů v centralizačním klášteře v Broumově, kam byli odesláni. Dalším studovaným zdrojem byl fond dislokační komise Úřadu předsednictva vlády, který umožnil popsat osudy hlavního řádového domu v prvních letech poté, co proběhla Akce K. Důležitým zdrojem informací byly také fondy Státního úřadu pro věci církevní a fondy organizace Národní fronty. Ty především v souvislosti s politickou činností spolubratra Jana Máry.

Jiným důležitým archivním pramenem byly fondy Archivu bezpečnostních složek (ABS). Ty poněkud paradoxně nepřinesly příliš mnoho informací o Akci K, přesněji řečeno o její druhé fázi, která je na rozdíl od první fáze na informace velmi chudá. Jako důležitý se tento fond ukázal až ve věci centralizačního kláštera v Králíkách

a internačního kláštera v Želivi, kam byli z Broumova přesunuti někteří spolubratři. Velmi důležitý byl tento fond pro zkoumání osudů perzekuovaných a vězněných spolubratrů a nepřímo také pro zkoumání každodennosti řádových spolubratrů. V archivu hlavního města Prahy bylo možné vytěžit fond církevního oddělení Národního výboru hlavního města Prahy. Z dalších archivů to pak byly především archivy jednotlivých diecézí. Jednalo se o archiv arcibiskupství pražského, biskupství brněnského a biskupství litoměřického. V těchto archivech se jednalo především o osobní složky spolubratrů působících na jednotlivých řádových farách.

Z okresních archivů byl prozkoumán státní okresní archiv v Jindřichovicích, kde je deponována kronika řádové farnosti v Lokti. Mimo to jsem také prostudoval kroniky některých vybraných řádových farností, především farnosti u hlavního řádového kostela sv. Františka u Karlova mostu a kroniku řádové farnosti ve Františkových Lázních. Farní kronika řádové farnosti v Praze u sv. Petra na Poříčí, v níž jsem s ohledem na skutečnost, že zde po celé sledované období žil velmistr řádu, očekával hodně informací, bohužel neobsahovala žádné informace k této práci. Dílčí informace byly získány z kroniky „řádové“ farnosti u sv. Karla Boromejského ve Vídni.

Prospěšným zdrojem informací se ukázaly být diplomové práce. Kromě výše zmíněné práce Davida Kučerky, v níž se intenzivně věnoval osobě velmistra Josefa Vlasáka, to byly diplomové a bakalářské práce pojednávající o moderních dějinách řádových působišť Dobřichovice, Chlum Svaté Maří a Znojmo–Hradiště.

Základní rešerše dobového tisku byla doplňkovým zdrojem informací. Díky deníku Lidová demokracie bylo možné sestavit seznam festivit, kterých se velmistr účastnil v období let 1948–1950. Časopis Duchovní pastýř byl publikační platformou spolubratra Jana Máry, který psal politicko-spoločenské komentáře; také příležitostně psal pro Katolické noviny. Ty pak poskytly jeden zajímavý dokument osobní povahy, dopis zasláný velmistrem řádu jeho příteli knězi při příležitosti velmistrových narozenin. Z něj bylo možno získat informace o zdraví, aktivitách a životním stylu velmistra, žijícího na odpočinku na řádové faře u sv. Petra na Poříčí.

Pro doplnění podkladů byly v menší míře využity také elektronické zdroje.

K zpracování této práce s ohledem na její zaměření bylo využito několika metod, přímé a nepřímé, biografické a v neposlední řadě komparativní. Byla použita i metoda sondy v kapitolách, kde bylo potřebné selektivně vybrat reprezentativní představení jinak rozsáhlého materiálu (výběr osob, osudů nemovitostí). Z metodického hlediska

byl nalezený materiál tříděný tematicky, vznikala jádra jednotlivých kapitol. Materiál byl analyzovaný a kriticky zhodnocovaný porovnáváním jednotlivých informací, ale také s tradovanými informacemi (oral history), které jsem konfrontoval s pamětníky. Až pak vznikla výsledná syntéza diplomové práce. Její cílem bylo představit historii řádu v letech 1948–1958 v úhlu pohledů nejenom na klíčové události, ale také osoby, perzekvované i protežované režimem, dále na vnější dějiny (především majetků), ale i vnitřní vývoj (duchovní život, život emigrantů). Jistěže práce není vyčerpávající, je teprve první v řadě, ukazuje stav archivních pramenů, otevírá další možnosti výzkumu, a to nejenom ve zkoumaném období.

Na druhé straně má práce praktický význam jako reflexe pro křížovnický řád, jeho členy, sympatizanty a zájemce. Součástí identity je totiž vždycky pěstování vlastní paměti. Řád je součástí univerzální církve. Místní církevní dějiny nejsou nikdy izolované, jsou částí a obohacením pro celou katolickou církev. I hluboké teologické pravdy, jakékoli radosti a naděje, povzbuzení i zklamání je možné vnímat i na takové nepočetné komunitě, jakou jsou křížovníci.

Práce má klasickou strukturu, tvoří ji tři celky. První část (A) je jádrem práce. Dělí se na deset kapitol, které na sebe volně, ale logicky navazují. První kapitola se věnuje obecným církevním a v závislosti na nich i řádovým dějinám v čase mezi koncem druhé světové války a nástupem komunistické totality v roce 1948. Druhá kapitola je věnována církevním dějinám po tzv. vítězném únoru a osudům řádu v tomto období. Nejdůležitějším momentem, který radikálně zasáhl do života řádu, byla Akce K, probíhající v dubnu 1950. V této oblasti se podařilo najít několik nových pramenů, detailněji osvětlujících toto zlomové období v dějinách křížovnického řádu. Další část se podrobněji věnuje jednotlivým perzekuovaným spolubratrům a také těm, kteří kooperovali s režimem. Nezůstává ovšem jen u personální stránky. Podrobně jsou zde zmapovány osudy vyklizeného kláštera u Karlova mostu a výběrově (metodou reprezentativní sondy) též některých významných řádových působišť. Archivní materiály na toto téma jsou dominantní a v řádu bylo vždycky tradicí, aby byly tyto záležitosti jasné a podrobně dokumentované. Mimo to byla věnována pozornost řádové každodennosti, zvláště v čase po vyklizení kláštera v roce 1950. Protože nebylo možné podrobně zmapovat osudy jednotlivých členů řádu, je v druhé části práce (B) věnována pozornost třem z nich, kteří jsou jakýmsi reprezentanty různých přístupů, pomocí nichž se jednotliví členové vyrovnávali s novým politickými a společenskými pořádky. Na konci se nachází příloha (C).

A. Řád křížovníků s červenou hvězdou v letech 1948–1958

1 Poválečná situace

Po druhé světové válce byla obnovena Československá republika. Postupně došlo k obnově státních orgánů, společenského, kulturního i hospodářského života. Důležitým mezníkem bylo vypořádání se s válečnou minulostí, především s kolaboranty, zrádci a nepřáteli; mezi tyto nepřátele se v českých zemích počítali především Němci.

Někteří autoři vidí počátek problému vztahu stát – církev v odstavení poraženého vnitřního nepřítele, Hlinkovy slovenské lidové strany, která byla po válce rozpuštěna. Po vypuknutí Slovenského národního povstání se na Slovensku chopila moci Slovenská národní rada (SNR), která pak razila politiku zúčtování s ľudáckým režimem a jeho přísluhovači. K nim byla připočtena i katolická církev, proto se stala terčem dehonestace.

SNR byla dominantně tvořena členy komunistické strany a poválečná společnost procházela tzv. sovětizací. První útoky na katolickou církev se tedy odehrály na Slovensku. Signifikantními událostmi byla snaha státu o zrušení církevního školství, proces s prezidentem válečného Slovenského státu Dr. Jozefem Tisem, „odhalení“ spiknutí v jehož čele stál chorvatský jezuita Dr. Tomislav Kolakovič-Poglajen (1906–1990), který formoval kroužky Katolické akce, nazývané Rodina. Katolické církve se dotkla tzv. druhá pozemková reforma. Na základě zákona č. 142/1947 Sb. měla být církvi odňata zemědělská a lesní půda nad 50 ha. Zákon ještě nebyl plně vykonán a přišel únor 1948, po kterém došlo k vydání zákona č. 46/1948 Sb., který odňal církvi i zbytek půdy.²¹

Naproti tomu v českých zemích patřila katolická církev k vítězům. Postupně došlo k obnově církevního života: bylo obnoveno nebo vzniklo 43 různých katolických

²¹ BALÍK, Stanislav – HANUŠ, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945–1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013.

periodik, 11 katolických nakladatelství, různé typy katolických škol, spolky a hnutí, byly obnoveny diplomatické styky Československa se Svatým stolcem.²²

Květen 1945 přináší konec války a osvobození Československa a řád tak mohl znovu začít rozvíjet svou činnost. Jeho členové se vrátili do kláštera u Karlova mostu, který byl během války zabrán. Velmistr řádu přijel v závěru května z internace na Moravě.²³ Spolubratři P. Ladislav Sirový a P. Karel Weiss se vrátili z koncentračního tábora v Dachau.²⁴ V roce 1946 se objevily první těžkosti, z řádových farností bylo odsunuto osm řádových spolubratřů spolu s jejich farníky (tab. 1).

Tab. 1. Seznam odsunutých křižovníků				
Č.	Jméno	Narozený	Funkce	Působíště
1.	Jan Bayan	06. 11. 1902	farář	Karlovy Vary-Rybáře
2.	Jan Franz	28. 07. 1909	administrátor	Popice u Znojma
3.	Ervín Künzl	03. 05. 1905	farář	Kynšperk nad Ohří
4.	Jan Sailer	13. 01. 1910	komandér, probošt, farář, novicmistr	Chlum Svaté Maří
5.	František Schmutzer	03. 03. 1901	farář	Milhostov u Františkových Lázní
6.	Bruno Steinhauer	30. 08. 1908	kaplan	Chlum Svaté Maří
7.	Heřman Wagner	10. 07. 1886	farář	Pšov u Žatce
8.	Karel Weiss	13. 07. 1913	kaplan, administrátor in spiritualibus	Tachov

Zdroj: Osobní archiv, *Catalogus ordinis militaris Crucigerorum cum Rubea Stella 1946*.

Pozn. Jan Sailer byl oficiálně „magister novitiorum pro parte Germanica“. Rozumí se, že jde o německy mluvící část řádu, která působila na území Říše. Jednalo o reakci na změněnou politickou situaci, kdy se část řádových působíšť ocitla na území Třetí říše a formace v pražském řádovém domě, který byl oficiálním sídlem řádového noviciátu, byla komplikovaná, případně nemožná.

²² HAVLÍČKOVÁ, Helena. *Dědictví*. Olomouc: Poznání, 2008, s. 29.

²³ Archiv farního úřadu (dále jen AFÚ) sv. Františka Praha – Staré Město, *Kronika farního úřadu u kostela sv. Františka na Staré Měště pražském*, nestránkováno.

²⁴ Archiv Rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou (dále jen ARŘKČH), Archiv generalátu, ka. IV. B: *Conspectus crucigerorum 1969*, rkp., nestránkováno.

Ve Spolkové republice Německo, kam byli odsunuti, nastoupili do duchovní správy v několika diecézích. Poslední z nich, P. Karel Weiss, zemřel v roce 1998 v Pasově.²⁵ Dějiny působení křižovníků v Rakousku a Německu v letech 1945–1989 jsou značně nepřehledné. Jejich zpracování si vyžádá důkladnou archivní rešerši archivu řádové komendy ve Vídni, farních archivů diecézí, ve kterých působili, případně zachovaných pozůstalostí.

Jako náhradu za chybějící spolubratry začíná řád intenzivně hledat nový dorost. Dne 5. srpna 1946 napsal novicmistr dopis do olomouckého kněžského semináře, ve kterém prosil, aby nepřijatí kandidáti byli upozorněni na možnost vstupu do řádu křižovníků.²⁶ V deníku Lidová demokracie pak 6. srpna 1946 vyšel krátký článek, ve kterém řád oznamoval, že do svých řad přijímá nové členy.²⁷ Ke vstupu do řádu pak vybízel také pražský arcibiskup Josef Beran, který se v pastýřském listě z 2. února 1948 rozsáhle rozepsal o sv. Anežce České a významu jejího odkazu pro danou těžkou dobu. Současně přál řádu rozhojnění jeho dorostu.²⁸

2 Komunistické pronásledování

Zásadní změna ve společnosti nastala 25. února 1948, kdy prezident republiky Edvard Beneš přijal demisi odstupujících nekomunistických ministrů, kteří byli nahrazeni členy komunistické strany. V Československu tak začala vláda jedné strany na více než 41 let. Toto datum bylo po pádu komunistického režimu označeno za počátek totalitního režimu a doby nesvobody, která skončila 17. listopadu 1989. Komunistický vliv přicházel pozvolna a vztah státu k církvi prošel určitým postupným vývojem. Stát ho uskutečňoval v duchu ideologie marxismu-leninismu, podle kterého byla církev považována za třídního nepřítele, vůči kterému aktivně bojovala. Stát svévolně zasahoval do církevního života a snažil se eliminovat její působení ve veřejném prostoru. Prostředkem k tomu bylo také zastrásování, zatýkání, zinscenované soudní procesy, zcizování církevních nemovitých i movitých statků,

²⁵ JIŘIŠTĚ, Jan Nepomuk. *Necrologium Ordinis militaris Crucigerorum cum Rubra Stella*. Praha: Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou, 1997 (*Supplementum A.D. 2019*), nestránkováno.

²⁶ AŘŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. A, složka noviciát, nestránkováno.

²⁷ Oznámení: Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou v Praze. in: *Lidová demokracie 2* (6. 8. 1946, 3. vyd.), č. 178, s. 4.

²⁸ KATOLICKÁ CÍRKEV. Arcidiecéze pražská. *Pastýřské listy 1945–2000*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 48-50.

vliv na výběr kněží a jejich pastoračního zařazení. V zesílené míře se proticírkevní politika vlády projevila vůči řeholím. Podle dosavadních, a ještě ne zcela definitivních výzkumů, lze aktivní perzekuci totalitního komunistického státu vyjádřit statistikami s počty aktivně pronásledovaných kněží (tab. 2).

Tab. 2. Katoličtí duchovní perzekvovaní komunistickým režimem				
Kategorie		České země	Slovensko	ČSR (Σ)
Biskupové	Počet (1948)	8 + 1 apošt. adm.	6 + 2 apošt. adm.+ 2 řec.	14 + 3 + 2
	Odsouzení a věznění z politických důvodů	4	3 + 2 řec.	7 + 2
	Internovaní	6	3	9
Diecézní kněží	Počet (1948)	5096	1890 (+ 266 řeckokatolických)	7252
	Odsouzení a věznění z politických důvodů	450	302	752
	Internovaní	150	200	350
Řeholníci (27 řádů a kongregací)	Počet (1948)	1 503	1 301	2 804
	Odsouzení a věznění z politických důvodů	358	171	529
	Internovaní	1 242	?	1 242+
Σ	Počet (1948)	6 608	3 467	10 075
	Odsouzení a věznění z politických důvodů	812	478	1 290
	Internovaní	1 398	203	1 601+

Zdroj (jednotlivé zdroje se od sebe mírně liší): VAŠKO, Václav: *Dům na skále 2. Církev bojující. 1950 – květen 1960*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 411; BALÍK, Stanislav – HANUŠ, Jiří: *Katolická církev v Československu 1945–1989*. Brno: CDK, 2007, s. 175; HAVLÍČKOVÁ, Helena: *Dědictví*. Olomouc: Poznání, 2008, s. 115, 118, 128, 131.

Od uchopení moci komunisty existovala snaha o omezení vlivu duchovních, zvláště řeholníků, na veřejnosti. Tato problematika měla svůj vývoj, který vyvrcholil rázným zrušením klášterů: ze všech řeholních domů měli být najednou odvezeni řeholníci a soustředěni do jiných klášterních objektů na okraji společnosti, kde nebudou mít výraznější vliv. Samozřejmě, že existovaly rozdíly v hodnocení „nebezpečnosti“ jednotlivých řádů. V českých zemích před Akcí K působilo

27 mužských řádů. Podle stávajících publikovaných výzkumů bylo zastoupení křížovníků s červenou hvězdou nepatrné, jak to vyplývá z tabulky č. 3, ale ne nevýznamné.

Tab. 3. Zastoupení křížovníků mezi řeholníky v českých zemích					
Řeholníci	Počet domů	Počet členů	Internované osoby	Vězněné osoby	Let trestu
Celkem	149	1714	1242	358	2107 + 3 doživotí
Křížovníci (abs.)	1	53	16	5	36 + 2 měsíce
Křížovníci (rel.)	0,67 %	3,09 %	1,29 %	1,40 %	1,66 %

Zdroj (jednotlivé zdroje se od sebe mírně liší): VLČEK, Vojtěch: *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*. Olomouc: MCM, 2004, s. 150-151; VAŠKO, Václav: *Dům na skále 2. Církev bojující. 1950 – květen 1960*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 411; BALÍK, Stanislav – Hanuš, Jiří: *Katolická církev v Československu 1945–1989*. Brno: CDK, 2007, s. 174, 345; HAVLÍČKOVÁ, Helena: *Dědictví*. Olomouc: Poznání, 2008, s. 133.

Podíl křížovníků s červenou hvězdou na celkových statistikách není významný, protože měli jenom jediný mateřský klášter, v němž žila menší část příslušníků řádu, zatímco zbylí členové působili na 30 řádových farách a také na některých farách nenáležících řádu. Řád, který nebyl nikdy veliký co do počtu řeholníků, sehrál osobitou roli díky svému českému původu. Založila jej jako špitální bratrstvo sv. Anežka Česká v roce 1233. Povýšení na církevní řád provedl v roce 1237 papež Řehoř IX. I přes tuto svoji specifičnost a silnou provázanost s českými národními dějinami se i on stal obětí komunistické represe. Stejně jako jiné řády prošel obdobnou zkouškou a obětí. Stejně jako řeholní domy jiných řádů byl i ten pražský na jaře roku 1950 obsazen a část jeho členů internována.²⁹

V českých zemích bylo zřízeno pět centralizačních klášterů určených k soustředění všech řeholníků. Původně byly rozděleny podle řádů, později docházelo k záměrnému míchání komunit. Pro křížovníky byl určen původně benediktinský klášter

²⁹ KAPLAN, Karel. *Stát a církev v Československu 1948–1953*. Brno: Doplněk, 1993, s. 381; VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, s. 49.

v Broumově, který byl na centralizační tábor proměněn v roce 1950. Řeholníci zde pracovali brigádnicky v továrnách, na poli a v lese. Klášter byl zrušen v září 1950 a řeholníci byli přesunuti do Hejnic a Králík.³⁰

3 Personální problematika po roce 1948

„Vítězný“ únor 1948, který byl v mnoha ohledech významným zlomem v českých dějinách, byl ve farní kronice hlavního řádového kostela sv. Františka u Karlova mostu připomenut krátkým zápisem, shrnujícím základní fakta k dané události: „25. února ustavena nová vláda Československé republiky, lidově-demokratická.“³¹ Zpočátku vše běželo ve starých kolejích. Velmistr prováděl na jaře obvyklé žehnání pramenů v řádových farnostech ve Františkových Lázních a Karlových Varech, žehnal nové varhany na Svaté Hoře.

Podle katalogu měl řád k lednu 1948 celkem 58 členů, 56 kněží (jeden z nich, kněz P. Antonín Vála, pouze s časnými sliby),³² jednoho klerika s časnými sliby (Josef Šebesta) a jednoho novice (Pavel Schwarz). Hlavní řádový dům (generalát a konvent obývali velmistr řádu Josef Vlasák, převor Ladislav Gustav Vašura, gymnaziální profesor náboženství František Vilhum a výše zmíněný novic a klerik). Mezi členy konventu by se dali počítat také členové duchovní správy u hlavního řádového a současně farního kostela sv. Františka u Karlova mostu. Farář Robert King, který byl současně osobním sekretářem velmistra řádu, dále I. kaplan Josef Saip a II. kaplan Josef Merell, který současně zastával funkci novicmistra.³³ Patrně zde také bydlel Josef Semrád, řádový ekonom a kaplan u sv. Petra na Poříčí. Ve funkci konventuálního podpřevora byl ustaven Ferdinand Tesař, emeritní farář řádové farnosti v Pšově, který byl od roku 1941 ve výslužbě a podle některých údajů žil v letech 1945–1948 mimo konvent.³⁴ Obdobná situace byla u řádového knihovníka

³⁰ BALÍK, Stanislav – HANUŠ, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945–1989*, s. 163-164.

³¹ AFÚ sv. Františka Praha – Staré Město, *Kronika farního úřadu u kostela sv. Františka na Staré Městě pražském*, nestránkováno.

³² Je pravidlem, že knězem se člen řádu může stát až po slavných slibech. V tomto případě se jedná o výjimku. P. Antonín Vála (Walla) vstoupil do řádu až po svém kněžském svěcení.

³³ Archiv autora, *Catalogus ordinis militaris crucigerorum cum rubea stella 1948*, s. 8.

³⁴ Almanach duchovních uvádí adresu: Tereziňská 12, Praha 10 (KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, II. díl, Almanach (M–Ž)*. Praha: Arcibiskupství pražské, 2013, s. 438).

Václava Bělohávka, který žil mimo konvent u své sestry v Milevsku.³⁵ O knihovnu se v tomto období fakticky staral spolubratr František Verner.³⁶

Ostatní spolubratři působili na řádových farách rozestých po celém území dnešní České republiky: v Praze (sv. Petr na Poříčí, Ďáblice, Hloubětín, Slivenec), středočeském regionu (Tursko, Řevnice, Živohošť, aj.), v západních Čechách (Františkovy Lázně, Karlovy Vary, Loket, aj.), na Znojemsku (Hradisko, Mašovice, aj.). Mimo to řád spravoval také několik dalších farností, které nebyly součástí většího konglomerátu řádových farností (Most, Tachov, Věteřov u Kyjova, Pšov u Žatce, Klučenice u Milevska). V daném období působili spolubratři také v několika farnostech, které nepatřily mezi řádové, např. Praha-Krč, nebo farnosti náležející cisterciáckému opatství ve Vyšším Brodě.³⁷

Mimo území Československa působil celkem jedenáct spolubratřů. Tři u řádové komendy sv. Karla Boromejského ve Vídni, kde byli ustanoveni do duchovní správy ve farnosti u výše zmíněného kostela sv. Karla Boromejského na Karlsplatzu. Osm dalších působil na různých místech v Německu, kam byli přesunuti v souvislosti s poválečným odsunem obyvatel německé národnosti (viz tab. 1).

Už během roku 1948 docházelo k pozvolnému rozchvácení řádového majetku. Na ten byla nejdříve uvalena národní správa, následně byl zabaven na základě zákona č. 142/1947 Sb. o revizi první pozemkové reformy. K uplatnění tohoto zákona na řádových statcích došlo až v měsících a letech po únoru 1948, což je doloženo na příkladu řádového statku a zámku v Dobřichovicích.³⁸

Tyto skutečnosti také zmiňuje revizní zpráva sestavená v roce 1954 v souvislosti s revizí „akce vyklizení klášterů“.

³⁵ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. IV. B; *Conspectus crucigerorum 1969*, rkp., nestránkováno.

³⁶ Archiv bezpečnostních složek (dále ABS), Svazky tajných spolupracovníků (dále jen TS) TS-736638 MV, Životopis spolupracovníka „KNIHA“ (František Verner – pozn. autora) sestavený dne 24. července 1981, s. 35.

³⁷ Archiv autora, *Catalogus ordinis militaris crucigerorum cum rubea stella 1948*.

³⁸ Podrobněji v kapitole 9.3. Archiv autora, *Dobřichovice zámek a statek* (nedatovaný informační leták).

„Velkostatky řádu byly likvidovány do roku 1950 pozemkovou reformou. Likvidační řízení v těchto záležitostech provádí hospodářsko-právní oddělení náboženské matice.“³⁹

„Mimo to řád křižovníků s červenou hvězdou v Praze měl umístěny komendy v Chebu a v Mostě a ve Znojmě – Hradišti proboštství. Komendy a proboštství byly samostatnými právními osobami a byly pouze spravovány duchovními správci, dosazovanými uvedeným řádem. Statky a lesní objekty náležející k těmto jednotkám, byly pozemkovou reformou také odděleně – samostatně likvidovány a hlavní budovy těchto jednotek slouží jako objekty světské farní správy. Náboženská matice je nepojala do správy majetku řádu a nelikvidovala je.“⁴⁰

Tato likvidace se netýkala pouze řádových velkostatků, ale také jiných nemovitostí. Především se jednalo o skupinu činžovních domů postavených řádem v Praze-Karlíně a o usedlost Konvářka v Praze na Smíchově. Ty nejdříve převzala do své správy náboženská matice, v roce 1953 pak byly předány do správy bytového komunálního podniku hl. m. Prahy.⁴¹

V závěru roku 1948 se o hlavní řádový dům u Karlova mostu začala intenzivně zajímat Státní bezpečnost. V prosinci byl přímo v klášteře zatčen Řehoř Buranič, vystupující též pod jménem Griško Javorski.⁴² Ten byl následně za podporu Organizace ukrajinských nacionalistů 18. prosince 1948 odsouzen státním soudem v Praze k trestu odnětí svobody na doživotí.⁴³ Tím ale zájem Státní bezpečnosti o řád nepominul. Na podzim roku 1949 se o vlastní budovu zajímal důstojník StB Jindřich Veselý.

³⁹ Národní archiv České republiky (NA ČR), fond Náboženská matice Praha (NM Praha), ka. 159, Bývalý klášter křižovníků v Praze, Revize 31. května 1954, s. 17.

⁴⁰ NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Bývalý klášter křižovníků v Praze, Revize 31. května 1954, s. 17.

⁴¹ NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Bývalý klášter křižovníků v Praze, Revize 31. května 1954, s. 16-17.

⁴² Tato událost se dočkala i filmového zpracování. Film „Akce B“, režie Josef Mach (1951). Ve filmu se objevují scény s řeholníky, jejichž řeholní oděv i distinkce jsou až na detaily totožné s křižovníckým řeholním oděvem. Herecký představitel představeného kláštera svou podobou nápadně připomíná tehdy úřadujícího velmistra Josefa Vlasáka.

⁴³ PADEVĚT, Jiří. *Průvodce stalinistickou Prahou 1948–1956: Místa – události – lidé*. Praha: Academia, 2018. s. 143, 492.

„Ministrem Čepičkou bylo mi včera sděleno, že v krátké době dojde v Praze k restrikcím klášterů a jiných církevních budov. Poněvadž hledáme několik vhodných budov pro umístění ZÚ a jednotek SNB, aby této skutečnosti byla věnována zvýšená pozornost. (...) Navrhuji, aby některý z Vámi určených důstojníků (...) vyzvedl seznam všech klášterů a budov, které přicházejí v úvahu. (...) Upozorňuji přitom zvláště na klášter křižovníků v Praze I. Karlova mostu, který by se hodil možná k našemu účelu, neboť je obsazen pouze 16 mnichy a bude pravděpodobně zrušen.“⁴⁴

Rok 1949 přinesl první perzekuce a věznění křižovníků. Zlomovým se stal 26. duben 1950, kdy byl klášter v rámci Akce K obsazen, a tak došlo k násilnému přerušení řeholního života v hlavním řádovém domě.

V mezidobí 1948–1958 došlo také k určitým personálním změnám. Někteří spolubratři byli povoláni na věčnost nebo se rozhodli odejít. Jiní se naopak právě v tomto období rozhodli pro vstup do řádu.

V mezičase leden 1948 – duben 1950 zemřeli: Ferdinand Tesař (1. 5. 1878 – 20. 10. 1948) podpřevor konventu, čestný komandér, emeritní farář řádové farnosti v Pšově u Žatce; Adam Josef Becker (18. 2. 1891 – 20. 12. 1949), děkan u sv. Maří Magdalény v Karlových Varech. Řád opustil klerik s časnými sliby Pavel Schwarz (28. 6. 1926 – ?). Ten dne 1. 11. 1947 absolvoval obřad obláčky. Přesně o rok později 1. 11. 1948 složil časné sliby na dobu tří let. Podle konceptu listiny ze dne 31. ledna 1949 požádal o dispenz od časných slibů. V seznamech osob pobývajících v klášteře v dubnu 1950 se již nenachází. Je proto zřejmé, že řád opustil.⁴⁵

Mimo to ale v mezičase od ledna 1948 do dubna 1950 přibylo několik nových členů. Ani v jednom případě se bohužel nepodařilo nalézt žádný dokument, který by byl přímým dokladem jejich obláčky nebo časných slibů. Je proto nutné vycházet pouze ze seznamu členů řádu internovaných v dubnu 1950 v rámci Akce K v klášteře v Broumově a ze série konceptů listin – žádostí o ordinariátní vysvědčení „litterae

⁴⁴ ABS, fond velitelství StB (dále jen fv. StB.) 310, sign. 310-57-1, 1949, Hospodářské záležitosti, Budovy – vyhledávání. Dopis o vyhledávání vhodných budov v Praze ze dne 29. 10. 1949, který zaslal majoru Valovi přednosta odboru (velitel StB) Jindřich Veselý, s. 5.

⁴⁵ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. A, složka klerici křižovníků 1940–1948, žádost o dispenz od slibů, nepochepsaný strojopis.

testimoniales“ – uložených v archivu generalátu ve složce Klerici křížovníků (1940–1948) (tab. 4).

Tab. 4. Žádosti řádových kleriků o litterae testimoniales			
Č.	Jméno	Narozený	Žádost
1.	Antonín Budka	17. 4. 1926, Praha	4. 10. 1948
2.	Štěpán Kusý	12. 12. 1925, Kutřín, okr. Vysoké Mýto	4. 10. 1948
3.	František Hurt	2. 7. 1923, Slaný, okr. Slaný	4. 10. 1948
4.	Bořivoj Rozsypal	16. 7. 1922, Jičín	4. 10. 1948
5.	Evžen Doležal	1. 10. 1927. Veltögalla, Maďarsko, Komárno	20. 9. 1949
6.	Miloslav Kuta	25. 7. 1926, Bohunice, okr. Prachatice	16. 8. 1949

Zdroj: Archiv generalátu, ka. IIIA, složka klerici křížovníků 1940–1948 (žádosti o litterae testimoniales jednotlivých členů řádu).

První tři jmenovaní, Budka, Kusý a Hurt, absolvovali obřad obláčky patrně někdy na podzim roku 1948 a po absolvování ročního noviciátu složili následně v roce 1949 časné sliby a stali se kleriky řádu. Tuto skutečnost dokládají také seznamy internačního kláštera v Broumově, kde jsou uvedeni jako klerici.⁴⁶

Spolu s nimi byl s největší pravděpodobností oblečen také Bořivoj Rozsypal, který v broumovských seznamech nefiguruje, proto musel řád v období mezi podzimem 1948 a dubnem 1950 opustit. Jeho jméno ovšem zcela nezapadlo, a ještě jednou došlo k prolnutí jeho osoby s řádovými dějinami, když prostřednictvím řádového spolubratra Josefa Šebesty, duchovního správce řádové farnosti ve Františkových Lázních, spolu se svou manželkou uprchl za hranice. Přejít hranic jim zprostředkoval právě františkolázeňský farář Josef Šebesta, pro kterého měla tato akce dalekosáhlé trestněprávní důsledky.⁴⁷

⁴⁶ NA ČR, fond NM Praha, ka. 22, Broumov, Jmenný seznam internovaných z 28. 4. 1950, s. 246–247.

⁴⁷ VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, s. 253, 445; VAŠKO, Václav. *Dům na skále 2*, s. 108. Zde je citovaný: AMV Praha, V-962 Karlovy Vary.

Na podzim roku 1949 byli přijati zbývající dva, Doležal a Kuta. Zatímco Kuta figuruje v broumovských seznamech jako novic, u Doležala je uvedeno, že se jednalo již o klerika, tedy člena, který po absolvování ročního noviciátu složil časné sliby.

Tady vznikl menší rozpor. Pokud by na podzim roku 1949 měl obláčku a vstoupil do noviciátu, nemohl být v dubnu 1950 klerikem s časnými sliby. Tuto skutečnost lze vysvětlit dvěma způsoby: buď se jedná o omyl při sestavování seznamů centralizačního kláštera v Broumově, nebo byl v jeho případě s ohledem na mimořádnou situaci zvolen speciální postup a udělen dispenz.

4 Odsun obyvatel kláštera

Akce K, realizovaná Státní bezpečností v dubnu roku 1950, radikálně proměnila podobu řeholního života v českých zemích. Řádu křižovníků se dotkly obě její etapy, první velice zlehka, druhá o poznání zřetelněji.

První etapa, realizovaná v noci ze 13. na 14. dubna 1950, se řádu ani jeho hlavního řeholní domu téměř nedotkla. Jedinou změnou bylo, že řádový spolubratr P. Josef Semrád, kaplan řádové fary u kostela sv. Petra na Poříčí, byl od 15. dubna 1950 ustanoven rektorem kostela Panny Marie u Kajetánů v Praze na Malé Straně.⁴⁸ Až do 13. dubna 1950 bohoslužby v tomto kostele obstarávali členové řádu redemptoristů. Ti ale byli v noci ze 13. na 14. dubna 1950 převezeni do kláštera v Králíkách (okr. Ústí nad Orlicí).⁴⁹ P. Semrád tak měl zajistit další bezproblémové konání bohoslužeb.

Zlomovým dnem se stal 27. duben 1950, kdy došlo k vyklizení hlavního řádového domu u Karlova mostu. S touto skutečností se ovšem pojí obrovská nesnáz. Přestože Akci K dnes již existuje hojná literatura⁵⁰ a v devadesátých letech byla dokonce Ústavem soudobých dějin publikována edice pramenů,⁵¹ stále zde existují „bílá místa“.

⁴⁸ AŘŘKČH, Archiv generalátu, ka. IV. B, Conspectus crucigerorum 1969, rkp., nestránkováno.

⁴⁹ VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, s. 73.

⁵⁰ VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*.

⁵¹ KOLEKTIV. *Dokumenty o perzekuci a odporu. Akce K – likvidace klášterů v roce 1950: Dokumenty a přehledy*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993.

Zatímco pro první fázi Akce K jsou k dispozici do podrobností rozpracované instrukce, podle kterých má být akce v jednotlivých řeholních domech realizována, a to včetně přesných jmenných seznamů, pro druhou fázi, která se týkala i kláštera křižovníků, existují pouze stručné údaje, že došlo k internaci 16 křižovníků, kteří byli následně převezeni do benediktinského kláštera v Broumově.⁵²

Tab. 5. Křižovníci internovaní v Broumově					
Č.	Jméno	Narozený	Rodiště	Funkce	Působíště
1.	Ladislav Vašura	28. 6. 1877	Pařidly, okr. Most	řádový převor, generální prokurátor, čestný komandér, převor konventu	Praha
2.	Robert King	31. 10. 1889	Zelená Hora, okr. Klatovy	farář, sekretář velmistra	Praha
3.	František Vilhum	17. 10. 1906	Plešovice, okr. Č. Krumlov	profesor náboženství na gymnáziu	Praha
4.	Josef Saip	13. 8. 1886	Dolní Bukovsko, okr. Třeboň	kaplan, čestný komandér	Praha
5.	Štěpán Luža	22. 9. 1920	Věteřov, okr. Kyjov	řádový kněz	K. Vary
6.	Antonín Budka	17. 4. 1926	Praha	řádový klerik	Praha
7.	Evžen Doležal	1. 10. 1927	Veltögalla, Maďarsko	řádový klerik	Praha
8.	Štěpán Kusý	12. 12. 1925	Kutřín, okr. Vysoké Mýto	řádový klerik	Praha
9.	František Hurt	2. 7. 1923	Slaný, okr. Slaný	řádový klerik	Praha
10.	Miloslav Kuta	25. 7. 1926	Bohunice, okr. Prachatice	řádový novic	Praha

⁵² KOLEKTIV. *Dokumenty o perzekuci a odporu. Akce K – likvidace klášterů v roce 1950: Dokumenty a přehledy.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993, s. 171, 175.

Podle seznamů centralizačního kláštera v Broumově zde ovšem bylo internováno pouze deset křižovníků. Ti byli do Broumova přivezeni spolu s dominikány od sv. Jiljí v transportu č. 3.⁵³ Byli uvedeni v pořadí, jak ho představuje tab. 5.⁵⁴

Do plného počtu internovaných stále ale ještě zbývá šest jmen. Je možné, že se původně počítalo také s internací velmistra Josefa Vlasáka, který byl nakonec ušetřen a pouze přestěhován na řádovou faru u sv. Petra v Praze na Poříčí,⁵⁵ případně P. Josefa Merella, který v konventu prokazatelně bydlel. V daném období byl ustanoven kaplanem hlavního řádového kostela sv. Františka u Karlova mostu a současně byl novicmistrem. Ten byl ponechán jako duchovní pro zajištění plynulého bohoslužebného provozu v hlavním řádovém kostele sv. Františka.⁵⁶ Lze též uvažovat o kaplanu řádové fary u sv. Petra P. Josefu Semrádovi, který byl v daném období řádovým ekonomem, a také měl vlastní pokoj v klášteře.

Pokud jde o zbývající tři osoby, mohlo se jednat o studenty, kteří byli v dané době v klášteře ubytováni. Někteří dokonce přímo ve druhém patře traktu směrem k řece, tedy v části, kde bydleli řádoví klerici a novicové. Takovým byl například Jaroslav Kubovec nebo jistý Kalvoda.⁵⁷ V dřívějších časech bývalo zvykem poskytovat ubytování a další zaopatření mimopražským studentům, z nichž někteří do řádu později vstoupili.⁵⁸ Zdá se, že definitivní odpověď na tuto otázku by mohla dát až

⁵³ NA ČR, fond NM Praha, ka. 22; Broumov – Jmenný seznam internovaných ze dne 28. 4. 1950 – s. 246–247

⁵⁴ Příjmení Saip je v seznamu zkomoleno na „Saifr“. Zkomolená jména jsou v této souvislosti celkem obvyklou věcí. Řádový kněz Robert King je také někdy uváděn jako „Kink“, novic Miloslav Kůta se objevuje jako „Kuta“ nebo také „Kůla“.

Josef Saip byl předtím dlouholetým řádovým ekonomem (1935–1947).

Štěpán Luža jako jediný nemá v seznamu internovaných v Broumově uvedenu adresu konventu (tzn. Praha I., Křižovnické náměstí 191/3), ale adresu: Karlovy Vary, Náměstí svobody 2, tj. adresu řádového děkanství v Karlových Varech u sv. Maří Magdaleny, kde byl ustanoven administrátorem poté, co byl dosavadní duchovní správce děkanství P. Ladislav Sirový zatčen.

⁵⁵ Podrobněji v části B této práce, kapitole 1.4.

⁵⁶ KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, III. díl, LEXIKON*. Praha: Arcibiskupství pražské, 2013, s. 120.

⁵⁷ NA ČR, fond Náboženská matice Praha, ka. 160, Seznam bydlících v klášteře křižovníků, s. 563.

⁵⁸ KUČERKA, David. *Život a dílo velmistra Vlasáka, O.Cr. (1867–1958)*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, katolická teologická fakulta. 2019, s. 60.

instrukce se jmenným seznamem, sestaveným pro účely obsazení klášterů v Akci K,⁵⁹ již známe z první fáze, kdy došlo např. k obsazení kláštera redemptoristů v Thunovské ulici v Praze na Malé Straně.⁶⁰

4.1 Internační klášter v Broumově

Po příjezdu do Broumova se jednotliví řeholníci zapojili do života tohoto centralizačního kláštera, např. P. Štěpán Luža začal pracovat v prádelně.⁶¹ Podle situační zprávy pro SÚC z 9. června 1950 odcestovala předcházejícího dne, tj. 8. června 1950, ve 22:30 hod. skupina 13 řeholníků do přeškolovacího kláštera v České Kamenici. Mezi nimi byli i křižovníčtí kněží Robert King, Štěpán Luža, Ladislav Vašura a František Vilhum.⁶²

Po přeškolení nastoupili do duchovní správy. Robert King se jako farář vrátil k hlavnímu řádovému kostelu sv. Františka u Karlova mostu, Štěpán Luža nastoupil jako kaplan na proboštví do Poděbrad, František Vilhum se stal administrátorem ve Stodu a ex currendo v Hradci u Stoda, Ladislav Vašura se stal kaplanem v Staré Boleslavi. Zatímco první tři nastoupili do duchovní správy ihned na začátku léta 1950, P. Vašura byl ve Staré Boleslavi ustanoven až v květnu 1952. Jaké byly jeho osudy v čase od června 1950 do května 1952, není známo.⁶³

Po odchodu čtyř výše uvedených kněží tak v Broumově zůstal pouze jeden řádový kněz P. Josef Saip, čtyři klerici (Budka, Doležel, Kusý, Hurt) a jeden novic (Kuta). Dne 8. srpna 1950 navštívila broumovský klášter Státní bezpečnost, která převezla 22 nejreakčnějších řeholníků do mnohem přísnějšího kláštera v Želivi. Jedním z nich byl i křižovnícký klerik Štěpán Kusý.⁶⁴ Podle seznamu ze dne 15. srpna 1950, který správa kláštera adresovala SÚC, žádal novic Miloslav Kuta o propuštění

⁵⁹ Příslušný dokument vztahující se ke klášteru křižovníků jsem nenalezl ani ve fondu ABS ani ve fondu církevního odboru ústředního národního výboru hlavního města Prahy, který suploval úlohu okresních a krajských církevních tajemníků pro hlavní město Prahu.

⁶⁰ KOLEKTIV. *Dokumenty o perzekuci a odporu. Akce K – likvidace klášterů v roce 1950: Dokumenty a přehledy*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993.

⁶¹ NA ČR, fond NM Praha, ka. 22, klášter Broumov, seznam řeholníků zaměstnaných v kuchyni a prádelně, s. 290.

⁶² NA ČR, fond NM Praha, karton 22, Situační zpráva ze dne 9. června 1950, s. 378.

⁶³ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. IV. B, Conspectus crucigerorum 1969, rkp., nestránkováno.

⁶⁴ NA ČR, fond NM Praha, ka. 22, Situační zpráva ze dne 10. srpna 1950, s. 236.

z centralizačního kláštera s odůvodněním, že není členem řádu.⁶⁵ Tato jeho žádost ale zůstala patrně nevyslyšena.

Dne 1. září 1950 byly vojenskou správou do broumovského kláštera zaslány povolávací rozkazy k nástupu k základní vojenské službě.⁶⁶ V nedatovaném seznamu řeholníků, kteří měli odejít na vojnu, se objevují tři křížovníci: klerik Antonín Budka, novic Miloslav Kuta a klerik Evžen Doležal. U posledního jmenovaného ovšem chybí tzv. fajfka. Protože se na rozdíl od prvních dvou vyskytuje i v dalších seznamech v Broumově internovaných řeholníků, je zřejmé, že na vojnu neodešel.⁶⁷ Podle dalšího seznamu měl být povolán také klerik Štěpán Kusý, který byl tou dobou již v Želivi.⁶⁸ Podle dalšího nedatovaného seznamu byl klerik Evžen Doležal spolu s klerikem Františkem Hurtem a řádovým knězem Josefem Saipem převezzen do kláštera v Králíkách.⁶⁹

Podle informativního přehledu o počtu řeholníků v jednotlivých kláštorech došlo k přesunu do Králík a odchodům na vojnu někdy mezi 5. a 10. zářím 1950. Zatímco před 5. zářím 1950 je v Broumově internováno 279 osob, k 10. září 1950 je to již 0 osob. Podle seznamů pak úměrně tomu došlo k nárůstu počtu osob v ostatních kláštorech.⁷⁰ Tím skončilo období broumovského internačního kláštera jako centralizačního místa pro řeholníky, které v krátké době vystřídaly řeholnice.

4.2 Internační klášter v Králíkách

Podle seznamu měli být v září 1950 přesunuti z broumovského kláštera tři křížovníci, řádový kněz Josef Saip spolu s kleriky Evženem Doležalem a Františkem Hurtem.

⁶⁵ NA ČR, fond NM Praha, ka. 22, klášter Broumov, Seznam osob soustředěných ve zdejších kláštorech, které žádají o propuštění, s. 616.

⁶⁶ NA ČR, fond NM Praha, ka. 22, klášter Broumov, Povolání do základní služby, s. 557.

⁶⁷ NA ČR, fond NM Praha, ka. 22, klášter Broumov, Seznam řeholníků, kteří jdou na vojnu, s. 518.

⁶⁸ NA ČR, fond NM Praha, ka. 22, klášter Broumov, Seznam řeholníků, kteří jsou povoláni k vojenské službě, ale byli přemístěni do Želivi u Humpolce, s. 707.

⁶⁹ NA ČR, fond NM Praha, ka. 22, klášter Broumov, Seznamy řeholníků a kláštery do kterých budou umístěni, s. 521.

⁷⁰ NA ČR, fond NM Praha, ka. 22, klášter Broumov, Přehled změn v centralizačních kláštorech ve dnech 5. – 10. 9. 1950, s. 729.

Podle nedatovaného seznamu příslušníků centralizačního kláštera v Králíkách byl přítomen pouze Josef Saip.⁷¹ Zde se projevil jeho zdravotní problémy, a to diabetes a žaludeční vředy, na které byl operován v nemocnici v Červené Vodě. Do Králík se z léčení vrátil 3. dubna 1951.⁷² O jeho propuštění se zasazoval řádový kněz Augustin Dragoun, který byl sám vězněn. Díky intervenci jeho známé, Anny Nohlové, sekretářky ministra Evžena Erbana, a díky jistému panu Švecovi, byl sám Dragoun z vězení propuštěn ještě před uplynutím stanoveného trestu. Prostřednictvím Anny Nohlové a pana Švece se snažil intervenovat také ve prospěch svého řádového spolubratra P. Josefa Saipa. I když na tuto věc věnoval svůj prsten, záměr se nezdařil.⁷³ P. Josef Saip byl následně, patrně s ohledem na svůj zdravotní stav, přesunut do kněžského domova na Moravec (okr. Žďár nad Sázavou) a ke 4. červnu 1951 byl penzionován. Od 22. srpna 1954 působil jako kněz v charitním domově v Odlochovicích u Vlašimi, který spravovaly Chudé školské sestry de Notre Dame.⁷⁴ Zde žil až do své smrti 15. června 1972.⁷⁵ Pohřben byl na řádovém hřbitově v Praze-Hloubětíně.⁷⁶

4.3 Internační klášter v Želivi

Dne 8. srpna 1950 byl spolu s dalšími 22 řeholníky převezen z Broumova do Želivi řádový klerik Štěpán Kusý.⁷⁷ Podle reorganizačního plánu internačního střediska Želiv ze dne 25. května 1951 byl navržen k odsouzení.⁷⁸

Jak je zřejmé z dalších pramenů, daný návrh nebyl realizován. Dne 26. srpna 1952 je totiž stále veden v evidenci internovaných osob⁷⁹ a v seznamech se vyskytuje ještě

⁷¹ ABS, fond Historický fond (dále jen H), H 718-4, Seznam řeholníků v Králíkách, s. 2.

⁷² ABS, fond H 718-4, Zpráva krajského velitelství StB Hradec Králové ze dne 23. dubna 1951, s. 42.

⁷³ ABS, sbírka kontrarozvědného zpracování (dále jen KR), KR-38731 MV, spis Augustin Dragoun, s. 24, 175, 178.

⁷⁴ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. IV. B, Conspectus crucigerorum 1969, rkp., nestránkováno.

⁷⁵ JIŘIŠTĚ, Jan Nepomuk. *Necrologium Ordinis militaris Crucigerorum cum Rubea Stella*. Praha: Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou, 1997, s. 40.

⁷⁶ Archiv autora, *Seznam spolubratrů pohřbených na řádovém hřbitově v Praze Hloubětíně*.

⁷⁷ NA ČR, fond NM Praha, karton 22, Broumov, Seznam řeholníků, kteří jsou povoláni k vojenské službě, ale byli přemístěni do Želivi u Humpolce, s. 707.

⁷⁸ ABS, fond H 718-6, Reorganizace internačního střediska Želiv ze dne 5. června 1951, s. 56.

⁷⁹ ABS, fond H 718-6, Seznam internovaných osob nacházejících se v internačním středisku Želiv, s. 246.

v dubnu 1953.⁸⁰ V této době došlo k vážnému zhoršení jeho zdravotního stavu. Podle lékařské zprávy z května 1953⁸¹ trpěl už v centralizačním klášteře v Broumově zdravotními problémy, které se v Želivi ještě prohloubily. Na základě vyšetření v nemocnici v Havlíčkově Brodě se u něj prokázala mimoplicní tuberkulóza (tuberkulóza kostí a páteře).

V souvislosti s touto diagnózou byl podán návrh na jeho přemístění do charitního domova na Moravci (okr. Žďár nad Sázavou), variantně jeho propuštění do domácího léčení.⁸² Dle sdělení Státního úřadu pro věci církevní si následně sám klerik Štěpán Kusý podal žádost o propuštění. Tato žádost byla podpořena i jeho rodinnou, která se zavázala, že se o Štěpána Kusého postará. Státní úřad pro věci církevní pak navrhnul ministerstvu vnitřní příznivé vyřízení jeho žádosti.⁸³ K tomu došlo 1. prosince 1953, kdy si v Želivi klerika Štěpána Kusého vyzvedl jeho bratr.⁸⁴

5 Další individuální osudy

Dne 27. dubna 1950 byl v rámci Akce K kromě několik řádových kněží internován také jeden novic a tři klerici řádu. Zatímco v případě osudů Evžena Doležala, Františka Hurta a Miloslava Kuty se nepodařilo dohledat žádné informace o jejich dalších životních osudech, jinak je tomu v případě kleriků Antonína Budky a Štěpána Kusého.

Antonín Budka (1926–1991) skutečně nastoupil dne 5. 9. 1950 vojenskou službu ve které setrval až do 31. 12. 1953.⁸⁵ Po nějaké době vstoupil do litoměřického semináře. Dne 26. června 1966 byl vysvěcen na kněze a začal působit v duchovní správě pražské arcidiecéze. Do penze odešel k 1. červenci 1989. Dne 31. července 1990 dostal od pražského arcibiskupa souhlas se složením věčných slibů do řádu

⁸⁰ ABS, fond H 718-7, Seznam řeholníků, kteří jsou internováni k 30. dubnu 1953 v internačním klášteře v Želivi, s. 205.

⁸¹ ABS, fond H 718-7, Lékařská zpráva z 28. 5. 1953, s. 194.

⁸² ABS, fond H 718-7, Přesun nemocných řádových kněží z IK Želiv, zpráva ze dne 6. 6. 1953, s. 192-193.

⁸³ ABS, fond H 718-7, Štěpán Kusý, klášter Želiv u Humpolce, Žádost o propuštění ze dne 18. 11. 1953, s. 4.

⁸⁴ ABS, fond H 718-7, Přesun a propuštění řeholníků z IK Želiv, zpráva z 2. 12. 1953, s. 138.

⁸⁵ Archiv arcibiskupství pražského, Osobní spis Antonín Budka, stručný životopis, nestránkováno.

křížovníků (čj. 2337/1990). S největší pravděpodobností je ale nikdy nesložil a 20. ledna 1991 v Příbrami zemřel.⁸⁶

Informace o Štěpánovi Kusém (1925–1993) se objevují až v devadesátých letech 20. století. Podle smutečního oznámení dochovaného v řádovém archivu, byl na kněze vysvěcen o slavnosti Neposkvrněného početí Panny Marie 8. prosince 1992 v katedrále sv. Ducha v Hradci Králové a následně ustanoven duchovním správcem u sester Nejsvětější Svátosti v Černožicích u Jaroměře. Zde ovšem již krátce na to, dne 7. dubna 1993 zemřel. Po obřadech v hradecké katedrále Svatého Ducha, které se konaly 15. dubna 1993, bylo podle posledního přání jeho tělo uloženo do hrobu na hřbitově v Černožicích.⁸⁷

Dalším v Želivi internovaným křížovníkem byl Václav Knittl (1913–2000). Ten se narodil 29. dubna 1913 v Kutné Hoře. Po druhé světové válce působil jako administrátor řádové fary v Mašovicích (okr. Znojmo) a jeho jméno je možné nalézt v seznamu jmen kněží internovaných v internačním klášteře v Želivi. I když za svým jménem používal zkratku značící jeho příslušnost k řádu křížovníků, je zde zařazen do části vyhrazené diecézním kněžím.

Jeho internace patrně souvisela s akcí StB, kdy byli internováni diecézní, většinou mladí, pastoračně aktivní kněží, a to napříč celou republikou. Daná akce proběhla ve třech etapách: 25. července, 12. srpna a 8. prosince 1950.⁸⁸ P. Václav Knittl byl internován 13. srpna 1950. Podle návrhu reorganizace internačního střediska Želiv ze dne 25. května 1951 měl být mezi těmi, kteří se navrátí do duchovní správy.⁸⁹ Následně byl ale přeřazen do skupiny kněží poslaných do přeškolovacího kláštera v Hájků u Kladna, kam byl převezen 19. června 1951. Dne 20. dubna 1953 byl pak povolán k vojenské službě u PTP.

Tato anabáze pro něj skončila 1. srpna 1954, kdy byl ustanoven kaplanem v Břeclavi.⁹⁰ Od 1. února 1959 kaplanem ve Slavkově u Brna a následně od 1. dubna

⁸⁶ KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, I. díl, Almanach (A–L)*. Praha: Arcibiskupství pražské, 2013, s. 96.

⁸⁷ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, Osobní spis, Štěpán Kusý.

⁸⁸ VAŠKO, Václav. *Neumlčená II.: kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*. Praha: Zvon, 1990, s. 167.

⁸⁹ ABS, fond H 718-6, Reorganizace internačního střediska Želiv ze dne 25. 5. 1951, s. 58.

⁹⁰ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. IV. B, Conspectus crucigerorum 1969, rkp., nestránkováno.

1963 farářem v Petrovicích (okr. Břeclav).⁹¹ V roce 1995 pak došlo k jeho ustanovení 59. proboštem řádového proboštství na Hradisku sv. Hypolita u Znojma. V tomto úřadu setrval až své smrti v roce 2000.⁹²

6 Prorežimní křižovníci

Zatímco někteří spolubratři se stali obětí perzekuce a byli vězněni v souvislosti s Akcí K nebo byli souzeni na základě svých individuálních prohřešků, byli i takoví, kteří z různých důvodů s režimem kooperovali, či přímo spolupracovali.

Kromě osoby spolubratra Jana Máry, kterému je věnována zvláštní část této práce, lze ještě zmínit také spolubratra Františka Xavera Dítěte (1909–1988). Jeho jméno je na seznamu osob, které se dne 15. dubna 1948 účastnily porady komise pro církevní a náboženské otázky při ÚAV NF.⁹³ V zápisech z dalších schůzí se jeho jméno již nenachází. Znovu se ovšem objevuje v dokumentu „Kádrové potvrzení z okresu Kladno a Mělník 1948/1949“, kde je k jeho jménu uvedeno následující:

„František Dítě nar. 1. 12. 1909, otec železniční zřízenec. Farář. Unhošť. Od února člen KSČ. Poměr k lidově demokratickému zřízení kladný. U nadřízených není oblíben. Činný v Sokole v loutkovém odboru.“⁹⁴

Jeho členství v KSČ jsme ověřovali v kartotéce členské evidence ústředního výboru KSČ. Výsledek tohoto vyhledávání byl negativní, dotčený neprošel touto evidencí. Tím ale samozřejmě jeho případné členství nelze zcela vyloučit.⁹⁵ Ve výše zmíněném seznamu kádrových potvrzení se nacházejí též informace o Jiřím Dítěti (1912–1996), který byl diecézním knězem pražské arcidiecéze.

⁹¹ Diecézní archiv biskupství brněnského, fond Biskupství brněnské 243/14, osobní složka Václav Knittl.

⁹² KACETL, Jiří. *Hradiště svatého Hippolyta naproti Znojmu = Pölsenberg gegenüber Znaim*. Ve Znojmě: Římskokatolická farnost Znojmo-Hradiště, 2020, s. 9.

⁹³ NA ČR, Ústřední akční výbor Národní fronty (dále jen ÚAV NF), ka. 32, inv. č. 13, Zpráva o poradě komise pro církevní a náboženské otázky při ÚAV NF, konané v Praze 15. 4. 1948.

⁹⁴ NA ČR, ÚAV NF, ka. 32, inv. č. 13, Kádrové potvrzení z okresu Kladno a Mělník 1948/1949, s. 1.

⁹⁵ Archiv autora, Odpověď na písemný dotaz směřovaný Národnímu archivu – oddělení fondů státní správy 1945–1992 ze dne 2. 3. 2020 ve věci členství členů řádu v KSČ, značka NA-1076-2/04-2020.

Z kontextu je zřejmé, že se muselo jednat o rodného bratra výše zmíněného řádového spolubratra Františka Xavera Dítěte.⁹⁶ Oba bratři byli také sousedy v duchovní správě. Zatímco František Xaver působil v řádové farnosti v Unhošti, Jiří působil v blízkém Buštěhradě.⁹⁷ S bratrem sdílel i mnohé jiné, ať už to bylo případné členství v KSČ nebo kladný poměr k lidově demokratickému zřízení.

Na počátku padesátých let unhošťský farář František Xaver Dítě dojížděl do blízkého přeškolovacího střediska a bývalého františkánského kláštera v Hájku, kde sloužil mše a působil na bohoslovce.⁹⁸ V roce 1952 se stal vikářem kladenského vikariátu a od roku 1959 byl duchovním správcem u kostela Nanebevzetí Panny Marie v Kladně, který již předtím prozatímně spravoval. V roce 1973 byl instalován nesídelním kanovníkem karlštejnské kolegiální kapituly, a i nadále si byl blízký se státními orgány.

Téměř se stoprocentní jistotou lze konstatovat, že to byl on, kdo pod krycím jménem „Bojar“ informoval StB o životě a činnosti členů křižovnického řádu.⁹⁹ Informoval např. o činnosti řádového spolubratra P. Františka Krby, který ho v roce 1959 střídal v Unhošti.¹⁰⁰ Díky němu máme též zprávu o stavu řádu v době krátce po smrti generálního vikáře řádu Františka Bronce (1882–1966), který se jako generální vikář řádu ujal jeho vedení po smrti velmistra Josefa Vlasáka na konci roku 1958.¹⁰¹

Podle smutečního oznámení patřil mezi zakládající členy a funkcionáře Sdružení katolického duchovenstva *Pacem in terris*. Zemřel jako arciděkan v Kladně dne

⁹⁶ Oba mají totožné místo narození Praha-Vinohrady, u obou je uvedeno, že otec byl železničním zřízencem. Jeho bratr Jiří je pak uveden mezi pozůstalými na smutečním oznámení uloženém v osobním spisu F. X. Dítěte. ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, osobní spis, František X. Dítě, smuteční oznámení.

⁹⁷ NA ČR, ÚAV NF, ka. 32, inv. č. 13, Kádrové potvrzení z okresu Kladno a Mělník 1948/1949, s. 1; KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, I. díl*, s. 142-143.

⁹⁸ VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, s. 416. Autor jej zde uvádí pod jménem František Jiří Dítě, kombinuje jména obou bratří kněží. Jako místo působení je zde uvedena Unhošť a rok narození 1909, tzn. že šlo ve skutečnosti o Františka Xavera Dítěte.

⁹⁹ Archiv bezpečnostních složek – jmenné evidence [2020-05-29].

<<https://www.abscr.cz/jmenne-evidence/> |Hledaná osoba (objekt): František Dítě |krycí jméno: Bojar |narozen: 01.12.1909 |registrační číslo: 4041 |útvár: 1. zvláštní oddělení KS MV Praha>.

¹⁰⁰ ABS, fond H 713-12, Záznam číslo 115, Duchovní říj. kat. církve KRBA František z Unhoště, ohlas k Papeži Janu Pavlovi II. ze dne 24. 10. 1978, s. 30.

¹⁰¹ ABS, fond H 187-9, Informace, setkání řádu křižovníků, zpráva ze dne 24. 6. 1966, s. 29-30.

12. března 1988. Jeho tělesné ostatky 17. března 1988 spočinuly v rodinném hrobu na pražském vinohradském hřbitově.¹⁰²

7 Perzekuovaní křižovníci

Podle prozkoumaných archivních pramenů lze vytvořit přehled křižovníků, kteří byli vězněni či jiným způsobem perzekuováni komunistickým režimem (tab. 6).

Tab. 6. Perzekuovaní křižovníci (přehled)						
Č.	Jméno	Věk	Působíště	Rozsudek	Trest	Propuštěn
			Datum zatčení			
1.	L. Sirový	31	Karlovy Vary 9. 9. 1949	StS Praha 20. 12. 1949	2,5 r.	březen 1952
2.	B. Rákosník	33	Kynšperk nad Ohří 15. 3. 1950	StS Praha 3. 10. 1950	13 r.	10. 5. 1960
3.	J. Strnad	77	Praha-Poříčí 13. 10. 1949	StS Praha 18. 1. 1951	3 r. 10 000 Kčs	2. 5. 1952
4.	V. Schneider	40	Praha-Michle	StS Praha 2. 10. 1951	6 r.	červen 1957
5.	A. Dragoun	57	Praha-Slivenec	StS Praha 9. 10. 1951	11 měsíců 4 000 Kčs	29. 9. 1952
		65	Slapy nad Vltavou 16. 1. 1959	LS Zbraslav 25. 2. 1959	1 r.	16. 1. 1960
6.	J. Šebesta	34	Františkovy Lázně	KS K. Vary 18. 8. 1953	17 r.	10. 4. 1960
7.	F. Kučera	39	Mašovice u Znojma	KS Brno 18. 2. 1959	20 měsíců	10. 5. 1960
8.	F. Krba	28	Starý Knín / Živohošť	26. 6. 1949	5 000 Kčs	
9.	K. Brabec	46	Loukov	leden 1961	odebrán státní souhlas	
Σ 9 osob (10x)		ø 45			Σ 45,25 r. Σ 19 000 Kčs	

Tento přehled výrazně prohlubuje a doplňuje informace o křižovnících, jak je bylo možné znát z literatury. Trestem odnětí svobody bylo postiženo celkem sedm kněží, dvěma kněžím byly uděleny jiné tresty. Většina z nich byli relativně mladí kněží, kteří byli v řádu formováni za velmistra Vlasáka.

¹⁰² Na smutečním oznámení je uvedeno: na strašnickém hřbitově. Hřbitov bývalého města Královské Vinohrady se dnes nachází na katastru Prahy-Strašnic. ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, osobní spis, František X. Dítě, smuteční oznámení.

7.1 P. Ladislav Sirový (1918–1992)

Prvním křižovníkem, který byl odsouzený komunistickým režimem, byl bývalý nacistický vězeň (vězněn od roku 1944 v Terezíně a Dachau) P. Ladislav Sirový (nar. 27. června 1918 ve Velké Lečici, okr. Příbram), administrátor děkanství v Karlových Varech. Odsoudil ho Státní soud v Praze 20. prosince 1949 a po odvolání Nejvyšší soud 26. října 1950 za pobuřování proti republice, rušení obecného míru a hanobení spojeneckého státu k trestu odnětí svobody na dva a půl roku.

Ve skutečnosti varoval věřící před tzv. katolickou akcí, zveřejnil kněžskou suspenzi ministra J. Plojgara a odmítl vyvěsit z kostelní věže sovětský prapor. Byl vězněn na Borech a po odpykání celého trestu propuštěn v březnu 1952.¹⁰³ Celá jeho kauza a další životní osudy, jsou podrobněji zmíněny v samostatné kapitole této práce.

7.2 P. Bohumír Rákosník (1917–1978)

Druhým odsouzeným křižovníkem se stal P. Bohumír Rákosník (nar. 16. července 1917 ve Starém Kníně, okr. Příbram), administrátor řádové fary v Kynšperku nad Ohří. Byl odsouzen Státním soudem v Praze 3. října 1950 za velezradu na 13 let odnětí svobody. Byl souzen ve skupinovém procesu Bouček a spol. Za vinu se mu kladlo to, že v červnu 1949 přečetl pastýřský list biskupů o tzv. katolické akci; veřejně popřel tvrzení deníku Rudé právo, že podporuje tzv. katolickou akci. Na podzim 1949 a na jaře 1950 několikrát pomohl svému švagrovi Karlu Lenzovi a jeho komplicům s organizováním útěků do amerického pásma v Německu. Převáděné osoby většinou přivezl autem blízko k hranicím, kde se jich ujali převaděči. Celkem se jednalo o 15 lidí. P. Rákosník byl zatčen 15. března 1950. Byl vězněn na Mírově a v Leopoldově a ve výkonu trestu pracoval i v uranových dolech na Jáchymovsku. Na svobodu byl propuštěn v květnu 1960.¹⁰⁴

¹⁰³ VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, s. 251-252, 445; VAŠKO, Václav. *Dům na skále 2*, s. 107. Zde je citovaný: NA ČR, Státní prokuratura, Rozsudek Ns To 494/50-2.

¹⁰⁴ VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, s. 252-253, 444; VAŠKO, Václav. *Dům na skále 2*, s. 107. Zde je citovaný: NA ČR, Státní prokuratura, Rozsudek Sts Praha Ts I/I 92/50; SOA Plzeň, fond KNV Karlovy Vary 1948-1960, církevní oddělení, ka. 466, sign. 371. K problematice života vězňů v uranových dolech srov. BURSÍK, Tomáš. *Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali. Trestanecké pracovní tábory při uranových dolech v letech 1949–1961*. Ústav pro studium totalitních režimů: Praha, 2009, 212 s.

Po propuštění z vězení se už do duchovní správy nevrátil a pracoval v civilním zaměstnání. Podle seznamu bývalých příslušníků mužských řádů bydlel v Praze Karlíně na adrese Vítkova 36, tedy v domě, který dříve náležel řádu, a pracoval pro podnik Tesla (Praha-Karlín).¹⁰⁵ V roce 1969 byl amnestován. Zemřel 27. února 1978, pohřben byl v rodišti ve Starém Kníně.¹⁰⁶

7.3 P. Jindřich Strnad (1874–1965)

P. Jindřich Strnad (nar. 22. března 1874 v Praze) byl administrátor řádového kostela v Praze u sv. Petra na Poříčí, nesídelní kanovník kolegiální kapituly ve Staré Boleslavi a člen správního sboru kněžské nemocenské pokladny v Přerově ustanovený za pražskou arcidiecézi.¹⁰⁷

Dne 13. října 1949 ho zatkla StB,¹⁰⁸ byl vězněn nejdříve v krajské věznici StB v Olomouci, 15. listopadu 1949 předán do věznice státního soudu v Praze na Pankráci.¹⁰⁹ Spolu s dalšími obviněnými stanul 16. ledna 1951 před státním soudem v Praze. 18. ledna 1951 byl uznán vinným, že se zúčastnil činnosti organizace založené v úmyslu podvracet lidově demokratické zřízení a společenskou a hospodářskou soustavu republiky, zaručenou ústavou, čímž se dopustil zločinu sdužování proti státu a byl odsouzen k trestu odnětí svobody na tři roky a k peněžitému trestu ve výši 10 000 Kčs. V případě nedobytnosti této částky pak k prodloužení trestu o jeden měsíc.¹¹⁰

Z výslechového protokolu je zřejmé, že P. Jindřich Strnad se spolu s dalšími obviněnými, vesměs členy správního sboru kněžské nemocenské pokladny v Přerově (tzv. kněžská pokladna), snažili „zachránit“ její majetek, který měl být převeden (zestátněn) podle zákona č. 99/1948 Sb. do Ústřední nemocenské pokladny v Praze. Záchranu chtěli provést tak, že při kněžské pokladně zřídili mimořádný podpůrný

¹⁰⁵ ABS, Fond H 187-9, Seznam bývalých příslušníků mužských řádů žijících v Praze k dni 1. 2. 1964, Praha 8, s. 12.

¹⁰⁶ KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, II. díl, Almanach (M–Ž)*. Praha: Arcibiskupství pražské, 2013, s. 217.

¹⁰⁷ ABS, fond Správa vyšetřování StB, vyšetřovací spisy (dále jen V), V-6438 MV, Spis Jindřich Strnad, s. 361-362.

¹⁰⁸ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, Conspectus crucigerorum 1969, rkp., nestránkováno.

¹⁰⁹ ABS, fond V-6438 MV, Spis Jindřich Strnad, Trestní oznámení evidenční údaje, s. 27.

¹¹⁰ ABS, fond V-6438 MV, Spis Jindřich Strnad, s. 365-366.

fond ve výši 4 miliony korun. Tyto prostředky byly získány prodejem nemovitostí kněžské pokladny. Původní záměr počítal s tím, že tyto mimořádné podpůrné fondy nebudou znárodňovány. Nový zákon o národním pojištění ale počítal s tím, že i účelové fondy jednotlivých pokladen budou převedeny do ústřední nemocenské pokladny. Proto se rozhodli zařídit věc jinak, rozhodli se pro likvidaci jmění kněžské pokladny.

Pojištěncům vyplatili mimořádnou podporu v celkové výši 2 miliony korun. Částku 1 milion korun převedli na jednotlivé diecéze, které ji pak měly rozdělit potřebným kněžím. Tyto peníze ale nebyly rozděleny. Diecéze je převedly na konto jednoty katolického duchovenstva olomoucké arcidiecéze. Jednota pak za tyto peníze od kněžské pokladny zakoupila vilu Vlasta v Teplicích nad Bečvou, která byla stále ještě v majetku kněžské pokladny. Ze zbývajících částky kněžská pokladna investovala částku 595 000 Kč do obnovy výše uvedené vily Vlasta, která už jí ale v té chvíli nepatřila. Peníze, které ve fondu z celkové částky 4 miliony korun zbyly (cca 400 tisíc Kčs), pak byly použity na nákup knih z likvidovaného nakladatelství Nový národ¹¹¹ v Přerově.¹¹²

Hlavními strůjci celého tohoto „pokusu o záchranu“ byli P. Alois Čáp, vedoucí kněžské pokladny, a Dr. Josef Schrutz, přednosta odboru ministerstva práce a sociální péče. Oba pak byli odsouzeni k nejvyšším trestům. Alois Čáp k trestu odnětí svobody na 10 let, Josef Schrutz na 6 let.¹¹³ Trest 3 roky odnětí svobody vyměřený soudem spolubratru P. Jindřichu Strnadovi patřil tak k těm nižším.

P. Strnad byl z vězení propuštěn 2. května 1952.¹¹⁴ Od 15. června 1952 působil jako kaplan u řádového kostela sv. Františka u Karlova mostu, služebně ale přikázán ke kostelu sv. Josefa na náměstí Republiky, který náležel do řádové farnosti u kostela sv. Petra na Poříčí. Od 15. prosince 1953 se u sv. Josefa na náměstí Republiky stal rektorem kostela. Od 1. června 1955 byl v této řádové farnosti u sv. Petra na Poříčí ustanoven kaplanem. Po smrti jejího dosavadního administrátora velmistra Josefa

¹¹¹ Nakladatelství „Nový národ“ stejně jako Kněžská nemocenská pokladna v Přerově patřili do „zvláštního“ konglomerátu firem, společností a organizací založených agilním knězem a lidoveckým funkcionářem P. Ferdinandem Chýlkem (1888–1941). Po jeho smrti v koncentračním táboře Buchenwaldu ho nahradil kněz, spisovatel a politik P. Alois Čáp (1892–1957), jeden ze dvou hlavních strůjců celé „kauzy“ nemocenské pokladny.

¹¹² ABS, fond V-6438 MV, Spis Jindřich Strnad, s. 361-362.

¹¹³ ABS, fond V-6438 MV, Spis Jindřich Strnad, s. 365-366.

¹¹⁴ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, Conspectus crucigerorum 1969, rkp., nestránkováno.

Vlasáka byl od 1. února 1959 ustanoven administrátorem farnosti u kostela sv. Petra na Poříčí. Dne 1. prosince 1960 odešel na trvalý odpočinek.¹¹⁵ Zemřel 15. února 1965. Po zádušní mši svaté v řádovém kostele sv. Petra na Poříčí, která se konala 19. února 1965, byly jeho tělesné pozůstatky uloženy do hrobu na řádovém hřbitově v Hloubětíně.¹¹⁶

7.4 P. Václav Schneider (1915–1978)

Dalším odsouzeným křižovníkem byl P. Václav Schneider (nar. 9. února 1915 v Nebuželích, okr. Mělník), kaplan ve farnosti Praha-Michle. Státní soud v Praze ho 2. října 1951 odsoudil za velezradu k trestu odnětí svobody na 6 let. I on v červnu 1949 četl oba pastýřské listy biskupů a na podzim 1950 několika kázáními pranýřoval ateistickou politiku státu, nedělní práci apod. Byl vězněn v Plzni na Borech, ve Valdicích a ve Rtyni v Podkrkonoší. Při práci v dolech ve Rtyni v lednu 1957 utrpěl kvůli závalu vážný úraz, zranění oka a zlomeniny dvou obratlů. Na svobodu byl propuštěn v červnu 1957.¹¹⁷

Po propuštění bydlel na řádové faře u sv. Petra v Praze na Poříčí a pracoval v civilním zaměstnání, naposledy jako dělník „státní výroby autodílů v Praze 7“. V červnu 1967 vycestoval na devítidenní turistický zájezd do Maďarské lidové republiky a do Rakouska. Ve Vídni se odpojil od společné výpravy a do Československa se už nevrátil.¹¹⁸ V Rakousku začal znovu působit v duchovní správě. Nejdříve jako kaplan ve farnosti Vídeň-Erdberg, později v historickém řádovém působišti u sv. Karla Boromejského na Karlsplatzu ve Vídni. Zemřel 3. listopadu 1978, pohřben byl v jednom ze dvou řádových hrobů na vídeňském centrálním hřbitově.¹¹⁹

¹¹⁵ KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, II. díl*, s. 359.

¹¹⁶ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, osobní spis, Jindřich Strnad, smuteční oznámení.

¹¹⁷ VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, s. 253, 444; VAŠKO, Václav. *Dům na skále 2*, s. 107–108. Zde je citovaný: AMV Praha, V 655 MV, s. 32-36.

¹¹⁸ ABS, fond V-8961 MV, Spis, Václav Schneider, Usnesení o zahájení trestního stíhání ve věci opuštění republiky, s. 3.

¹¹⁹ KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, II. díl*, s. 293.

7.5 P. Augustin Dragoun (1894–1972)

P. Augustin Dragoun (nar. 17. února 1894 ve Skalici u Dobříše), administrátor řádové fary ve Slivenci u Prahy. Jako jediný z křížovníků se v padesátých letech dostal do vězení dvakrát, poprvé v roce 1951, podruhé v roce 1959. Ještě předtím na sebe upoutal pozornost a jeho výroky se dokonce dostaly do pravidelných zpráv církevního oddělení ústředního akčního výboru Národní fronty:

„Farář Aug[ustin]. Dragoun ve Slivenci okr. Praha – venkov – jih sdělil dne 17.8. t.r. církevnímu referentovi, že říkal z kazatelny: Svátek P. Marie jest po dobu 5 letky zakázán, republika se otrásá v základech, věřící na Moravě se bouří proti státu, Slováci se chtějí odtrhnout, zemědělci vyhánějí referenty jednotného zemědělského družstva, byl jsem okraden státem ročně o 15 q obilí... Za tři roky, dočkáte-li se toho, si o tom promluvíme, co tady bude. Farář Dragoun už dostal 4000 Kčs pokuty a v minulých dnech znovu za mléko. Případ je pozorován.“¹²⁰

Dne 9. října 1951 byl odsouzen Státním soudem v Praze pro trestný čin pobuřování proti republice, kterého se dopustil nad hrobem svého přítele. Z uloženého trestu si odpykal 11 měsíců. Z věznice ve Valdicích byl propuštěn 29. září 1952.¹²¹

Po propuštění na svobodu se už do Slivence nevrátil a stal se duchovním správcem řádové farnosti u komendy sv. Bartoloměje v Chebu. Současně zde jako administrátor ex currendo spravoval až do 14. prosince 1953 hlavní městskou farnost u kostela sv. Mikuláše. Z Chebu přešel do Roudnice nad Labem a poté do Slap nad Vltavou, kde duchovní správu vykonával až do 16. ledna 1959, kdy na něj byla opět uvalena vazba.¹²²

Bezpečnost ho sledovala od první chvíle, co byl v roce 1952 podmíněčně propuštěn. Také kontrolovala jeho korespondenci se zahraničím. Jednak s odsunutým řádovým spolubratrem Heřmanem Wagnerem a pak také s paní Marií Mingelings z Bruselu, která se osobně znala s velmistrem Josefem Vlasákem a dalšími

¹²⁰ NA ČR, ÚAV NF, ka. 36, inv. 13, Zpráva církevního oddělení ÚAV-NF dne 19. 8. 1949.

¹²¹ ABS, fond svazky kontrarozvědného zpracování (dále jen KR), KR-38731 MV, Spis Augustin Dragoun, s. 3, 10.

¹²² KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, I. díl*, s. 156.

křížovníky. Ve své korespondenci vzpomínala na řádové poutní místo Chlum Svaté Maří. Podle Dragounovy korespondence s farářem Hermanem Wagnerem byla Marie Mingelings příbuzná („vnučka“!)¹²³ mosteckého komandéra P. Rudolfa Čapka.¹²⁴

Dne 25. února 1959 stanul farář Augustin Dragoun před lidovým soudem ve Zbraslavi, který jej odsoudil za trestný čin ohrožení zájmů republiky v cizině, a to k trestu odnětí svobody v délce jednoho roku. Původní podezření, že se dopouštěl špionáže, se nepodařilo potvrdit.¹²⁵ Dne 16. ledna 1960 byl z duchovní správy převeden na trvalý odpočinek. Podle řádového katalogu pracoval jako dělník v Dobřichovicích.¹²⁶ Následně se stal duchovním správcem u řeholních sester v Bílé Vodě (okr. Šumperk) a ve Zdislavicích (okr. Kroměříž).¹²⁷ Dne 25. června 1972 zemřel v kněžském domově v Senohrabech.¹²⁸

Pohřeb mu byl vypraven z hlavního řádového kostela sv. Františka u Karlova mostu v pátek 30. června 1972. Po zádušní mši svaté byly jeho tělesné pozůstatky uloženy na řádové hřbitově v Praze – Hloubětíně.¹²⁹

7.6 P. Josef Šebesta (1919–1995)

P. Josef Šebesta (nar. 28. ledna 1919 v Bohumilicích na Moravě, okr. Hodonín), administrátor řádové farnosti ve Františkových Lázních, byl dalším odsouzeným křížovníkem. Za pomoc při útěku za hranice ho Krajský soud v Karlových Varech 18. srpna 1953 uznal vinným z velezrady a vyměřil mu trest odnětí svobody na 17 let. Byl souzen ve skupinovém procesu Šebesta a spol. Po odvolání mu Nejvyšší soud 17. prosince 1953 snížil trest na 10 let.

¹²³ I když nelze vyloučit ani možnost, že dotyčná byla skutečně vnučkou, lze také vážně uvažovat o tom, že s ohledem na skutečnost, že Rudolf Čapek byl katolickým knězem, byla tato spíše jeho neteří, případně praneteří.

¹²⁴ ABS, fond KR-38731 MV, Vyhodnocení korespondence faráře Dragouna ze dne 26. 7. 1957, s. 135.

¹²⁵ ABS, fond KR-38731 MV, Rozsudek lidového soudu ve Zbraslavi ze dne 25. 2. 1959, s. (nezřetelný sken pořízený archivem).

¹²⁶ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, Conspectus crucigerorum 1969, rkp., nestránkováno.

¹²⁷ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, osobní spis, Augustin Dragoun, smuteční oznámení.

¹²⁸ K úmrtí P. Augustina Dragouna byla na adresu farního úřadu zaslána kondolence Mons. Františka Tomáška, biskupa, apoštolského administrátora pražského. Jako zajímavost lze uvést, že byla adresována členům rytířského řádu. V adrese nebyl uveden farní úřad u sv. Františka, ale Rytířský řád křížovníků s červenou hvězdou. ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, osobní spis, Augustin Dragoun, kondolence Františka Tomáška.

¹²⁹ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, osobní spis, Augustin Dragoun, smuteční oznámení.

P. Šebesta na podzim 1949 zprostředkoval P. Jaroslavu Kubovcovi z Kralovic, který byl stíhaný pro čtení pastýřských listů, převaděče, jenž ho spolu s dalšími osobami úspěšně převedl do Německa. Přejít za hranice P. Šebesta zajistil v prosinci 1949 také pro bývalého křižovníka Bořivoje Rozsypala a jeho manželku.¹³⁰

Z vězení byl propuštěn na amnestii 10. dubna 1960. Po návratu z výkonu trestu žil v Brně. Do duchovní správy se už nevrátil, nastoupil do civilního zaměstnání u československých státních drah.¹³¹ Zde se vypracoval do pozice výpravčího. Tuto práci vykonával do roku 1979, kdy odešel do invalidního důchodu. V roce 1988 se spolu s řádovým spolubratrem P. Antonínem Lykem osobně účastnil benedikce nového velmistra Ladislava Sirového, kterou v kapli arcibiskupského paláce na Hradčanech provedl pražský arcibiskup František kardinál Tomášek.¹³²

S ohledem na svůj nedobrá zdravotní stav neměl možnost aktivně se zapojit do obnovy řádu po roce 1989. Až do své smrti 17. ledna 1995 žil v Brně. Pohřben byl do kněžského hrobu v Žarošicích u Kyjova, které se nacházejí v blízkosti jeho rodiště Bohumilic.¹³³

7.7 P. František Kučera (1920–1967)

P. František Kučera (nar. 1. října 1920 na Hradišti sv. Hypolita, okr. Znojmo). Po kněžském svěcení nastoupil do řádové farnosti v Kynšperku nad Ohří. Od roku 1948 byl ustanoven administrátorem řádového poutního místa na Chlumu Svaté Maří. Od prosince 1951 do prosince 1952 byl u PTP. Po návratu z vojenské služby byl ustanoven do řádové farnosti v Mašovicích u Znojma. Byl jedním z těch, kteří v roce 1949 četli pastýřské listy, také po celá padesátá léta aktivně pracoval s mládeží.

Za pomoc při útěku za hranice ho Krajský soud v Brně 18. února 1959 uznal vinným z trestného činu opuštění republiky a odsoudil ho na trest odnětí svobody v trvání 20 měsíců. P. Kučera byl 29. října 1958 na faře navštíven neznámým mužem, Miroslavem Tomečkem, který předstíral, že je stíhán bezpečností a žádal o pomoc při

¹³⁰ VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, s. 253, 445; VAŠKO, Václav. *Dům na skále 2*, s. 108. Zde je citovaný: AMV Praha, V-962 Karlovy Vary.

¹³¹ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, Conspectus crucigerorum 1969, rkp., nestránkováno.

¹³² ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, osobní spis, Josef Šebesta, korespondence, dopis napsaný Josefem Šebestou 10. 11. 1990.

¹³³ JIŘIŠTĚ, Jan Nepomuk. *Necrologium Ordinis militaris Crucigerorum cum Rubea Stella*, s. 17.

útěku za hranice. P. Šebesta ho varoval před takovým jednáním, pak mu ale ukázal cestu k rakouské hranici, dal mu také peníze na chleba. Tomeček byl se svou družkou na hranicích zadržen a 6. listopadu 1958 byl zatčen i P. Kučera. Byl vězněn ve Valdicích, na svobodu byl propuštěn na amnestii v květnu 1960.¹³⁴

V tomto a předchozím případě se přitom jednalo o tentýž skutek, který byl posuzován úplně odlišně, a především v případě P. Josefa Šebesty byl vyměřen zjevně nespravedlivě v duchu dalších procesů padesátých let, kdy bylo „nezávislé“ soudnictví sloužkou totalitního režimu.¹³⁵ Kučera byl vězněn na Nikolaji, Mírově.¹³⁶

Po propuštění z vězení pracoval jako dělník v podniku Fruta Znojmo, a i nadále na něj byla upřena pozornost bezpečnostních orgánů státu. Byl na něj veden pozorovací svazek s krycím jménem „probošt“. Důvodem jeho sledování byl styk se zahraničím a kontakty s amnestovanými kněžími.¹³⁷ V roce 1962 chtěl zaslat do Rakouska „nějaké dopisy a další věci“ a chtěl tak, bohužel, učinit prostřednictvím spolupracovníka StB s krycím jménem Jedlička.¹³⁸ Od 1. listopadu 1965 se vrátil do duchovní služby jako výpomocný duchovní u řeholních sester ve Svitávce u Boskovic. Zde byl v roce 1967 ustanovený administrátorem farnosti.

Zemřel 8. prosince 1967 v nemocnici v Letovicích. Pohřeb se konal dne 14. prosince 1967 v jeho posledním působišti, ve Svitávce u Boskovic.¹³⁹

7.8 P. František Krba (1921–1985)

P. František Krba (nar. 10. listopadu 1921 v Poříčí-Boršově nad Vltavou, okr. České Budějovice). Po kněžském svěcení v roce 1947 byl krátkou dobu konventuálem pražského konventu. Na podzim 1949 byl ustanoven kaplanem v řádových farnostech ve Starém Kníně a Živohošti (okr. Příbram). Je ovšem zřejmé, že ještě před oficiálním ustanovením musel v těchto farnostech vypomáhat.

¹³⁴ VLČEK, Vojtěch: *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, s. 254, 444; VAŠKO, Václav. *Dům na skále 2*, s. 108. Zde je citovaný: AMV Praha, V-1222.

¹³⁵ Srov. VAŠKO, Václav: *Dům na skále 2*, s. 108.

¹³⁶ VAŠKO, Václav. *Dům na skále 3. Církev vězněná. 1950–1960*. Karmelitánské nakladatelství: Kostelní Vydří, 2008, s. 201, 202, 204.

¹³⁷ ABS, sbírka objektové svazky (dále jen OB) OB-112 BN, Seznam římskokatolických farářů v okrese Znojmo, s. 11; zpráva z problematiky římskokatolické církve, s. 21.

¹³⁸ ABS, sbírka OBN 112 BN, zpráva z problematiky římskokatolické církve, s. 22.

¹³⁹ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, osobní spis, František Kučera, smuteční oznámení.

Dokladem toho je trestní nález Okresního národního výboru v Dobříši datovaný k 27. červnu 1949, podle kterého se měl dopustit správního přestupku rušení veřejného klidu, pořádku a způsobování pohoršení. K tomu podle vyšetřovatele došlo 19. června 1949 při ranní mši svaté v řádovém kostele sv. Fabiána a Šebestiána v Živohošti, kde i přes upozornění příslušníků SNB přečetl pastýřský list. Za tento skutek byl potrestán pokutou ve výši 5 000 Kčs.¹⁴⁰ 26. července 1949 mu byla následně adresována upomínka, na kterou, zdá se, nereagoval. Následně se odvolal k ministerstvu vnitra. Na základě vládního nařízení z 29. října 1949 mu pak byla tato pokuta prominuta.¹⁴¹

O deset let později, v roce 1959, přešel na řádovou faru do Unhoště, kde působil až do náhlé smrti 26. srpna 1985. Zemřel během sloužení mše svaté v kostele sv. Bartoloměje v Hostouni. Pohřeb se konal 2. září 1985. Po zádušní mši svaté v unhošťském kostele sv. Petra a Pavla byl pohřben na místním hřbitově.¹⁴² I v této farnosti, kde působil mimo období sledované mou prací, byl předmětem pozornosti příslušníků StB.

7.9 P. Karel Brabec (1915–1982)

P. Karel Brabec (nar. 25. prosince 1915 v Novém Kníně, okr. Příbram), byl po vysvěcení na kněze od roku 1942 ustanoven kaplanem v řádové farnosti v Unhošti. V roce 1946 se stal kaplanem farnosti v Praze na Proseku. Součástí této farnosti byla obec Ďáblice, kde měl řád hospodářský dvůr s kaplí Nejsvětější Trojice a sv. Václava. Podle almanachu duchovních právě u této kaple P. Karel Brabec rezidoval a působil jako její duchovní správce. Po smrti duchovního správce prosecké farnosti děkana ThDr. Františka Výborného, který zemřel 20. října 1948, došlo na ustanovení P. Brabce administrátorem této farnosti. Tam mu později vypomáhal jiný řádový spolubratr P. Jan Mára, ustanovený jako kaplan u řádového kostele sv. Petra v Praze na Poříčí, fakticky ovšem vypomáhající v řádové farnosti u sv. Jiří v Hloubětíně, která je na dohled Proseku.¹⁴³ P. Brabec byl od 1. září 1951 ustanoven administrátorem

¹⁴⁰ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, osobní spis, František Krba, trestní nález ze dne 27. 6. 1949.

¹⁴¹ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, osobní spis, František Krba, Okresní národní výbor Dobříš, správní přestupek, zastavení řízení ze dne 11. 11. 1949.

¹⁴² ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, osobní spis, František Krba, smuteční oznámení.

¹⁴³ BULÍNOVÁ, Marie (ed.) a kolektiv. *Církevní komise ÚV KSČ*, s. 205 (Zápis schůze církevní komise ÚV KSČ, Praha, 13. 7. 1949).

řádové farnosti na Chlumu Svaté Máří, kde setrval až do roku 1956, kdy přešel do litoměřické diecéze,¹⁴⁴ a ujal se duchovní správy farností Loukov a Loukovec.

V lednu 1961 mu byl odebrán státní souhlas. Z informací v jeho osobním spisu, uloženém v konzistoriálním archivu litoměřického biskupství, mu státní souhlas nebyl odebrán z důvodů politických, ale spíše z důvodů osobních.¹⁴⁵ Podle seznamu bývalých řeholníků vedených StB pracoval v roce 1964 v ČKD Stalingrad (Vysočany) a bydlel na ubytovně ČKD Klíčov.¹⁴⁶

Zemřel 21. října 1982 na mozkovou mrtvici. Poslední rozloučení se konalo 30. října v 8:30 ve velké obřadní síni krematoria v Praze – Strašnicích. Urna pak byla uložena do rodinného hrobu v jeho rodišti v Kníně.¹⁴⁷

8 Hmotný majetek řádu

8.1 Osud movitého inventáře

V rámci Akce K bylo z pražského hlavního řádového domu dne 27. dubna 1950 odsunuto deset křižovníků, a to do bývalého benediktinského opatství v Broumově.

S konventem byly v té době spojeny ještě další tři osoby. Velmistr řádu Josef Vlasák, který se přestěhoval na řádovou faru ke kostelu sv. Petra v Praze na Poříčí na Novém Městě. Dále Josef Merell, kaplan hlavního řádového kostela sv. Františka u Karlova mostu, jehož úkolem bylo zajistit nepřerušenu pastorační výše zmíněného kostela. On jako jediný v klášteře zůstal, protože farní úřad sídlící v tzv. farním traktu směrem do Křižovnické ulice byl prozatím ponechaný na svém místě. Posledním z trojice byl řádový ekonom a kaplan u sv. Petra na Poříčí Josef Semrád. Podle četných, jím podepsaných protokolů, to byl on, kdo zastupoval řád při předávání objektu kláštera a všeho, co s tím souviselo, náboženské matici, resp. státní správě.

Ze strany státu, přesněji Státního úřadu pro věci církevní, měl tyto záležitosti na starosti jeho zmocněnec Josef Zvonař, který byl jmenován 26. dubna 1950, tedy v den

¹⁴⁴ KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, I. díl*, s. 76.

¹⁴⁵ Archiv Biskupství litoměřického, Konzistoř 1941–1990, sign. III-A-1, osobní spis, Karel Brabec.

¹⁴⁶ ABS, fond H 187-9, Seznam bývalých příslušníků mužských řádů žijících v Praze k dni 1. 2. 1964, Praha 9, s. 13.

¹⁴⁷ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, osobní spis, Karel Brabec.

obsazení kláštera. V této funkci působil až do 9. července 1950, kdy jej vystřídal zmocněnec Leopold Poštulka, který v klášteře působil od 10. července do 16. srpna 1950. Po tomto datu měl likvidaci na starosti zaměstnanec náboženské matice Josef Lhoták.¹⁴⁸

Podle rukopisné poznámky na jmenovacím dekretu Josefa Zvonaře bylo součástí tohoto dekretu také sedm listů příloh s pokyny pro zmocněnce. Podle autora poznámky (podepsán Smetana) byly tyto ze spisu vyjmuty 28. dubna 1958, jelikož byly považovány za dokumenty tajné povahy. Následně pak měly být uloženy u vedoucího oddělení. S největší pravděpodobností se jednalo o metodologickou instrukci, která byla sepsána k obsazení každého kláštera, kde bylo podrobně rozepsáno, jak postupovat při obsazování, jak naložit s jednotlivými obyvateli řeholního domu, s vlastními řeholníky nebo zde bydlícími civilními osobami.

Tyto instrukce, které jsou archivně dochovány především pro první etapu Akce K, jsou důležitým pramenem, podle kterého se dají rekonstruovat osudy klášterů a jejich obyvatel v prvních dnech po obsazení. Jeho absence je pak jistou komplikací, kterou lze ale překlenout, i když pouze nedokonale, pomocí jiných dokumentů věnujících se dílčím záležitostem souvisejícím s obsazením kláštera.¹⁴⁹

Po odjezdu řeholníků postupně začalo velké stěhování obyvatel a jejich věcí. Klášter kromě řeholníků obývala relativně početná skupina civilních osob. Jednalo se o současné nebo bývalé zaměstnance řádu, případně o osoby, které v důsledku bytové nouze nemohly v Praze najít ubytování. Zde lze zmínit např. doc. Antonína Salajku, profesora církevní slovanštiny na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze,¹⁵⁰ a také pozdějšího kanovníka kapituly Všech svatých na Pražském hradě.¹⁵¹ Ten v klášteře bydlel od roku 1946 a požádal SÚC o možnost bydlení v klášteře i nadále s tím, že by i nadále vypomáhal v duchovní správě u hlavního řádového kostela

¹⁴⁸ NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Bývalý klášter křižovníků v Praze, Revize, 31. 5. 1954, s. 20.

¹⁴⁹ NA ČR, fond NM Praha, ka. 160, Jmenovací dekret zmocněnce Josefa Zvonaře ze dne 26. 4. 1950, s. 56.

¹⁵⁰ NOVOTNÝ, Vojtěch. *Katolická teologická fakulta 1939–1990: prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*. Praha: Karolinum, 2007, s. 388–389; NOSEK, Lukáš. *Život a dílo Antonína Salajky (1901–1975) Prolegomena k teologické analýze, příspěvek k dějinám české katolické dogmatické teologie 20. století*. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova, katolická teologická fakulta. 2009, s. 63.

¹⁵¹ KRÁL, Tomáš. *Kalendárium a nekrologium kolegiátní kapituly Všech svatých na Hradě pražském*. Praha: kolegiátní kapitula Všech svatých na Hradě pražském, 2019, heslo Antonín Salajka, 2. 8. 1975, nestránkováno.

sv. Františka u Karlova mostu.¹⁵² Dalším vyučujícím Univerzity Karlovy, který v klášteře pobýval, byl portugalista prof. Jaroslav Cechl,¹⁵³ který v té době vedl kurzy portugalštiny na filozofické fakultě Univerzity Karlovy.¹⁵⁴

Dále v klášteře pobývalo několik studentů. To souviselo se starým špitálnickým řádovým charismatem, které bylo v dřívějších dobách chápáno nepoměrně šířeji. Špitálnictví se netýkalo jenom osob nemocných, případně starých, ale také ubytování např. poutníků nebo studentů. V řádu existovala instituce tzv. juvenátu, který vybraným studentům v době jejich pražských studií poskytoval ubytování a stravu. Někteří z nich se pak později stali členy řádu.¹⁵⁵ Je otázkou, zda někteří z takto ubytovaných studentů nebyli už neformálními kandidáty, vážně uvažujícími o vstupu do noviciátu. To se týká např. Jaroslava Kubovce, který bydlel ve druhém patře traktu směrem k Vltavě na jedné chodbě spolu s kleriky a novicem.¹⁵⁶ Ostatní studenti byli povětšinou ubytováni v druhém patře generalátu, v místnostech sousedících s kapitulní síní, někteří ale také v traktu farního úřadu, který přiléhá ke Křižovnické ulici.¹⁵⁷

Dalšími zde bydlícími osobami byli tehdejší a bývalí zaměstnanci řádu. Ti bydleli, až na výjimky, v přízemí jednotlivých křídel kláštera. Mezi takto bydlícími byl např. velmistřův komorník Václav Trávníček, klášterní stolník Bedřich Molcer, kuchařka Karolína Zvěřinová, či její pomocnice Marie Kleofasová, případně kostelník Rudolf Trempert. Svůj pokoj měla v klášteře také bývalá zaměstnankyně řádu, prادلena Anna Dočkalová. Ta bydlela v přízemí generalátu, v prostorách bývalého křižovnického špitálu. Zdá se, že tato instituce stále ještě, i když už v pozměněné podobě, existovala.

¹⁵² NA ČR, fond NM Praha, ka. 160, Žádost o ponechání bytu v klášteře řádu křižovnického ze dne 4. 5. 1950, s. 571.

¹⁵³ NA ČR, fond NM Praha, ka. 160, Obyvatelé domu v Praze I, čp. 191, v klášteře u Křižovníků, s. 562.

¹⁵⁴ VAVŘÍNEK, Filip. *Portugalistika na FF UK, vznik a dějiny oboru*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, filozofická fakulta, 2016, s. 11.

¹⁵⁵ MULAMUHIČ, Gabriel Rijad. *Pražský Kláštor Rádu križovníkov s červenou hviezdou za prvej ČSR*. Košice: Seminár sv. Karola Boromejského, 2008, s. 150.

¹⁵⁶ NA ČR, fond NM Praha, ka. 160, Obyvatelé domu v Praze I, čp. 191, v klášteře u Křižovníků, s. 563.

¹⁵⁷ NA ČR, fond NM Praha, ka. 160, Obyvatelé domu v Praze I, čp. 191, v klášteře u Křižovníků s. 561-563.

Nejednalo se již o nemocnici, ale spíše o domov důchodců pro bývalé zaměstnance.¹⁵⁸ Svědčí to o sociální politice řádu a o přetrvávajících dobrých vztazích.

Dále bylo započato se stěhováním zařízení celého kláštera. Na zásah „vyšších míst“ bylo velmistru Vlasákovi dovoleno vzít s sebou na faru k sv. Petru na Poříčí, kam se stěhoval, část vybavení jeho bytu, vybraná preciosa a část potravinových zásob. Velmistr tyto záležitosti nezajišťoval kvůli svému vysokému věku osobně, ale pověřil jimi generálního ekonoma řádu P. Josefa Semráda. Ten také podal na SÚC žádost, aby z kláštera mohl převzít osobní věci jednotlivých členů řádů, kteří byli odsunuti do Broumova.¹⁵⁹

O inventář pokojů duchovních fary u hlavního řádového kostela sv. Františka u Karlova mostu, faráře Roberta Kinga a prvního kaplana Josefa Saipa, kteří byli oba odsunuti do Broumova, požádal kaplan této farnosti P. Josef Merell 24. června 1950.¹⁶⁰ Na základě několika žádostí byl z kláštera některým spolubratrům vydán nábytek. P. Štěpán Luža žádal po svém návratu z Broumova o nábytek pro svou kaplanku na probošství v Poděbradech, ve které dle dobrozdání místního duchovního správce potřebný nábytek chyběl.¹⁶¹ Nábytek žádal také řádový spolubratr Jaroslav Hošna, duchovní správce fary vyšebrodských cisterciáků v Boršově.¹⁶² Obdobnou žádost pak jménem spolubratra P. Františka Vilhuma vyřizoval řádový ekonom Josef Semrád. Uvolněný nábytek měl sloužit k vybavení Vilhumova pokoje na faře u sv. Petra na Poříčí.¹⁶³ Z dokumentů vyplývá, že všechny tyto žádosti byly kladně vyřízeny.

Pokud jde o vybavení jednotlivých kaplí, kapitulní síně, parament a precios nacházejících se v pokojích kláštera, případně drobných devočních předmětů, jako

¹⁵⁸ NA ČR, fond NM Praha, ka. 160, Obyvatelé domu v Praze I, čp. 191, v klášteře u Křižovníků s. 561-563.

¹⁵⁹ NA ČR, fond NM Praha, ka. 160, Vyjádření k žádosti P. Semráda ve věci předání osobních svršků členů řádu, s. 575.

¹⁶⁰ NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Zápis o předání místností ze dne 7. 8. 1950, s. 29; Žádost farního úřadu ze dne 24. 6. 1950, s. 33.

¹⁶¹ NA, fond NM Praha, ka. 160, Žádost Štěpána Luži o uvolnění nábytku, s. 607; Potvrzení Dr. Jana Soboty, preláta v Poděbradech, s. 608.

¹⁶² NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Bezplatné převedení do vlastnictví ŘKF v Boršově u Českých Budějovic, s. 65.

¹⁶³ NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Seznam věcí, které byly předány k přepravě na faru u sv. Petra na Poříčí pro dp. Vilhuma, s. 87.

jsou kříže apod., ty byly zčásti předány farnímu úřadu hlavního řádového kostela sv. Františka u Karlova mostu.¹⁶⁴

Jak se jeví z pramenů, klášter byl také hojně využíván jako skladiště věcí, které si v něm uložily osoby zde nebydlící: Irma Lambertová, která si je sem uložila v roce 1938 poté, co byla nucena odjet z Maďarska okupované Podkarpatské Rusi;¹⁶⁵ Františka Lobkowiczová z Dolních Beřkovic, která si sem uložila bedny s knihami a dalšími osobními věcmi v roce 1949. Toto uložení se patrně uskutečnilo v souvislosti s poúnorovým stěhováním šlechty z jejich městských a venkovských sídel.¹⁶⁶ Ve srovnání s tím jsou hudební nástroje a notové partitury, které zde měl uložené synovec velmistra, JUDr. Otakar Vlasák, drobnostmi. Ten spolu se svými kolegy z kvarteta využíval jednu z místností generalátu jako hudební zkušebnu.¹⁶⁷ Nejkurioznějším deponátem uloženým v klášteře bylo sto lahví minerální vody, kterou zde měl uschovanou kostelník Rudolf Trepert.¹⁶⁸

Kromě těchto osobních věcí, byly v klášteře uloženy věci s mnohem větší hodnotou, jako byly rozsáhlé řádové umělecké a jiné sbírky, historicky významná knihovna, umístěná v moderním knihovním traktu mezi velkým a malým nádvořím. Za neméně cenný lze označit řádový archiv. Ten byl rozdělen na starou a novou část. Novou část převzala pro služební potřebu náboženská matice, starou část ústřední archiv ministerstva vnitra. Součástí tohoto fondu byl specializovaný hudební archiv, který byl 10. listopadu 1952 předán hudebnímu oddělení Národního muzea.¹⁶⁹

Klášterní knihovnu převzala Národní knihovna. V této knihovně nebyla zpočátku provedena inventarizace. Soupisová komise ji pouze zběžně prohlédla a zapečetila. Osudy knihovny, která čítala na 60 tisíc svazků, byly následně poněkud spletité.

Původní záměr počítal s tím, že hodnotné klášterní knihovny zůstanou na svém místě. Jednotlivé knihovny byly posuzovány podle dvou kritérií: prvním byla kvalita

¹⁶⁴ NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Seznam věcí předaných na písemnou žádost farního úřadu u sv. Františka ze dne 27. 4. 1950, s. 1; Zápis o předání místností ze dne 7. 8. 1950, s. 29.

¹⁶⁵ NA, ČR fond NM Praha, ka. 159, Osobní výpověď Irmu Lambertové, s. 192.

¹⁶⁶ NA ČR, fond NM Praha, ka. 160, Vydání soukromého majetku uskladněného v klášteře řádu Křižovníků v Praze I, s. 612-613.

¹⁶⁷ NA ČR, fond NM Praha, ka. 160, Žádost JUDr. Otakara Vlasáka o vydání hudebních nástrojů a notových materiálů z kláštera křižovníků, s. 5-7.

¹⁶⁸ NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Bývalý klášter křižovníků v Praze, Revize, 31. 5. 1954, s. 15.

¹⁶⁹ NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Bývalý klášter křižovníků v Praze, Revize, 31. 5. 1954, s. 4.

knihovního fondu, druhým umělecko-historická kvalita prostorů, ve kterých byla knihovna uložena. V tomto směru splňovala křižovnická knihovna pouze první kritérium. Druhé kritérium, tedy umělecko-historická kvalita interiéru, zde chyběla. S ohledem na tyto skutečnosti se s jejím setrváním na místě nepočítalo.

Knihovna byla deponována ve zvláštním křídle kláštera, dokončeném v rámci přestavby celého areálu v roce 1912. Tato skutečnost se ovšem patrně vzápětí stala její výhodou a původní záměr knihovnu vystěhovat, byl přehodnocen. Jednalo se totiž o moderní, ani ne čtyřicet let starou knihovni budovu, která splňovala dobové nároky kladené na moderní knihovni prostory. Svou roli také sehrála skutečnost, že hlavní sídlo Národní knihovny bylo v těsném sousedství, jen přes ulici, v Klementinu. Nezanedbatelná byla skutečnost, že v poválečném období v souvislosti s konfiskacemi hradů, zámků a klášterů výrazně narostly knihovni a sbírkové fondy státních knihoven, muzeí a galerií, což zhoršilo už tak velký nedostatek depozitárních prostorů.¹⁷⁰

Díky této skutečnosti mohla křižovnická knihovna zůstat na svém místě až do roku 1952, kdy objekt kláštera přebralo ministerstvo vnitra, které žádalo kompletní vystěhování zbylého inventáře. V té souvislosti byly fondy knihovny rozděleny na dvě části: první z nich našla své místo v bývalém konventu dominikánů u sv. Jiljí na Starém Městě, druhá v koleji Arnošta z Pardubic ve Voršilské ulici na Novém Městě.¹⁷¹ Už o něco dříve došlo ke stěhování menší mineralogické sbírky umístěné v prostorách knihovniho traktu. Tu si 25. června 1951 převzalo Národní muzeum.¹⁷²

Na rozdíl od mimopražských klášterů neprohlížela pražské kláštery žádná speciální umělecko-historická komise. Vycházelo se z toho, že umělecko-historické sbírky pražských klášterů jsou dostatečně známé a hodnotné a specialisté jednotlivých oborů mají přehled o cenných uměleckých předmětech, knihovniích fondech a archivních materiálech.¹⁷³ Do bývalého křižovnického objektu postupně docházeli zástupci

¹⁷⁰ Muzejní otázka v Praze, řešení nedostatku archivních a depozitárních prostorů [2020-05-10]. <<http://muzeum3000.nm.cz/rekonstrukce/za-minulosti-historicke-budovy-narodniho-muzea-iiidil>>, také [2020-05-10] <<http://www.ntm.cz/muzeum/historie-muzea>>.

¹⁷¹ NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Bývalý klášter křižovníků v Praze, Revize, 31. 5. 1954, s. 5; NA ČR, fond NM Praha, ka. 158, Knihovna křižovníků v Praze I, Křižovnická 1, 30. 5. 1952, s. 195.

¹⁷² NA ČR, fond NM Praha, ka. 158, Knihovna křižovníků v Praze I, Křižovnická 1, 30. 5. 1952, s. 195.

¹⁷³ NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Bývalý klášter křižovníků v Praze, Revize, 31. 5. 1954, s. 2, 20.

státních galerií a muzeí, kteří pro své instituce vybírali jednotlivé předměty. Národní galerie do svých sbírek dne 16. června 1950 převzala 19 obrazů a 19 soch. Další předměty, především z oblasti užitého umění, převzalo Umělecko-průmyslové muzeum, a to dne 14. června 1950. Toto muzeum pak předměty distribuovalo dále. Některé z nich se dostaly do Archivu hlavního města Prahy, jiné do Muzea hlavního města Prahy. Trochu více cestování si „užil“ nábytek z příjmacího pokoje velmistra, který byl nejdříve 4. června 1950 přestěhován do školy SÚC v České Kamenici a po její likvidaci v roce 1953 byl převeden Umělecko-průmyslovému muzeu v Praze.¹⁷⁴

Po takto provedeném výběru byly zbývající obrazy, sochy a jiné drobné předměty předány státnímu podniku Charita, a to ve dvou termínech, 25. července a 10. srpna 1950. Jejich další osud byl posléze poměrně zajímavý. Např. pro řád velmi cenný soubor portrétů velmistřů byl převezen do bývalého letního sídla velmistra na zámku v Dobřichovicích,¹⁷⁵ který se stal jedním ze skladů podniku Charita. Tyto sklady byly likvidovány v roce 1953.¹⁷⁶ Před jejich likvidací v nich provedla průzkum Státní památková správa.¹⁷⁷ Některé umělecké předměty z řádových sbírek se pak staly součástí svozu státního zámku Orlík,¹⁷⁸ některé později doputovaly do krajského muzea středočeského kraje na zámek v Roztokách.¹⁷⁹ Určitá část z nich zůstala na svém místě. Po nějakou dobu zůstaly „zapomenuty“, v roce 1969 byly znovu „objeveny“ a vyneseny ze sklepa.¹⁸⁰

Nejcennějšími byly předměty z drahých kovů. Jednu berlu převzalo jako depozitum Umělecko-průmyslové muzeum, tři kalichy byly odeslány do školicího střediska SÚC v České Kamenici. Předměty z kaplí převzal farní úřad u sv. Františka. Nádobí a příbory byly rozprodány do soukromých rukou prostřednictvím podniku

¹⁷⁴ NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Bývalý klášter křižovníků v Praze, Revize, 31. 5. 1954, s. 5-6.

¹⁷⁵ Archiv autora, Náboženská matice, likvidační oddělení, Seznam obrazů uložených Charitou v roce 1951 na děkanství v Dobřichovicích, s. 1-3.

¹⁷⁶ NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Bývalý klášter křižovníků v Praze, Revize, 31. 5. 1954, s. 6; ka. 247, Informativní zpráva k poradě svolané 11. 4. 53 u s. náměstka Ing. Plíhala, s. 79.

¹⁷⁷ Instituce, které převzala agendu Národní kulturní komise, měla na starosti především péči o soubor státních hradů a zámků.

¹⁷⁸ NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Křižovnické obrazy na faře v Dobřichovicích, dopis ředitele Náboženské matice Karla Dolisty delegátovi řádu biskupu Františkovi Lobkowiczowi O.Praem. ze dne 5. 5. 1992, nestránkováno.

¹⁷⁹ NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Vydání movitého majetku řádů, dopis středočeského Muzea v Roztokách ze dne 9. 10. 1992, nestránkováno.

¹⁸⁰ KLÍMA Josef. Co s nalezeným pokladem. in: *Mladý svět: týdeník*. Praha: Mladá fronta 12 (17. 2. 1970), č. 6, s. 20.

Klenoty. Celkově za ně bylo utrženo 50 150 Kčs.¹⁸¹ Staré mince a jiné drobné předměty byly předány státní bance Československé a následně byly rozlity.¹⁸²

Pokud jde o běžný inventář, jeho osudy byly velmi rozmanité. Něco si převzali členové řádu, případně farní úřady u hlavního řádového kostela sv. Františka a u sv. Petra na Poříčí, kde bydlel velmistr Vlasák. Věci, které zde měly uložené soukromé osoby, jim byly proti potvrzení vydány. Část vybavení byla predisponována do zotavovny SÚC v Mníšku pod Brdy, do školicího centra SÚC v České Kamenici, případně do skladu náboženské matice v Kadani, kam byly tyto věci odeslány na etapy od 18. do 24. července 1950. Některé si odkoupili nájemníci, kteří klášter opouštěli, např. Matice svatoklimentská, nebo přicházeli – ministerstvo zdravotnictví, či pražské posádkové velitelství č. 1044. Další věci byly odprodány národním podnikem Bazar, případně si je odkoupily některé organizace. To je i případ místní organizace KSČ v Praze Vokovicích, která si v klášteře pro své potřeby vybrala nábytek.¹⁸³ Pokud jde o potraviny, ty byly částečně předány velmistrovovi řádu Josefu Vlasákovi, část byla odeslána dne 8. června 1950 do soustředovacího kláštera v Hájku u Kladna¹⁸⁴ a část do kněžského domova v Praze na Novém Městě v Ječné ulici. Zajímavá byla ovšem také zásoba potravin v sakristii kostela sv. Františka. Zde bylo kromě obligátního mešního vína (300 lahví) uloženo také 200 kg cukru. Ten byl následně spolu s jiným potravinami odeslán do soustředovacího kláštera v Hájku u Kladna.¹⁸⁵

V souvislosti s vyklízením kláštera musely tyto prostory opustit také různé zde sídlící spolky, např. Matice svatoklimentská,¹⁸⁶ která zde měla své administrativní

¹⁸¹ NA ČR, fond NM Praha, ka.159, Bývalý klášter křižovníků v Praze, Revize, 31. 5. 1954, s. 10.

¹⁸² NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Bývalý klášter křižovníků v Praze, Revize, 31. 5. 1954, s. 11.

¹⁸³ NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Bývalý klášter křižovníků v Praze, Revize, 31. 5. 1954, s. 13-14.

¹⁸⁴ NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Bývalý klášter křižovníků v Praze, Revize, 31. 5. 1954, s. 47.

¹⁸⁵ NA ČR, fond NM Praha, ka. 159, Bývalý klášter křižovníků v Praze, Revize, 31. 5. 1954, s. 15.

¹⁸⁶ Spolek založený v roce 1940, jehož úkolem bylo pečovat o památky a kulturní odkaz spojený s sv. Klimentem a sv. Cyrilem a Metodějem, potažmo o památky spojené s počátky křesťanství na našem území. Ať už to bylo Hradisko sv. Klimenta u Osvětman (okr. Uherské Hradiště) nebo např. Levý Hradec (okr. Praha-západ). Spolek zanikl 29. 4. 1953, kdy se začlenil do OB Praha 1. Činnost znovu obnovil po roce 1990. – Podle informací z oběžníku Matice svatoklimentské, uloženého ve spisu jako příloha žádosti (NA ČR, fond NM Praha, ka. 160, Žádost Matice Svatoklimentské o ponechání místnosti spolkové s nezbytným kancelářským zařízením ze dne 11. 5. 1950. s. 582; Podle spolkového katastru uloženého v Archivu hlavního města Prahy. Spolkový katastr, evidence spolků v Praze. [2020-05-11].

<<http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=ECB6D9652D3411E0823D00166F1163D4>>).

a spolkové prostory. Ta se snažila v klášteře i po odchodu členů řádu setrvat.¹⁸⁷ Tento záměr se jí ale nezdařil a byla nucena se odstěhovat na novou adresu v Praze III. na Malostranské náměstí 11.¹⁸⁸

Obdobný osud potkal také Jednotu pro obnovení kláštera blahoslavené Anežky v Praze, která se 7. srpna 1950 přestěhovala na zámek do Dobřichovic,¹⁸⁹ který byl sídlem farního úřadu řádové farnosti Dobřichovice-Karlík. Tato Jednota byla úzce provázána se samotným řádem. Založena byla 10. května 1893 a jejím prvním předsedou byl velmistr Václav Horák, po něm se předsednictví ujal následující velmistr František Xaver Marat. Posledním předsedou byl velmistr Josef Vlasák. Po jeho smrti v roce 1958 již nebyl zvolen nový předseda a dne 15. května 1963 se spolek dobrovolně rozpustil. Jeho majetek přešel na stát, konkrétně na Národní galerii.¹⁹⁰

8. 2 Nové využití klášterního objektu

Zatímco původní majitel objektu i s ním spojené organizace a osoby postupně opouštěly klášter, jiné instituce a osoby o celý areál usilovaly. Jen některým se ale podařilo dosáhnout úspěchu. Obsazování klášterů uvolněných v rámci Akce K měla v gesci Vládní dislokační komise Úřadu předsednictva vlády. Zde, ale nejenom zde, se scházely různé návrhy na využití uvolněných klášterních budov.

Podle nedatovaného přehledového soupisu klášterů a návrhu na jejich využití mělo o prostory kláštera křížovníků zájem hned několik institucí: ministerstvo zahraničního obchodu pro ubytování žáků exportních akademií, Státní úřad plánovací pro zřízení svobodárny na umístění odborníků pro celostátní plány, ministerstvo školství věd a umění pro Slovanskou knihovnu, ministerstvo vnitra pro ubytování části oddílu

¹⁸⁷ NA ČR, fond NM Praha, ka. 160, Žádost Matice Svatoklimentské o ponechání místnosti spolkové s nezbytným kancelářským zařízením ze dne 11. 5. 1950, s. 582.

¹⁸⁸ NA ČR, fond NM Praha, ka. 154, Klášter křížovníků v Praze, odprodej inventáře, 13. 2. 1954, s. 639.

¹⁸⁹ NA ČR, fond NM Praha, ka. 160 Seznam věcí předaných k převozu na faru v Dobřichovicích, 7. 8. 1950, s. 130.

¹⁹⁰ Podle spolkového katastru uloženého v Archivu hlavního města Prahy. Spolkový katastr – evidence spolků v Praze [2020-05-11]. <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/Zoomify.action?xid=ED0A35C32D3411E0823D00166F1163D4&entityType=10038&entityRef=%28%5En%29%28%28%28localArchiv%2C%5En%2Chot_%29%28unidata%29%29%28366123%29%29&scanIndex=0 11.5. 2020.>.

„Trasa“.¹⁹¹ Obdobná žádost ministerstva vnitra je zaznamenána také na seznamu žadatelů o uvolněné kláštery ze dne 3. května 1950.¹⁹² Toto ministerstvo mělo o budovu eminentní zájem.

Neméně zajímavá je žádost Slovanské knihovny,¹⁹³ sídlící tou dobou jako samostatná knihovna v sousedním areálu Národní a univerzitní knihovny v Klementinu. Architekt Ladislav Machoň, který měl v meziválečném období na starosti generální rekonstrukci a přestavbu Klementina pro potřeby Národní a univerzitní knihovny, ve svém článku publikovaném v roce 1958 *Klementinum – živá historická památka* zmiňuje možnost využít prostory kláštera pro potřeby Národní a univerzitní knihovny. Autor nahlas uvažoval o tom, že by zde byly umístěny fondy tzv. národní knihovny, tzn. fondy, které jsou dnes označeny jako národní konzervační fond.¹⁹⁴ Tento záměr se ale nepodařilo zrealizovat.¹⁹⁵

Dalším zájemcem, který chtěl klášter využít jako úřední budovu, byl samotný Státní úřad pro věci církevní, který toto využití navrhoval přímo v jedné ze situačních zpráv o stavu kláštera.¹⁹⁶ Dne 8. května 1950 zaslal žádost předseda národní správy české katolické charity a řádový spolubratr P. Jan Mára, který se snažil budovu kláštera získat pro potřeby mohutníci České katolické charity, aby se stala centrální administrativní budovou. Tuto svou žádost dokonce konzultoval s ministrem zdravotnictví Josefem Plojharem.¹⁹⁷

¹⁹¹ NA ČR, fond Úřad předsednictva vlády, Vládní dislokační komise (dále ÚPV – VDK), ka. 38, inv. č. 12, Seznam klášterů v obvodu UNV Praha, nedatováno, nestránkováno.

¹⁹² NA ČR, fond ÚPV – VDK, karton 38, inv. č. 12, Seznam žadatelů o uvolněné pražské kláštery do dne 3. 5. 1950, s. 2.

¹⁹³ Slovanská knihovna byla založena v roce 1924 jako ruská knihovna ministerstva zahraničních věcí. Jedná se o knihovnu specializující se na slavistické fondy. Její důležitou složkou jsou dokumenty neknižovní povahy, vztahující se k tematice ruské emigrace v meziválečném období. Do dnešních dnů (2020) sídlí v podkrovních prostorách Klementina.

¹⁹⁴ MACHOŇ Ladislav. *Klementinum – živá historická památka*, in: KOREČEK, Jaroslav – POCHÉ, Emanuel – STEFAN, Oldřich (ed.). *Knihy o Praze*, Praha 1958, s. 136.

¹⁹⁵ Podle ústního sdělení pracovníků Národní knihovny ožil tento záměr krátce po Sametové revoluci. Celá věc patrně souvisela s porevoluční euforií, v jejímž rámci byla snaha poskytnout pro kulturní a společenské účely prostory, které předtím využívala StB a zušlechtit tak jejich ideovou náplň. Mohlo to také souviset s kritickou prostorovou situací, do které se na počátku devadesátých let Národní knihovna dostala.

¹⁹⁶ NA ČR, fond NM, ka. 155, Situační zpráva kláštera řádu Křižovníků ze dne 6. 5. 1950, s. 569.

¹⁹⁷ NA ČR, fond NM, ka. 160, Přestěhování české katolické charity do Křižovnického kláštera v Praze I, 8. 5. 1950, s. 572.

Až 26. května 1950, tedy v čase, kdy už bylo o využití kláštera rozhodnuto, požádalo o přidělení Umělecko-průmyslové muzeum, a to budovy tzv. generalátu.¹⁹⁸ To zde zamýšlelo vybudovat pobočku svého blízkého hlavního sídla, které se nacházelo v dnešní ulici 17. listopadu. V takto nově získané budově měly být uloženy především sbírky parament a precios, které se především v souvislosti s vyklížením klášterů značně rozrostly.¹⁹⁹

Už na čtvrtém zasedání vládní dislokační komise, konaném 18. května 1950 ohledně kláštera křižovníků, bylo učiněno rozhodnutí přidělit klášter ministerstvu zdravotnictví, které v té době vedl člen lidové strany kněz Josef Plojhar.²⁰⁰ Ministerstvo zdravotnictví tehdy sídlilo v několika nevyhovujících objektech na Malé Straně. Původně pro své potřeby žádalo prvorepublikový palác Dunaj na Národní třídě.²⁰¹ Místo toho mu byl přidělen právě klášter křižovníků. O této skutečnosti byl ministr Plojhar informován dopisem ze dne 22. května 1950.²⁰² Toto rozhodnutí se ovšem někdo vzápětí snažil zvrátit. Na sedmé schůzi vládní dislokační komise dne 27. června 1950 totiž muselo být předcházející rozhodnutí znovu potvrzeno.²⁰³ Klášter křižovníků se tak stal jedním z prvních objektů přidělených novému účelu „pro instituci důležitou pro blaho lidu.“ Objevila se zde proto snaha využít této věci propagandisticky. Dne 1. července 1950 ve vládní dislokační komisi vznikl koncept zprávy pro tisk, která měla informovat o novém prospěšném a účelném využití klášterních budov, mimo jiné také kláštera křižovníků, který je předán pro „účely

¹⁹⁸ Pozn. Nejstarší křídlo klášterního areálu, přiléhající k hlavnímu řádovému kostelu sv. Františka z Assisi, situované směrem do Křižovnického náměstí. Toto křídlo spolu s kostelem a některými částmi přízemních prostor za kostelem uniklo jako jediné radikální přestavbě celého areálu dokončené v roce 1913. Během ní byly původní jednoduché barokní části kláštera nahrazeny secesně-neobarokní novostavbou architekta Sakaře. Podrobněji SAKAŘ, Josef. Nové klášterní budovy Rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou v Praze. in: *Architektonický obzor* 12 (1913), zvláštní dotisk.

¹⁹⁹ NA ČR, fond NM, ka. 160, Praha, Umělecko-průmyslové muzeum, převzetí církevních památek umístění. Dopis ministerstva školství věd a umění ze dne 26. 5. 1950, s. 574.

²⁰⁰ NA ČR, fond ÚPV – VDK, ka. 2, inv. č. 1, Usnesení č. 202999/50 vládní komise pro plánované rozmístění úřadů ze dne 18. 5. 1950 ohledně kláštera Křižovníků, Praha I, Křižovnická 1, nestránkováno, 2 listy.

²⁰¹ NA ČR, fond ÚPV – VDK, ka. 2, inv. č. 1, Ministerstvo zdravotnictví, Nové umístění ministerstva zdravotnictví, 30. 3. 1950, nestránkováno.

²⁰² NA ČR, fond ÚPV – VDK, ka. 2, inv. č. 1, Ministerstvo zdravotnictví, Dopis vládní komise pro plánované rozmístění úřadů, ústavů a podniků ze dne 22. 5. 1950, nestránkováno.

²⁰³ NA ČR, fond ÚPV – VDK, ka. 2, inv. č. 1, Dopis ministerstvu zdravotnictví ze dne 5. 7. 1950, nestránkováno.

zdravotní“.²⁰⁴ K faktickému předání budovy ministerstvu pak došlo o něco později, a to 1. srpna 1950.²⁰⁵ Tímto aktem fakticky došlo k završení celé Akce K.

Zájem státu o křižovnický klášterní objekt je však mnohem starší, možno ho sledovat už dávno před nástupem komunismu. Už v období první Československé republiky si část prostor, tehdy to byly některé místnosti v tzv. farním traktu přiléhajícím ke Křižovnické ulici, vyžádala pražská úřadovna Státního pozemkového úřadu.²⁰⁶

Tato situace se opakovala v období nacistické okupace. V červnu 1942 bylo řádu křižovníků předáno německým branným referátem pražského magistrátu sdělení, že podle zákona na obranu státu se zabírá celý klášter, a to včetně činžovních domů v Platněřské ulici a farního úřadu, který byl křižovníky opuštěn jako poslední, 4. září 1942.

Do kláštera se nastěhovalo ministerstvo dopravy a techniky, spolu se stavebním úřadem říšského protektora, který měl své sídlo v křídle generalátu.²⁰⁷ Mimo to zde měla už od roku 1940 sídlit Todtova organizace, polovojenská pracovní služba podřízená říšskému ministerstvu pro výzbroj a munici. Od června roku 1943 do roku 1944 zde pak měl sídlo Rodopisný úřad pro Čechy a Moravu. Ten podléhal protektorátnímu ministerstvu vnitra a měl na starosti rozhodování otázek týkajících se rasového původu obyvatel protektorátu.²⁰⁸ Na svém místě v traktu mezi velkým a malým dvorem zůstala zachována pouze knihovna, kterou mohl na zvláštní povolení navštěvovat řádový knihovník P. František Verner.²⁰⁹

Po osvobození a návratu velmistra Josefa Vlasáka z nucené internace na Moravě (Brno, Předklášteří u Tišnova) a po návratu spolubratří v květnu roku 1945 došlo k obnově řeholního života v klášteře. V září 1945 ovšem došlo k zabránění činžovních domů uzavírajících areál kláštera směrem k Platněřské ulici. Komplex tří činžovních

²⁰⁴ NA ČR, fond ÚPV – VDK, ka. 2, inv. č. 1, Informace pro pana předsedu vlády, Zpráva pro tisk ze dne 1. 7. 1950, nestránkováno.

²⁰⁵ NA ČR, NM, ka. 159, Bývalý klášter křižovníků v Praze, Revize, 31. 5. 1954, s. 16.

²⁰⁶ KUČERKA, David. *Život a dílo velmistra Vlasáka, O.Cr. (1867–1958)*, s. 54.

²⁰⁷ AFÚ sv. Františka Praha – Staré Město, *Kronika farního úřadu u kostela sv. Františka na Staré Městě pražském*.

²⁰⁸ PADEVĚT, Jiří. *Průvodce protektorátní Prahou: Místa – události – lidé*. Praha: Academia, 2013, s. 154-155.

²⁰⁹ ABS, TS-736638 MV, Záznam z pohovoru z KTS “KNIHA” (František Verner – pozn. autora) ze dne 9. 10. 1980. s. 12.

domů začal využívat Státní úřad plánovací, který si v únoru 1946 měl přibrat také třetí patro křídla přiléhajícího k Vltavě, a to včetně třetího patra generalátu. Byly tak zabrány prostory křídla, které sloužily přímo k bydlení řeholníků.²¹⁰ V nezjištěném období Státní plánovací úřad tyto prostory opustil a na jeho místo se nastěhovalo podnikové ředitelství Státní tabákové reže, které zde působilo již v době, kdy se do areálu v roce 1950 nastěhovalo ministerstvo zdravotnictví. Jak je z výše uvedeného zřejmé, s obsazováním kláštera státními institucemi měl klášter bohaté zkušenosti.

Křížovníci v srpnu 1950 z kláštera ještě úplně nevymizeli. Kromě kostela sv. Františka, který nadále sloužil bohoslužbám, zde byla stále umístěna rozsáhlá řádová knihovna a farní úřad. Ten byl donucen uskrovnit se, musel přestat používat tehdejší hlavní vchod do budovy (Křížovnická 1) a místo toho si v těsné blízkosti vybudovat vlastní vchod, nezávislý na ministerském vchodu. Současně měly v areálu probíhat další úpravy, především se mělo jednat o přeměnu některých kanceláří na byty.²¹¹ Dominantní ovšem zůstávalo využití administrativní. Své sídlo zde mělo najít generální ředitelství československých lázní a zřidel.²¹²

Tento stav netrval dlouho. Na základě rozhodnutí vládní dislokační komise ze dne 30. listopadu 1951 měl být objekt předán ministerstvu vnitra. Vlastní přebírání pro potřeby ministerstva, patrně z důvodu krytí, prováděla jiná organizace, a to vojenská správa – posádkové velitelství č. 1044 v Praze. Ministerstvo zdravotnictví své prostory vyklidilo 5. ledna 1952 a dne 7. ledna 1952 je vojenské správě oficiálně předalo. To vše se dělo bez vědomí náboženské matice, správce budovy, která se o celé záležitosti dozvěděla až ex post.

Vojenská správa také ihned žádala stavební oddělení (zazdění dveří a oken) kostela sv. Františka a budovy kláštera. Dále požadovala urychlené vystěhování dalších organizací, které klášterní budovy užívaly.²¹³ Na přelomu května a června 1952 byla

²¹⁰ NA ČR, fond NM, ka. 160, Koncept smlouvy mezi Státní úřadem plánovacím a řádem, s. 558-559.

²¹¹ NA ČR, fond NM, ka. 158, Povolení stavebních změn v budově v Praze I, čp. 191, s. 554.

²¹² NA ČR, ÚPV – VDK, ka. 2, inv. č. 1, Nové umístění ministerstva zdravotnictví ze dne 30. 3. 1950, s. 48.

²¹³ NA ČR, fond NM, ka. 158, Úřední záznam oddělení správy majetku ze dne 7. 1. 1952, s. 793; ka. 159, Bývalý klášter křížovníků v Praze, Revize, 31. 5. 1954, s. 16.

vystěhována celá knihovna. Část byla umístěna v konventu dominikánů u sv. Jiljí, část pak v koleji Arnošta z Pardubic ve Voršilské ulici.²¹⁴

V listopadu 1952 byly vojenské správě předány prostory farního úřadu, který se přestěhoval do horních pater domu na Křižovnickém náměstí 193/2, tedy přímo naproti kostelu sv. Františka;²¹⁵ dne 1. ledna 1953 pak Tabáková režie („Trust“, Československý tabákový průmysl, národní podnik, podnikové ředitelství Praha 1) oficiálně předal budovy činžovních domů v Platněřské ulici 2, 4 a 6 posádkové správě.²¹⁶ Ke skutečnému vystěhování došlo v následujících dnech, a to mezi 5. a 15. lednem 1953.²¹⁷ Patrně dříve už také došlo k vystěhování internátu (svobodárny) „tabákové režie“, který užíval třetí patro tzv. klášterního křídla u Vltavy.²¹⁸

Přípisem ze dne 7. ledna 1954 pak byl objekt kláštera křižovníků, spolu s břevnovským klášteřem, zapsán na oficiální seznam budov užívaných ministerstvem vnitra.²¹⁹ K úplnému dotažení celé záležitosti do konce došlo o několik let později, v dubnu 1956. Podle opisu záznamu jednání ze dne 16. dubna 1956 byl se zpětnou účinností od 1. dubna 1956 bezplatně převeden objekt kláštera křižovníků ze správy náboženské matice do vlastnictví ministerstva vnitra.²²⁰ Završil se tak proces započatý už v roce 1949, kdy se o objekt křižovnického kláštera intenzivně zajímal tehdejší velitel StB Jindřich Veselý.²²¹ Patrně hned po obsazení kláštera začala objekt využívat I. správa ministerstva vnitra (rozvědka), která je zde pak archivně doložena od šedesátých let.

V sedmdesátých letech se pak přestěhovala do nového objektu v Praze-Kobyliších a objekt kláštera, v hantýrce označovaný jako „stará budova“, začal sloužit jiným

²¹⁴ NA ČR, fond NM, ka. 158, Knihovna křižovníků v Praze I, Křižovnická 1 30. 5. 1952, s. 195.

²¹⁵ AFÚ sv. Františka Praha – Staré Město, *Kronika farního úřadu u kostela sv. Františka na Staré Městě pražském*, nestránkováno.

²¹⁶ NA ČR, fond NM, ka. 154, Oddělení hospodářsko-právní Věc: Křižovníci, Praha, dům čp. 191/I. Vyklizení celé budovy čp. 191/I, s. 496.

²¹⁷ NA ČR, fond NM, ka. 154, Věc: Oznámení o vyklizení celé budovy čp. 191 v Praze I, Platněřská 4, s. 498.

²¹⁸ NA ČR, fond NM, ka. 158, Úřední záznam oddělení správy majetku ze dne 7. 1. 1952, s. 793.

²¹⁹ NA ČR, fond NM, ka. 159, Objekt bývalého kláštera v Břevnově a kláštera U Křižovníků, připsání do seznamu objektů používaných ministerstvem vnitra, 8. 1. 1954, s. 630.

²²⁰ NA ČR, fond NM, ka. 156, Zápis o jednání konaném dne 19. dubna 1956 v kanceláři Náboženské matice v Praze 2, Ječná 2, s. 733.

²²¹ ABS, fv. StB. 310, sign. 310-57-1, 1949, Hospodářské záležitosti, Budovy, vyhledávání. Dopis o vyhledávání vhodných budov v Praze ze dne 29. 10. 1949, který majoru Valovi napsal přednosta odboru (velitel StB) Jindřich Veselý, s. 5.

složkám StB.²²² Tento stav trval až do začátku devadesátých let, kdy po sametové revoluci došlo k obnově řeholního života, a tedy i k návratu křižovníků do kláštera. Tím došlo k první fázi náprav křivd spáchaných komunistickým režimem na křižovnicích.

9 Vybrané křižovnické objekty

Ve zkoumaném období měl řád pouze jeden klášter, a to hlavní řádový dům v Praze u kostela sv. Františka u paty Karlova mostu. Jak uvádí i revizní zpráva z roku 1954, všechny ostatní objekty včetně těch, které by se ze stavebně-typologického hlediska nebo svojí velikostí daly označit za kláštery, byly považovány za fary.²²³ To se týká především dvou řádových proboštství: na Hradisku sv. Hypolita u Znojma a v Chlumu Svaté Maří u Sokolova. Dalším rozsáhlým objektem je pak zámek v Dobřichovicích, který byl nejenom letní rezidencí velmistra řádu, ale také sídlem místního farního úřadu.²²⁴

9.1 Hradiště sv. Hypolita (okr. Znojmo)

Jedno z nejstarších řádových působišť. Původně velkomoravské hradiště, které křižovníkům věnoval v roce 1240 bratr zakladatelky, sv. Anežky České, český král Václav I. V roce 1948 spravoval toto řádové působiště infulovaný probošt Antonín Fischer, a to až do smrti v roce 1954. Po něm se úřadu ujal řádový spolubratr Ignác Šimek, který zde také působil až do své smrti v roce 1963; od roku 1960 byl ovšem již na odpočinku. Stejně jako jeho předchůdce, i on byl pohřben do krypty řádové hrobky na místním hřbitově.²²⁵

²²² TOMEK, Prokop. *Estébáckou Prahou: průvodce po pražských sídlech Státní bezpečnosti*. Praha: Academia, 2013, s. 40-42.

²²³ NA ČR, fond NM, ka. 159, Bývalý klášter křižovníků v Praze, Revize, 31. 5. 1954, s. 17.

²²⁴ Do toho seznamu by se dal také zařadit objekt řádové komendy u sv. Karla Boromejského ve Vídni. Ta se ale nacházela na území cizího státu, a proto se jí mnohé z toho, co se dělo na území Československa, nedotýkalo. Druhým objektem je bývalý klášter minoritů v Českém Krumlově, který se ale do vlastnictví řádu dostal až po Sametové revoluci. Mimo to zde byl ještě menší areál komendy u sv. Bartoloměje v Chebu, poškozený v závěru války během osvobození města, a také areál komendy u sv. Václava v Mostě, který zcela zanikl v sedmdesátých letech 20. století v souvislosti s bouráním historického města Mostu. Podrobněji: SPURNÝ, Matěj. *Most do budoucnosti: Laboratoř socialistické modernity na severu Čech*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016.

²²⁵ Za poskytnuté informace děkuji panu Jiřímu Kacetlovi, pracovníkovi muzea ve Znojmě.

V době působení probošta Fischera, po roce 1948, začalo docházet k postupným změnám. Na řádový majetek byla uvalena národní správa, statek přiléhající k probošství byl postoupen státnímu statku se sídlem ve Znojmě. V roce 1950 byl do okresního archivu ve Znojmě odstěhován řádový archiv.²²⁶ Od tohoto roku začal objekt probošství sloužit potřebám ministerstva zemědělství, které zde začalo provádět internátní politická školení.²²⁷

Zlomovým se stal rok 1958, kdy na Hradiště přišly sestry boromejky. Ty ovšem nepřicházejí do prázdného objektu. V části probošství bydlel spolu se svou hospodyní probošt Ignác Šimek. Některé prostory využívala jako skladiště brněnská firma Technomat, jiné sloužily jako zázemí archeologů provádějících archeologický průzkum velkomoravského hradiště, které se nachází přímo pod areálem probošství.

Sestry boromejky se chtěly zachovat solidně, a proto si ještě před nastěhováním kromě souhlasu krajského národního výboru vyžádaly také souhlas velmistra řádu Josefa Vlasáka. První řeholnice se do probošství nastěhovaly 2. července 1958.²²⁸ Postupně byl objekt upraven a stal se domovem velké komunity. V roce 1966 pak dokonce generálním domem boromejek. V letech 1970–1988 zde žila generální představená sester boromejek Matka Vojtěcha Hasmandová. Sestry zde působily do roku 2007, kdy kvůli klesajícímu počtu členek kongregace probošství opustily.²²⁹

9.2 Chlum Svaté Máří (okr. Sokolov)

Probošství a komenda na Chlumu Svaté Maří je rozsáhlým poutním areálem na terénní vyvýšenině nad řekou Ohří, v jejímž povodí má řád v této oblasti hned několik starobyklých působišť.²³⁰ Místo je spojené s křížovnicí od roku 1338. Především ve dvacátém století má velmi pohnuté dějiny.²³¹

²²⁶ LEITNEROVÁ Hana. *Historický vývoj Znojma-Hradiště 1948–1968*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, pedagogická fakulta. 2010, s. 62-63.

²²⁷ NA ČR, fond NM, ka. 158, Křížovnické probošství Hradiště, nájem pro ministerstvo zemědělství, 18. 12. 1950, koncept dopisu, s. 545.

²²⁸ ARŘKČH, Archiv generalátu, karton Hradiště, *Srdce uchovává věrně dary lásky, ze vzpomínek hradištských farníků a sester boromejek*, nedatované, strojopis.

²²⁹ KACETL, Jiří. *Hradiště svatého Hippolyta naproti Znojmu = Pöltenberg gegenüber Znaim*, s. 9.

²³⁰ Cheb, Františkovy Lázně, Milhostov, Kynšperk nad Ohří, Loket, Karlovy Vary.

²³¹ Podrobněji BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. I. díl, Řády rytířské a křížovníci*. Praha: Libri, 2002, s. 147-148.

V letech 1948–1958 se zde vystřídalo několik členů řádu, od roku 1948 do roku 1951 P. František Ladislav Kučera, který byl později vězněn, po něm následoval P. Karel Brabec, který na Chlumu působil až do roku 1956. V roce 1957 nastoupila na Chlum Svaté Máří do duchovní správy významná osobnost dominikánského řádu Metoděj Habáň OP. Po něm následovali další dva dominikáni, nejdříve Dominik Jaroslav Duka OP, později Jordán Jaromír Vinklárek OP. Po nich v roce 1975 nastoupil Jiří Kopejsko, pozdější člen křížovnického řádu a posléze jeho 47. velmistr a generál.²³²

Po celé zkoumané období a po celé zbylé období komunismu řešili duchovní správci Chlumu Svaté Máří prakticky permanentně jeden hlavní problém: jak zabránit devastaci a postupujícímu silnému chátrání celého areálu poutního místa.²³³ Dále se museli vypořádat ze skutečností, že stát si v rámci státní náboženské politiky přál pokud možno co nejvíce utlumit náboženskou pouti, což se mu na Chlumu střídavě dařilo i nedařilo.²³⁴

Zajímavým momentem se pak v roce 1958 stal příchod člena dominikánského řádu P. Metoděje Habáně, díky kterému se Chlum stal na jistou dobu jakýmsi duchovně formačním centrem dominikánského řádu.²³⁵ Pokud jde o rozsáhlou budovu probošství, ta v daném období prožívala velmi těžká léta spojená s její značnou devastací. Objekt určený původně pro probošta a několik zde sloužících kaplanů, kteří zajišťovali poutní servis, i nadále z části využíval duchovní správce poutního místa. Spolu s ním zde ovšem žili dělníci budující v padesátých letech blízkou uhelnou elektrárnu Tisová. Jak vyplývá z pramenů, toto soužití nebylo vždy lehké.²³⁶ Část prostor využívalo po nějakou dobu také horské pastevní družstvo nebo místní organizace pionýrské organizace, která zde měla ping-pongovou místnost. V jednu chvíli se uvažovalo o přeměně probošství na dočasnou sýpku JZD nebo o zřízení dětského domova.²³⁷ Mimo to bylo z iniciativy MNV založeno v roce 1958 v budově

²³² KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, III. díl*, s. 31.

²³³ VIDŽOVÁ, Petra. *Příběh poutního místa v Chlumu Svaté Maří*. Bakalářská práce. Praha: Fakulta humanitních studií. 2014, s. 30-34.

²³⁴ VIDŽOVÁ, Petra. *Příběh poutního místa v Chlumu Svaté Maří*. s. 39-41.

²³⁵ VIDŽOVÁ, Petra. *Příběh poutního místa v Chlumu Svaté Maří*. s. 44.

²³⁶ VIDŽOVÁ, Petra. *Příběh poutního místa v Chlumu Svaté Maří*. s. 43.

²³⁷ VIDŽOVÁ, Petra. *Příběh poutního místa v Chlumu Svaté Maří*. s. 43.

probošství malé muzeum a vlastivědný kroužek. Návštěvníci si zde mohli prohlédnout ukázky lidového umění z oblasti Chebska a menší kolekci plastik z kostelů zrušených během utváření vojenského prostoru Prameny ve Slavkovském lese. Nadšení místních lidí pro věc bylo ovšem vzápětí utlumeno sokolovským ONV, který ani v nejmenším nestál o zvyšování návštěvnosti na Chlumu.²³⁸

Rozsáhlejší církevní objekty postupně přebírala v padesátých letech náboženská matice, která je pak postupně převáděla na stát či jiné necírkevní organizace. V souvislosti s Chlumem se tato záležitost začala řešit v roce 1961 a táhla se ještě daleko za sledované období, až do sedmdesátých let.²³⁹ Celá záležitost do jisté míry souvisela se skutečností, že v daném období už byla budova probošství v opravdu špatném stavu a žádná ze státních institucí na sebe nechtěla brát břemeno nákladné rekonstrukce objektu.²⁴⁰ K zásadním rekonstrukcím pak došlo až po roce 1989 a pokračují až do dnešních dnů.

9.3 Dobřichovice (okr. Praha-západ)

V roce 1235 darovala královna Konstancie řádu několik vesnic, mezi jinými i Dobřichovice. Tato skutečnost je stvrzena v roce 1253 listinou českého krále Václava I. V roce 1282 je pak připojen i dvůr, který do té doby náležel klášteru na Ostrově sv. Kiliána a který nechal vykoupit řádový mistr Ekhard.²⁴¹

Současný zámek vznikl na místě gotické tvrze. Po požáru v roce 1779 byla budova zámku zrekonstruována a doplněna novou věží.²⁴² Díky značné blízkosti toku řeky Berounky byla několikrát poškozena během povodní. V důsledku toho musela během 19. a první poloviny 20. století projít řadou dílčích oprav. Od roku 1946 zde působil řádový spolubratr Antonín Jamnický, který spravoval farnost až do smrti v roce 1961. Poté jej vystřídal kaplan této farnosti, diecézní kněz Vendelín Šimeček.²⁴³

²³⁸ VIDŽOVÁ, Petra. *Příběh poutního místa v Chlumu Svaté Maří*, s. 41-42.

²³⁹ VIDŽOVÁ, Petra. *Příběh poutního místa v Chlumu Svaté Maří*, s. 37-38.

²⁴⁰ VIDŽOVÁ, Petra. *Příběh poutního místa v Chlumu Svaté Maří*, s. 38.

²⁴¹ KAUCKÁ, Helena. *Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou a obec Dobřichovice v proměnách dějin*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, 2010, s. 12.

²⁴² Památkový katalog, evidence památek, zámek Dobřichovice [2020-05-18]. <<https://pamatkovykatalog.cz/zamek-2318361>>.

²⁴³ KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, III. díl*, s. 16.

V době působení P. Jamnického dne 30. dubna 1948 byla na návrh MNV uvalena na řádový statek národní správa a 1. října 1948 byl řádový statek zlikvidován.²⁴⁴ Na zámku stále fungoval farní úřad a po roce 1950 sem Charita převezla část mobiliáře ze zrušených klášterů, velkou část zde uloženého depozitu tvořily sbírky ze zrušeného pražského křižovnického kláštera. Z nich určitá část byla následně rozvezena na jiné objekty, část na místě zůstala a nástupcem P. Jamnického, P. Vendelínem Šimečkem, byla následně „objevena“ v roce 1969. Tento nález vzbudil ve své době velký zájem veřejnosti. Na začátku roku 1970 o něm referoval i dobově velmi populární týdeník *Mladý svět*.²⁴⁵

V sedmdesátých a osmdesátých letech se pak již značně zchátralý zámek stal předmětem několika převodů mezi různými institucemi, které měly obrovské množství nápadů, jak objekt využít. Žádný z nich se nepodařilo realizovat a v devadesátých letech byl pak po několika soudních přích navrácen řádu a následně prošel generální rekonstrukcí.²⁴⁶

9.4 Fary

Kromě těchto velkých objektů spravoval řád řadu dalších farností s tamními chrámy a budovami farních úřadů. Ať už to bylo v Praze (sv. Petr na Poříčí, Ďáblice, Hloubětín, Slivenec) a středočeském regionu (Tursko, Řevnice, Živohošť) nebo v oblasti severozápadních Čech (Františkovy Lázně, Karlovy Vary, Locket) či na Znojemsku (Hradisko, Mašovice). Mimo to řád spravoval také několik dalších farností, které nebyly součástí nějakého většího shluku řádových farností (Most, Věteřov u Kyjova, Pšov u Žatce, Klučenice u Milevska). V daném období řád též zajišťoval duchovní správu v několika farnostech, které nepatřily mezi řádové, např. Farnost Praha-Krč nebo farnosti náležející mezi farnosti cisterciáckého opatství ve Vyšším Brodě.²⁴⁷

Jsou případy, kdy byly farnosti prakticky kontinuálně spravovány křižovníky až do sametové revoluce. Tak tomu bylo např. u hlavního řádového kostela sv. Františka u Karlova mostu. V dalších případech v konkrétní farnosti setrvali křižovníci jen do

²⁴⁴ Archiv autora, *Dobřichovice zámek a statek* (nedatovaný informační leták).

²⁴⁵ KLÍMA Josef, Co s nalezeným pokladem. in: *Mladý svět: Týdeník*. Praha: Mladá fronta 12 (17. 2. 1970), č. 6, s. 20.

²⁴⁶ Archiv autora, *Dobřichovice zámek a statek* (nedatovaný informační leták).

²⁴⁷ Archiv autora, *Catalogus ordinis militaris crucigerorum cum rubea stella 1948*.

smrti příslušného duchovního člena řádu. Tak tomu bylo např. ve Vrbně u Mělníka, kterou až do smrti v roce 1973 spravoval spolubratr P. Zdeněk Kopáček.²⁴⁸ Obdobně tomu bylo i v případě farnosti Dobřichovice-Karlík spravované do roku 1961 P. Antonínem Jamnickým.²⁴⁹ V mnoha případech se ale tak říkajíc nečekalo na smrt a ke změně došlo přeložením dosavadního duchovního s tím, že nový duchovní již nebyl člen řádu. Na druhou stranu, v té souvislosti rostl počet kněží křížovníků usazených na diecézních farách.

10 Všední život řádu

I když Akce K představovala radikální zásah do života řádu, přece jen se s ohledem na jeho specifickou organizaci, kdy v klášteře žila jen menší část řeholníků, zatímco převážná část z nich působila na inkorporovaných farách, neznamenal úplný zánik řádového života. Někteří členové se naopak snažili jeho tradici udržovat. Z dílčích zpráv je zřejmé, že se bratři pravidelně každý čtvrtek scházeli na faře u sv. Petra na Poříčí, která se stejně jako za druhé světové války stala na určitou dobu řádovým centrem. Pravidelně se zde scházelo 5 až 12 spolubratrů.²⁵⁰

Další příležitostí k setkání byly pohřby členů řádu. Mimo sledované období to byl např. pohřeb generálního vikáře řádu Františka Bronce. Je zřejmé, že někteří spolubratři, v tomto případě farář ve Vrbně nad Vltavou Zdeněk Kopáček, i nadále udržovali kontakty se spolubratry, kteří žili v Německu. Na pohřbu Bronce si totiž vyžádal několik smutečních oznámení, které slíbil spolubratrům rozeslat, aby tak byli informováni o úmrtí nejvyššího představeného, kterým byl po smrti velmistra Vlasáka právě zesnulý generální vikář Bronce.²⁵¹

Dalším z těch, kdo udržovali tento druh kontaktů, byl podle výslechových protokolů P. Augustin Dragoun, bývalý duchovní správce řádové farnosti v Praze-

²⁴⁸ KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, III. díl*, s. 173.

²⁴⁹ KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, III. díl*, s. 16.

²⁵⁰ ABS, fond KR-38731 MV, Pokračování výpovědi Augustina Dragouna ze dne 21. 1. 1959, s. 175.

²⁵¹ ABS, fond H 187-9, Informace, setkání řádu křížovníků, zpráva ze dne 24. 6. 1966, s. 29-30.

-Slivenci, který si dopisoval se spolubratrem Heřmanem Wagnerem, emeritním farářem řádové fary v Pšově u Žatce.²⁵²

Právě od sv. Petra na Poříčí se velmistr určitým způsobem snažil i nadále řídit řád, a to včetně bratří z vídeňského řádového domu a bratří žijících po odsunu v Německu. Z dílčích dokumentů, které jsou prozatím k dispozici, je zřejmé, že záměrem velmistra bylo přetvořit vídeňskou řádovou komendu u sv. Karla Boromejského v řádové centrum křižovníků žijících na území Rakouska a Německa, kde se měli podřídit komandérovi této komendy Jiřímu Plankovi. Jak naznačují dokumenty, tento záměr patrně odmítal akceptovat jeden z odsunutých křižovníků, emeritní probošt a komandér na Chlumu Svaté Maří Jan Nepomuk Sailer, který byl v čase války také novicmistrem pro německou část řádu a po válce byl patrně vůdčí osobností německy mluvících křižovníků.²⁵³

Velmistr se snažil řešit tuto záležitost personální změnou v úřadu vídeňského komandéra u sv. Karla Boromejského, kdy se na toto místo pokoušel dosadit řádového spolubratra a karlovarského děkana Adama Beckera. Tento záměr se ovšem nezdařil, a to z toho důvodu, že rakouské úřady dvakrát odmítly vydat P. Beckerovi povolení k pobytu v Rakousku.²⁵⁴

Řád také v daném období „přijal“ v zahraničí nové členy. Oba byli s největší pravděpodobností přijati právě výše zmíněným spolubratrem Janem Nepomukem Sailerem. Jednalo se o Helmuta Kalippa a Josefa Arnolda.

Helmut Kalipp (1919–1980) se narodil 24. srpna 1919 ve Františkových Lázních, studoval na gymnáziu v Doupově. Do noviciátu vstoupil dvakrát. Poprvé 21. dubna 1938, podruhé 22. června 1939.²⁵⁵ Poprvé vstupoval do noviciátu v pražském řádovém domě a podruhé do nově zřízeného noviciátu pro německou část řádu,²⁵⁶

²⁵² ABS, fond KR-38731 MV, Dragoun Augustin, farář řím. kat. církve ve Slapech okr. Praha-jih, návrh na realizaci ze dne 3. 12. 1958.

²⁵³ AFÚ sv. Karla Boromejského Vídeň, *Pfarr – Chronik St. Karl Wien IV*, s. 24.

²⁵⁴ ARŘKČH, Archiv generalátu, III. D1, osobní složka Adam Becker, Opis z dopisu P. Weisse velmistrovi L. Sirovému ze 17. 6. 1989, strojopis.

²⁵⁵ MULAMUHIČ, Gabriel Rijad. *Pražský Kláštor Rádu křižovníkov s červenou hviezdou za prvej ČSR*, s. 127.

²⁵⁶ MULAMUHIČ, Gabriel Rijad. *Pražský Kláštor Rádu křižovníkov s červenou hviezdou za prvej ČSR*, s. 75.

který fungoval na Chlumu Svaté Máří, jehož představeným se stal pozdější chlumský probošt a komandér Jan Nepomuk Sailer.²⁵⁷

Je ale zajímavé, že Kalippovo jméno není ani v jednom z válečných nebo poválečných katalogů, znovu se vynořuje až v souvislosti s jeho úmrtím v roce 1980, o které informoval spolubratr P. Weiss, a je dnes uloženo v osobní složce Helmut Kalipp. Ta obsahuje novinový výstřižek, zprávu o úmrtí P. Kalippa, a také dopis spolubratra P. Weisse, ve kterém informuje o posledních letech života P. Kalippa, poznamenaných těžkou chorobou. V archivu generalátu se nachází složka označená „Adresy a statistika křížovníků“, jejíž součástí je soubor nedatovaných adresářů členů řádu, a to jak v Česku, tak v Německu a Rakousku. Zde se v seznamu členů řádu v Německu opakovaně vyskytuje jméno i adresa Helmuta Kalippa. V jednom případě je u jeho jména poznámka v závorce: „*Kdy dělal slavné sliby?*“.²⁵⁸ Důležitou skutečností je také to, že jeho jméno je zařazeno do oficiálního řádového nekrologia.²⁵⁹ Co způsobilo toto jeho „přerušování členství v řádu“, není zřejmé. Je ale pravděpodobné, že někdy po druhé světové válce se znovu stal členem řádu. Jednou z možností, kterou nelze vyloučit je to, že s ohledem na svůj věk byl na počátku války povolán do armády, a tak došlo k přerušování jeho řádné řeholní formace.

Josef Arnold (1898–1960) se narodil 2. května 1898 v Dürenu-Arnoldsweileru (Německo). Do řádu byl přijat v roce 1954 spolubratrem Janem Nepomukem Sailerem. Už před vstupem do noviciátu absolvoval šest semestrů teologie. Časné sliby složil 2. května 1955. Následně pokračoval ve studiu teologie ve Würzburgu. Slavné sliby složil o rok později, 2. května 1956. Toto výrazné zkrácení, kdy slavné sliby skládal už rok po slibech časných, mu měl vyjednat P. Salier přímo v Římě. Na kněze byl vysvěcen 3. října 1956 v Limburgu. Následně začal působit jako kaplan ve Vídni, v XI. okrese Hasenleutenu. Zemřel ve Vídni 15. ledna 1960 a byl pohřben do řádové hrobky na vídeňském centrálním hřbitově.²⁶⁰

²⁵⁷ Archiv autora, *Catalogus ordinis militaris crucigerorum cum rubea stella 1940*, Jan Nep. Sailer, s. 9.

²⁵⁸ ARŘKČH, Archiv generalátu, karton III. D1, Adresy a statistika křížovníků, nedatovaný strojopisný seznam členů řádu žijících v Rakousku a Německu, doplněný jejich adresami.

²⁵⁹ JIŘIŠTĚ, Jan Nepomuk. *Necrologium Ordinis militaris Crucigerorum cum Rubea Stella*, s. 17.

²⁶⁰ ARŘKČH, Archiv generalátu, karton III. D1, osobní spis Josef Arnold, Opis dopisu P. Weisse velmistroví Sirovému ze 17. 6 1989, strojopis; Oznámení o úmrtí ze dne 28. 1. 1960 podepsané P. Josefem Semrádem.

Kdo pro P. Sailera vyřizoval potřebné náležitosti související se zkrácením řeholní formace spolubratra Josefa Arnolda, není z dochovaných dokumentů zřejmé. Podle rukopisného řádového katalogu z roku 1958 měl řád v tomto období ustaveného svého reprezentanta, který jej zastupoval u Svatého stolce. Byl jím vyšebrodský cisterciák Dominik Kaindl O.Cist. Ten by tak potřebné náležitosti teoreticky mohl v Římě vyřizovat.²⁶¹

Zlomovým momentem pro řád bylo úmrtí jeho 45. velmistra Josefa Vlasáka. Nejblíže známý řádový katalog po jeho smrti byl sestaven k lednu 1960 a reflektoval personální situaci řádu přibližně rok po smrti úřadujícího velmistra. Velmistr Vlasák nebyl jediným zesnulým. V letech před ním bylo na věčnost povoláno několik dalších bratří (tab. 7).

Tab. 7. Nekrologium křižovníků (1948–1958)					
Č.	Jméno	Narozený	Zemřel	Funkce	Působíště
1.	Ferdinand Tesař	1878	20. 08. 1948	podpřevor	Praha
2.	Adam Becker	1891	20. 12. 1949	děkan	Karlovy Vary
3.	Stanislav Pelčík	1874	28. 05. 1950	kurát sanatoria	Pleš, okr. Příbram
4.	Antonín Fischer	1880	31. 01. 1954	probošt	Znojmo-Hradisko
5.	Rudolf Čapek	1865	27. 10. 1954	komandér	Most
6.	František Šenych	1902	27. 02. 1955	administrátor	Praha-Karlín
7.	Vojtěch Sádlo	1897	20. 02. 1957	farář	K. Vary-Rybáře
8.	Josef Vlasák	1867	17. 12. 1958	velmistr	Praha

Není úplně jednoduché stanovit přesný počet členů řádu. Není například zřejmé, zda byl v daném období členem řádu Helmut Kalipp. Otázkou také zůstává členství Antonína Vály. Ten měl oblačku 3. února 1947. Tzv. slavné sliby by mohl skládat nejdříve v únoru 1951. Zda je složil, nebo nesložil, není zřejmé. V katalogu z roku

²⁶¹ ARŘKČH, Archiv generalátu, karton III. E, Catalogus 1958, „AD SANCTAM SEDEM ORDINEM representant: Abbas Th.Dr. Dominicus Kaindl, Ordinis Cisterciensium, ROMA“.

1960 již není uveden. Fotografie na jeho náhrobním kameni na velehradském hřbitově jej ovšem zpodobňuje v křížovnickém řádovém oděvu. Budeme-li přesto všechno počítat s tím, že jak Kalipp, tak Vála i Arnold byli členy řádu, v lednu 1960 měl řád kolem 50 členů.

Pokud jde o obsazenost řádových far, v mezidobí 1948–1960 došlo k četným změnám. 48,39 % (15 působišť z 31) zůstalo beze změny, ve 12,90 % (4 z 31) došlo ke vzájemné výměně, 32,26 % (10 z 31) se stalo vakantními. Buď proto, že příslušný člen řádu zemřel, byl přeložen nebo z jiných důvodů. To znamená, že přibližně polovina řádových far byla na počátku šedesátých let stále obsazena křížovníky, třetina se uprázdnila a v desetině případů došlo k výměně duchovního správce (tab. 8 v příloze této práce).

B. Biografie vybraných členů řádu

1 Josef Vlasák (1867–1958)

1.1 Život od narození po vstup do řádu

Josef Vlasák byl 45. velmistrem a současně generálem Rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou. Narodil se 26. dubna 1867 v Kardašově Řečici (dnes okres Jindřichův Hradec) do rodiny učitele Václava Vlasáka. V roce 1868 se rodina přestěhovala do Příbrami, odkud pocházela jeho matka Anna, roz. Procházková, jejíž otec zde byl obchodníkem.²⁶² Otec Josefa Vlasáka tam pokračoval v pedagogické dráze nejdříve jako učitel, později jako ředitel nově otevřené chlapecké měšťanské školy. Po skončení gymnaziálních studií požádal devatenáctiletý Josef Vlasák o přijetí do Rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou.

1.2 Působení od vstupu do řádu do zvolení velmistrem (1886–1915)

Podle *Mutationes nostrorum 1886*²⁶³ Josef Vlasák absolvoval na podzim 1886 obláčku a o rok později složil do rukou velmistra Františka Huspeky časné řeholní sliby.²⁶⁴ Ve stejném roce začal se studiem teologie na teologické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze.²⁶⁵ Jak dokládá vlastnoručně sepsaný slib,²⁶⁶ slavné řeholní sliby složil 23. října 1890 do rukou velmistra Huspeky. Na kněze je vysvěcen 19. července 1891 v Praze.²⁶⁷

Během kněžské pastorace vystřídal několik řádových působišť. Po krátkém působení v Unhošti, kde jako katecheta zastupoval nemocného spolubratra, nastoupil v roce 1892 jako druhý kaplan do Lokte. Od roku 1899 působil na vídeňském řádovém působišti u kostela sv. Karla Boromejského na Karlsplatzu. V roce 1906 se

²⁶² AŘŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, nestránkováno (*Vzpomínky velmistra Vlasáka*, rkp.).

²⁶³ NA ČR, Křižovníci s červenou hvězdou – generalát a konvent (dále jen ŘA KŘ), ka. 450, č. 209, část Oznámení personálních změn 1883–1939: *Mutationes nostrorum anno Domini 1886*.

²⁶⁴ NA ČR, ŘA KŘ, ka. 450, č. 209, část Oznámení personálních změn 1883–1939: *Mutationes nostrorum anno Domini 1887*.

²⁶⁵ NA ČR, ŘA KŘ, ka. 472, č. 234, část J. Vlasák, personálie: *Index lectionum*.

²⁶⁶ NA ČR, ŘA KŘ, ka. 450, č. 209, část Slavné řeholní sliby: *Sollemniter professio Iosefus Vlasák O.Cr.*

²⁶⁷ KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, II. díl*, s. 505.

vrátil do pražského řádového domu, kam jej velmistr František Xaver Marat povolal do úřadu sekretáře řádu.²⁶⁸

Marat nastoupil do úřadu v roce 1902 a celé období jeho působení v úřadu velmistra je spojeno s grandiózním budovatelským úsilím. Byly postaveny nové fary v Milhostově, Řevnicích, Rybářích a Věteřově. Toto úsilí pak vyvrcholilo v rozsáhlé přestavbě hlavního řádového domu u Karlova mostu v Praze. S výjimkou hlavního řádového kostela sv. Františka a sousední budovy generalátu byly zbývající barokní budovy zbourány a nahrazeny secesně-neobarokní novostavbou architekta Josefa Sakaře.²⁶⁹ První architektonické skici byly objednány v roce 1907 a už v roce 1908 se začalo bourat a vzápětí stavět. Areál byl stavebně dokončen v roce 1912.²⁷⁰

Marat svým způsobem navázal na svého předchůdce v úřadu, velmistra Václava Horáka, za jehož působení byla v roce 1897 dokončena novostavba řádového domu v hlavním městě monarchie ve Vídni.²⁷¹ Novostavba postavená podle projektu architektů Karla a Julia Mayredera a za účasti mladého Adolfa Loose byla moderní reprezentativní stavbou. Pražský klášter, který byl z velké části jednoduchým ranně barokním objektem s bezozdobnými fasádami, působil v porovnání s novým vídeňským řádovým domem jako chudá Popelka. Patrně tato skutečnost motivovala velmistra Marata k záměru provést radikální přestavbu pražského generálního domu a dát mu podobu, která by dostatečně reprezentovala postavení sídla generálního představeného řádu křižovníků. Nezůstalo jen u budování v Praze. V téže době jsou stavěny též nové farní budovy v Řevnicích, Milhostově, Karlových Varech – Rybářích a Věteřově u Kyjova.

Při všech těchto náročných úkolech řádovému velmistrovi významně pomáhal právě sekretář řádu Josef Vlasák, který se tohoto úřadu ujal 29. srpna roku 1906. S přibývajícím léty velmistra Marata byl narůstající objem řádové agendy přenesen

²⁶⁸ KUČERKA, David. *Život a dílo velmistra Vlasáka, O.Cr. (1867–1958)*, s. 4.

²⁶⁹ Josef Sakař (1856–1936), architekt, stavitel, stavební rada a žák Josefa Zítka. Kromě hlavního řádového domu u Karlova mostu projektoval budovu řádové fary ve Věteřově u Kyjova a dostavbu arkád na vyšehradském Slavíně. V období první republiky projektoval budovu ministerstva zahraničního obchodu v Břehové ulici, objekt filozofické fakulty Univerzity Karlovy na Palachově náměstí, nebo budovu dnešní státní tiskárny cenin v Růžové ulici. – VLČEK, Pavel et al. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha: Academia, 2004.

²⁷⁰ VLČEK, Pavel et al. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha: Academia, 2004, 761 s.

²⁷¹ Novostavba řádové komendy ve Vídni [2020-03-27]. <<https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Kreuzherrenhof.>>

na Vlasákova bedra. Svědčí o tom četná korespondence dochovaná v řádovém archivu, dokazující, že řádoví spolubratři v tomto období se velmi často obraceli na sekretáře Vlasáka a s velmistrem Maratem řešili jen nejnnutnější záležitosti.²⁷² Ten jako 44. velmistr a generál řádu zemřel 29. června 1915 a byl pohřben na hřbitově u řádového kostela sv. Mořice v Řevnicích.

1.3 Velmistrem do nástupu komunismu (1915–1948)

Josef Vlasák byl 11. listopadu 1915 zvolen 45. velmistrem řádu křižovníků. Úřadu se ujal v závěru téhož měsíce, 30. listopadu 1915 ve věku 48 let. V tomto úřadu zůstal přes 43 let až do své smrti v roce 1958 a stal se tak druhým nejdéle úřadujícím velmistrem.²⁷³ Před sebou měl mnoho velmi náročných úkolů, které se zásadně odlišovaly od úkolů jeho předchůdce Marata. Za svého působení zažil dvě světové války, relativně turbulentní období první republiky, v pozdním věku náročné poválečné období, a především nástup komunismu, který radikálně zasáhl do života řádu.

V období první světové války i v poválečném období bylo se nutné vypořádat s mnoha nesnázemi, a to především hospodářskými potížemi, kdy řádové statky musely eráru odvádět značnou část svých naturálních výnosů. Po skončení války pak musel reagovat na velmi napjaté vztahy státu a katolické církve. O těchto událostech se velmistr zmiňuje ve svých vzpomínkách, ve kterých citoval svého kolegu, strahovského opata Metoděje Jana Zavorala, který měl důvěrné zprávy od státního tajemníka Františka Drtiny, že kláštery budou v nové republice rozpuštěny.²⁷⁴

To, že se nejednalo o plané řeči, je zřejmé ze skutečnosti, že velmistr velmi vážně uvažoval o přesunutí působiště celého řádu do Spojených států amerických.²⁷⁵ Po zklidnění situace se od tohoto záměru ustoupilo. Přišly ale těžkosti jiné povahy. Někteří spolubratři se rozhodli opustit řád. V jednom případě došlo na přestup do nově vznikající církve československé, v dalších pak k přechodu do civilního života

²⁷² KUČERKA, David: *Život a dílo velmistra Vlasáka*, s. 44.

²⁷³ Nejdéle úřadujícím velmistrem byl 28. velmistr Arnošt Vojtěch, kardinál z Harrachu (1623–1667).

²⁷⁴ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, nestránkováno (*Vzpomínky velmistra Vlasáka*, rkp.).

²⁷⁵ MULAMUHIČ, Gabriel Rijad. *Pražský Kláštor Rádu křižovníkov s červenou hviezdou za prvej ČSR*, s. 53.

a také k uzavření civilního manželského sňatku.²⁷⁶ Jako jiné církevní instituce, i řád křižovníků významně zasáhla pozemková reforma.

Časem se ale situace stabilizovala a řád se tak mohl věnovat svému duchovnímu poslání, kterým byla nejenom pastorece v řádových farnostech, ale také péče o potřebné. Velmistr značné obnosy investoval do rekonstrukcí a staveb. To se netýkalo jenom řádových působišť. Angažoval se jednak v Jednotě pro obnovu kláštera blahoslavené Anežky, kterou zakládal již 43. velmistr Horák, a také ve spolku s názvem Dílo blahoslavené Anežky Přemyslovny, jehož úkolem byla výstavba nových kostelů v mohutně se rozvíjejících nových čtvrtích Prahy. Na stavbu těchto kostelů vzal velmistr jménem řádu úvěr ve výši 10 milionů Kč. Zástavou tohoto úvěru pak byly řádové činžovní domy v Karlíně.²⁷⁷ V červnu roku 1933 zahájil vizitaci celého řádu P. Hilarius Felder OFMCap.²⁷⁸ Tato vizitace trvala několik let a byla přerušena druhou světovou válkou.²⁷⁹

Válečná léta byla pro velmistra Vlasáka v mnoha ohledech velmi náročná. Mnichovskou dohodou došlo k odtržení částí československého území ve prospěch Velkoněmecké říše. Značná část řádových působišť se tak dostala mimo území republiky a jejich správa a řízení se tak staly pro velmistra velmi obtížné. Další zásadní změny přišly po vzniku protektorátu. Na jaře roku 1941 byl velmistr po výslechu na gestapu vykázán z Prahy a dostal příkaz k přestěhování do Brna. Téměř celou válku pak strávil v augustiniánském opatství na Starém Brně. I z Brna se snažil přes všechny komplikace řídit řád. Komunikoval s ekonomem řádu P. Josefem Saipem, novicmistrem P. Josefem Merellem, generálním vikářem a mosteckým komandérem P. Rudolfem Čapkem.²⁸⁰ Poslední týdny války pak trávil spolu se svým přítelem, vyšebrodským opatem Tecellinem Jakschem O.Cist., v klášteře cisterciacek Porta Coeli v Předklášteří u Tišnova, kde se dočkal osvobození země.

²⁷⁶ MULAMUHIČ, Gabriel Rijad. *Pražský Kláštor Rádu křižovníkov s červenou hviezdou za prvej ČSR*, s. 47.

²⁷⁷ KUČERKA, David: *Život a dílo velmistra Vlasáka*, s. 59.

²⁷⁸ AFÚ sv. Františka Praha – Staré Město, *Kronika farního úřadu u kostela sv. Františka na Staré Městě pražském*, nestránkováno.

²⁷⁹ AŘŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, nestránkováno (*Vzpomínky velmistra Vlasáka*, rkp.).

²⁸⁰ KUČERKA, David: *Život a dílo velmistra Vlasáka*, s. 62.

Do Prahy se slavnostně vrátil v závěru května 1945.²⁸¹ V závěru tohoto roku oslavil třicet let od opatské benedikce. 17. srpna 1947 byl z rozhodnutí prezidenta Československé republiky Edvarda Beneše vyznamenán „válečným křížem 1939“ za zásluhy. Tímto vyznamenáním ho ve Staré Boleslavi dekoroval armádní generál Bohumil Boček.

V této době se objevují nové problémy. V rámci odsunu německého obyvatelstva odešlo do Německa osm řádových spolubratří, za které se řád snažil najít personální náhradu. Objevily se také hospodářské problémy. Velmistr spolu s dalšími církevními hodnostáři intervenoval ve věci zabavování řádového majetku na základě zákona o revizi první pozemkové reformy či zákona o nové pozemkové reformě, který byl schválen po únoru 1948.²⁸²

1.4 Velmistrovské působení po nástupu komunismu (1948–1958)

„Vítězný únor“ nepřinesl ihned velké změny do řádového života. Ještě po nějaký čas dobíhaly „staré časy“. V neděli 7. března 1948 velmistr benedikoval první obnovený kostel v pražském klášteře blahoslavené Anežky České.²⁸³ Na připomínku této události vydala Jednota pro obnovu kláštera malou publikaci.²⁸⁴ V květnu 1948 zahájil velmistr žehnáním pramenů lázeňskou sezonu v řádových působištích: v neděli 25. dubna žehnal ve Františkových Lázních²⁸⁵ a o týden později v neděli 2. května 1948 požehnal prameny v Karlových Varech.²⁸⁶

Bylo to na dlouhá léta naposledy, co se taková akce konala. Ve farní kronice řádové farnosti ve Františkových Lázních najdeme k roku 1949 stručný zápis:

„Tohoto roku se svěcení pramenů nekonalo, prý pro veliký náklad s tím spojený (loňského roku stálo svěcení Kčs 600 000!!). Dle názoru vedoucích činitelů je prý svěcení pramenů přežitkem, který

²⁸¹ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, nestránkováno (*Vzpomínky velmistra Vlasáka*, rkp.).

²⁸² JANIŠOVÁ, Milena – KAPLAN, Karel (ed.). *Katolická církev a pozemková reforma 1945–1948: dokumentace*. Brno: Doplněk, 1995, s. 69, 161, 167.

²⁸³ Pobožnost k bl. Anežce Přemyslovně. in: *Lidová demokracie* 4 (4. 3. 1948), č. 53, s. 3.

²⁸⁴ STEFAN, Oldřich. *Kláster blahoslavené Anežky a dílo jeho obnovy: k benedikci prvního obnoveného kostela v památném klášteře na Františku 7. března 1948*. V Praze: Jednota pro obnovení kláštera blahoslavené Anežky, 1948.

²⁸⁵ NA, ŘA KR, ka. 469, č. 234, *Pozvánka na slavnostní zahájení lázeňské sezony*.

²⁸⁶ Domácí události. *Lidová demokracie* 4 (4. 5. 1948), č. 103, s. 2.

se nehodí do nové doby.” Obdobně tomu bylo i v následujících letech: „Prameny se v roce 1950 ani v r. 1951 nesvětily, jelikož již v r. 1949 bylo od svěcení upuštěno. Lázeňská sezona v r. 1950–51 byla silná, probíhala slibně, návštěvy kostela neobyčejně zvětšeny.“²⁸⁷

V květnu roku 1948 se velmistr zúčastnil poutě na Svaté Hoře, kde posvětil nové varhany.²⁸⁸ Svatá Hora a Příbram pro něj byly místem zvláštního významu. V Příbrami strávil téměř celé své dětství a mládí. Z této skutečnosti pak pramenil jeho zájem o Svatou Horu, kde působil jako předseda Matice svatohorské.²⁸⁹ V dubnu 1949 jako předseda místní organizace československého červeného kříže Prahy I. a V. slavnostně zahájil schůzi, při které do jeho rukou složilo slib šedesát dobrovolných sester československého červeného kříže.²⁹⁰

Na Velký pátek (15. 4. 1949) publikoval krátký dopis členům řádu, který je jakýmsi dovětkem k pastýřskému listu pražského arcibiskupa Josefa Berana, jenž v tomto čase vyzýval k založení „Díla sv. Vojtěcha pro povolání kněžská“. Velmistr řádové kněze nabádal, aby v každé řádové farnosti založili pobočku tohoto díla, které bude podporovat nadějně řádové kandidáty. Upozorňoval na stále aktuální nedostatek povolání do řádu, který může v budoucnu ohrozit nejen jeho fungování, ale také zajišťování duchovní správy v řádových farnostech. V duchu dobové dvouletkové rétoriky vyhlásil „křižovnickou dvacetiletku“, která měla přinést třicet nových kněží.²⁹¹

Podle denních zpráv církevního oddělení Národní fronty jednalo toto oddělení s velmistrem Vlasákem a dohodlo s ním, že jednou měsíčně napíše článek do novin, případně se zúčastní rozhlasové relace. On sám navrhnul formát rozhlasové besedy laiků a kněží. Zda se tento záměr nakonec podařilo alespoň částečně zrealizovat, není zřejmé.²⁹² V závěru roku 1949 list Lidová demokracie zveřejnil zprávu, že velmistr

²⁸⁷ AFÚ Povýšení svatého Kříže, Františkovy Lázně, *Kronika farního úřadu u kostela Povýšení svatého Kříže ve Františkových Lázních*, s. 327-328.

²⁸⁸ Slavné zahájení svatohorských jubilejních oslav. *Lidová demokracie* 4 (11. 5. 1948), č. 109, s. 2.

²⁸⁹ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, nestránkováno (*Vzpomínky velmistra Vlasáka*, rkp.).

²⁹⁰ Slib dobrovolných sester ČsČK. *Lidová demokracie* 5. (21. 4. 1949), č. 93, s. 2.

²⁹¹ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. ŘÁD, Zprávy z řádu č. 12, 19. 4. 1949.

²⁹² KAPLAN, Karel. *Národní fronta 1948–1960*. Praha: Academia 2012, s. 824 (Denní zprávy církevního oddělení ÚAV NF, zpráva z 28. 6. 1949).

Vlasák zaslal ministru vlády a předsedovi Lidové strany Aloisi Petrovi blahopřání k jeho šedesátým narozeninám.²⁹³

Radikální změnou Vlasákova života byl teprve rok 1950. V dubnu byla realizována tzv. Akce K, která se týkala nejenom jeho jako hlavy řádu, ale také dalších členů. Dne 26. dubna 1950 byl hlavní řádový dům křižovníků obsazen bezpečnostními složkami státní moci. Zatímco část bratří byla převezena do centralizačního kláštera v Broumově,²⁹⁴ staříčský velmistr se přestěhoval na řádovou faru u kostela sv. Petra na Poříčí.

30. května 1950 podal velmistr řádu Josef Vlasák žádost k Úřadu pro státní věci církevní, ve které žádá, aby si s sebou na faru ke sv. Petru mohl vzít ze svého bytu na generalátu nábytek, oděvy a obrazy, které mají sloužit k vybavení jeho nového bytu. Současně zdůraznil, že předměty z drahých kovů, které byly zapečetěny v jeho psacím stole, nepožaduje. Tato žádost byla opatřena rukopisnou poznámkou ministra Josefa Plojgara, který doporučuje její kladné vyřízení. Současně navrhuje, aby byly velmistru Vlasákovi předány také odznaky jeho hodnosti, a to řádový řetěz a prsten. Dále navrhuje, aby mu byla vyměřena čestná penze ve výši „asi 8000 Kč měsíčně“. Souhlas s touto žádostí stvrdil svým podpisem ministr Zdeněk Fierligner.²⁹⁵ Kromě výše uvedeného pak bylo následně vydáno vybavení do kuchyně a potravin. S ohledem na velmistruv vysoký věk zařizoval tyto věci řádový ekonom a kaplan u sv. Petra na Poříčí P. Josef Semrád.²⁹⁶ Obejít se ovšem musel bez svého nového automobilu Tatra 87, který si pořídil v roce 1948, a který po obsazení kláštera přešel do užívání Státního úřadu pro věci církevní.²⁹⁷

Měsíc po obsazení kláštera byl velmistr vyšetřován trestním oddělením finančního referátu Ústředního národní výboru hlavního města Prahy. Národní výbor si nárokoval výnosy z činžovních domů přináležejících k řádové komendě u sv. Karla Boromejského ve Vídni a žádal jejich vyplácení.²⁹⁸ V roce 1952 bylo ve Věstníku

²⁹³ J. M. ThDr. h. c. Josef Vlasák. *Lidová demokracie* 5 (29. 12. 1949), č. 304, s. 3.

²⁹⁴ KOLEKTIV. *Dokumenty o perzekuci a odporu. Akce K – likvidace klášterů v roce 1950: Dokumenty a přehledy*, s. 171.

²⁹⁵ NA ČR, NM, ka. 160, Žádost velmistra Josefa Vlasáka adresovaná SÚC, s. 586.

²⁹⁶ NA ČR, NM, ka. 159, Seznam kuchyňského vybavení a potravin určených velmistru Vlasákovi na faru u sv. Petra, s. 93, 99.

²⁹⁷ NA ČR, NM, ka. 159, Bývalý klášter křižovníků v Praze, Revize, 31. 5. 1954, s. 12.

²⁹⁸ Archiv hlavního města Prahy (dále Archiv HLMP), Magistrát hlavního města Prahy II (dále MHMP II.), Církevní referát ústředního národního výboru (dále církv. ref. UNV) (Národní výbor Praha),

katolického duchovenstva otištěno blahopřání k Vlasákovým 85. narozeninám. V tomto blahopřání byly vyzdviženy jeho zásluhy jak na poli církevním, tak na poli národním a také byl oceněn jako vysoký církevní hodnostář, který ale zůstal knězem lidským a laskavým.²⁹⁹

K 1. červenci 1953 byl velmistr oficiálně ustanoven administrátorem řádové farnosti u sv. Petra na Poříčí v Praze na Novém Městě a v této funkci setrval až do své smrti.³⁰⁰ Je zřejmé, že nebyl zcela stranou zájmu. V roce 1957 oslavil devadesáté narozeniny. Jubileum, na které byli prostřednictvím P. Josefa Semráda pozváni členové řádu, se slavilo ve čtvrtek 25. března 1957 na faře u sv. Petra na Poříčí.

V rámci oslavy měl být velmistrovi předán peněžitý dar, který mezi sebou vybrali členové řádu. Podle dochované fotografie se této oslavy zúčastnilo 23 křižovníků.³⁰¹ Už předtím, v neděli 21. dubna 1957, která byla Božím hodem velikonočním, byla v kostele sv. Petra na Poříčí sloužena slavnostní mše, kterou zpěvem doprovodil dívčí chrámový sbor děkanského kostela Obrácení sv. Pavla z Brandýse nad Labem. Jako upomínka pak bylo velmistrovi předáno kaligraficky zhotovené blahopřání s podpisy členek sboru. Podobné blahopřání pak velmistr obdržel také od chrámového sboru a orchestru řádového kostela sv. Františka u Karlova mostu. Rovněž kaligraficky zhotovenou ódu zaslal příbramský spisovatel, básník, penzionovaný úředník ministerstva obchodu Quido Maria Vyskočil. Gratulaci též zaslali členové vlastivědného kroužku Rokycanska, Zbirožska a Radnicka. Z Vídně byl doručeny obsáhlý pozdravný list od bývalých členů vídeňské slovanské besedy, ve kterém bylo vzpomínáno na jeho působení ve Vídni.³⁰² Zajímavým dokladem o závěru jeho života je text otištěný po jeho smrti v Katolických novinách. Noviny jako vzpomínku na něj v roce 1959 otiskly dopis, který napsal faráři J. Křištofovi z Křenovic u Kojetína. Reagoval na blahopřání ke svým devadesátinám a napsal:

ka. 61, inv. č. 251, Zpráva o vyšetřování velmistra Vlasáka ve věci výnosů z vídeňských řádových domů.

²⁹⁹ Náš zápisník. J. M. NDP. velmistr ThDr. Josef Vlasák pětadesátiníkem. in: *Duchovní pastýř, měsíčník katolického duchovenstva* 2 (1952), s. 83.

³⁰⁰ Archiv HLMP, MHMP II, Církevní referát UNV (NVP), kar. 55, inv. č. 222, Personální spisy 1928–1986, Vlasák Josef.

³⁰¹ AŘŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D2, Osobní spis P. Semráda, strojem psaná pozvánka.

³⁰² NA ŘA KR, ka. 469, č. 234, soubor gratulací k devadesátým narozeninám velmistra Josefa Vlasáka.

„Není mou zásluhou, že jsem dosáhl devadesátky. Žiji a žil jsem vždy zcela obyčejně. Jím, co se mi předloží. Neměl jsem nikdy své vlastní domácnosti. Z domova nejsem rozmlsán; jsem syn učitelův a bylo nás 9 dětí... Byl jsem vždy strídmý. Piji pivo, v poledne 1/2 l a večer litr... Vody nepiji, to jsem si odvykl v letech osmdesátých, bylo tehdy v Praze dosti případů tyfu, z vody, jak se říkalo. Kouřím. Asi 50 roků jsem kouřil pravidelně v poledne doutník a večer viržinku. Posledních asi 10 let viržinku nekouřím, jen v poledne; působí dobrodružně pomatené sny. Spím jako dudek... Vstávám v zimě i v létě v 5 hodin, a to již od gymnasijských let. Spím většinou 6 hodin denně... Procházky jsem vždy miloval. Z kaplanských let v Rudohoří konal jsem 40–50 km týdně služebně a nějakých 10 km ještě ze záliby. O prázdninách jsem podnikal výlety. Dovolenu jsem měl pouze šest dní ročně! Když jsem byl ve Vídni, bylo těch nucených cest asi 20 km, jednou za týden větší výlet a o prázdninách do hor, do Alp – denně naplánováno 7 hodin túry – potom také do Krkonoš, na Šumavu. To jsem dělal asi 15 roků.

Nerozčiluji se! Přijde-li něco těžkého, nebo rozčilujícího, tož to na několik dní odložím a potom se na to dívám jinak. Jakákoliv ztráta majetková či drahých osob neuvede mne do zoufalé situace. Co je pryč, je pryč, hled', jak bude dále. Nikdy jsem nedělal do medicíny, ani žádnou zdravotní vědu jsem nečetl z obavy, aby ze mne nebyl hypochondr. Vitaminy, bílkoviny, uhlohydráty atd. jsem nikdy nepočítal. Ta svěžest, které se těším, není zrovna tak úplná. Vidím jen jedním okem, a to dost špatně, jsem velmi nahluchlý (ani kázání neslyším), mám kýlu...“³⁰³

Životní pouť velmistr Vlasák skončila 17. prosince 1958 ve čtyři hodiny ráno. Na věčnost byl povolán ve svých 91 letech, po více než třiačtyřicetiletém působení v čele řádu. Pohřeb se konal v pondělí 22. prosince 1958 v devět hodin v hlavním řádovém kostele sv. Františka u Karlova mostu v Praze na Starém Městě. Requiem sloužil pražský kapitulní vikář ThDr. Antonín Stehlík. Po skončení obřadů bylo tělo zesnulého převezeno na nový řádový hřbitov v Hloubětíně, kde byl jako první

³⁰³ VLASÁK, Josef. Jak jsem žil? in: *Katolické noviny* 9 (25. 1. 1959), č. 4, s. předposlední.

velmistr řádu uložen do hrobu v zemi pod centrálním křížem. Vykonání závěrečných obřadů na hřbitově se ujal spolubratr P. František Bronec.³⁰⁴ Po smrti velmistra Vlasáka nebylo přistoupeno k volbě nového velmistra a vedení řádu se tak ujal generální vikář a první konzultor řádu P. František Bronec, farář řádové fary v Řevnicích.³⁰⁵

2 Jan Mára (1912–2011)

2.1 Období let 1912–1949

Kanovník Jan Mára se narodil 14. srpna 1912 ve Zlučíně u Milevska (okr. Písek)³⁰⁶ do rodiny chudých zemědělců. V letech 1926–1932 studoval na Jirsíkově gymnáziu v Českých Budějovicích. Maturoval v roce 1933 na Jiráskově gymnáziu v Praze. Do noviciátu u Křižovníků s červenou hvězdou vstoupil 7. října 1933, slavné sliby skládal 21. října 1937.³⁰⁷ Teologii studoval na teologické fakultě Univerzity Karlovy. Na kněze byl vysvěcen biskupem Antonínem Eltschknerem 13. března 1939.³⁰⁸ Primiční mši svatou celebroidal 27. března 1939 v Anežském klášteře.

Od 1. května 1939 byl ustanoven do Věteřova, kde zastupoval nemocného spolubratra P. Antonína Jamnického. Dne 31. srpna 1939 jej vystřídal spolubratr P. František Xaver Dítě,³⁰⁹ což pro něj znamenalo návrat do pražského konventu, kde byl od 15. října 1940 ustanoven kaplanem u hlavního řádového kostela sv. Františka. Od 1. dubna 1942 se vrátil do Věteřova, kde vystřídal P. Františka Xavera Dítěte, který se vrátil do svého rodiště do Prahy. Ve Věteřově setrval celou válku a první dvě poválečná léta. Od 1. října 1947 byl ustanovený kaplanem v Lokti nad Ohří, jako

³⁰⁴ Archiv HLMP, MHMP II., církv. ref. UNV, (Národní výbor Praha), ka. 55, Personální spisy 1928–1986, Vlasák Josef, Oznámení o úmrtí Dr. Josefa Vlasáka; AFÚ sv. Františka Praha – Staré Město, *Kronika farního úřadu u kostela sv. Františka na Starém Městě pražském*, nestránkováno.

³⁰⁵ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. E, *Catalogus Oridinis Militaris Crucigerorum cum rubea stella*. Pragae MCMLX, rkp., nestránkováno.

³⁰⁶ V různých materiálech je možné najít odlišná místa narození. To souvisí se skutečností, že obec Zlučín byla přičleněna k obci Radvánov, která je dnes součástí obce Kovářov.

³⁰⁷ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. IV. B, *Conspectus crucigerorum 1969*, rkp.

³⁰⁸ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. Mára, neuspořádaná pozůstalost, kanovník Jan Mára, *curriculum vitae*, rkp., nestránkováno.

³⁰⁹ KOSTROUNOVÁ, Daniela. *Osobnost kněze ve venkovské komunitě. Na příkladu farnosti Věteřov ve 20. a 21. století. Diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, filozofická fakulta, 2012, s. 263.

vyznamenání získal právo nosit synodálie. Zde také začalo jeho politické angažmá pro nový režim.

2.2 Členem Národní fronty

Jak sám Mára zmínil ve svém životopise, „Vítězný únor 1948“ jej zastihl v Lokti. Zde se stal členem okresního akčního výboru Národní fronty a současně členem krajského akčního výboru Národní fronty v Karlových Varech. V Lokti byl také členem rady ONV.³¹⁰

Po návratu do Prahy na podzim 1948 byl formálně ustanoven kaplanem v řádovém kostele sv. Petra na Poříčí. Fakticky ale duchovní správu vykonával v řádové farnosti v Hloubětíně a ve farnosti na Proseku, kde působil křižovník P. Karel Brabec.

Dne 15. dubna 1948 se zúčastnil zasedání komise pro církevní a náboženské otázky Ústředního akčního výboru Národní fronty (ÚAV NF), která se konala v Praze a řešilo aktuální otázky týkající se vztahu církve a státu. Mára zde mluvil o těžké situaci, kterou mají „pokrokoví“ kněží, „kteří pochopili své poslání v dnešní době, tímto neporozuměním se však nesmí nechat odradit od své záslužné práce.“ Z jeho proslovu je zřejmé, že ještě před zasedáním komise navštívil pražského arcibiskupa Josefa Berana, kterého informoval o zasedání komise.

Arcibiskup tuto komisi přímo neodmítal, ale konstatoval, že o těchto věcech není dostatečně informován, a proto se necítil jejími závěry vázán. Mára navrhnul, aby po skončení jednání byla k arcibiskupovi vyslána delegace, která by ho o výsledcích informovala. Podle prezenční listy je zřejmé, že se setkal se svým řeholním spolubratrem P. Františkem Xaverem Dítětem, duchovním správcem řádové fary v Unhošti, který se podle prezenční listiny také účastnil jednání.³¹¹ Při jedné z porad ÚAV NF byl Márovi svěřen speciální úkol vést evidenci uprázdněných far.

V kontextu dalších dokumentů je zřejmé, že zde existovala snaha, aby příslušná komise měla hlavní slovo v dosazování kněží na pražské fary, které měly být přednostně obsazovány prorežimními kněžími.³¹²

³¹⁰ AŘŘKČH, Archiv generalátu, ka. Mára, neuspořádaná pozůstalost, kanovník Jan Mára, curriculum vitae, rkp., nestránkováno.

³¹¹ NA ČR, ÚAV NF, ka. 32, Zpráva o poradě komise pro církevní a náboženské otázky při ÚAV NF, konané v Praze 15. 4. 1948.

³¹² BULÍNOVÁ, Marie (ed.) a kolektiv. *Církevní komise ÚV KSČ*, s. 94 (zápis z porady představitelů ÚAV NF s takzvanými pokrokovými kněžími, Praha, 28. 4. 1949).

2.3 Začátek pražského působení

K 1. září 1948 se přestěhoval do Prahy a byl ustanoven kaplanem řádové farnosti u kostela sv. Petra na Poříčí v Praze na Novém Městě, ale fakticky tuto činnost vykonával v řádové farnosti v blízkém Hloubětíně. Z některých zpráv je zřejmé, že též vypomáhal v sousední farnosti na Proseku, v jejímž obvodu byla kaple na řádovém statku v Ďáblicích a přímo na prosecké faře pak byl ustanovený řádový spolubratr P. Karel Brabec.

V závěru května 1949 pohrozil pražský arcibiskup Beran Márovi suspenzí. Učinil tak prostřednictvím představeného. Mára byl povolán k velmistru Vlasákovi, kde mu byl za přítomnosti sekretáře P. Roberta Kinga sdělen vzkaz od arcibiskupa Berana. Ten jeho počítání velmi pozorně sledoval a věděl o jeho účasti na schůzi KSČ v Hloubětíně. Mára byl upozorněn, že jestli se to bude opakovat, bude suspendován, zbaven duchovní správy a převeden do kláštera. Ten na to reagoval, že v případě suspenze neuposlechne, a i nadále bude působit v Hloubětíně. Zpráva uvádí, že Máru tento arcibiskupův postoj silně zasáhl a že si suspenzi nepřeje.³¹³

Podle zprávy z 29. června 1949 byl Mára velmistrem řádu exkomunikován, a to na příkaz pražského arcibiskupa Berana. Dostal příkaz vystěhovat se z fary a byl mu zakázán návrat do kláštera.³¹⁴ Současně jej ale velmistr Vlasák žádal, aby se zasadil o obnovení jednání mezi vládou a Beranem, což by prý umožnilo sněti exkomunikace.

Od soudruhů z „církvní šestky“ pak Mára dostal doporučení faru neopouštět, vyžádat si exkomunikaci písemně s udáním důvodů, a poté se hájit. V této chvíli bylo ovšem nutné řešit jeho hmotné zabezpečení. Stal se proto národním správcem Charity. Současně existoval záměr ustanovit jej do duchovní správy u pražského kostela Panny Marie Vítězné na Malé Straně (U Jezulátka).³¹⁵

Mára i přes odpor svého faráře zůstal na svém místě, a i nadále sloužil mše. Rozhodl se ale nejlít sloužit mši svatou na blízký Prosek, kde také působil. Prosečtí

³¹³ NA ČR, ÚAV NF, ka. 36, inv. č. 13, Zpráva církevního oddělení, 26. 5. 1949.

³¹⁴ NA ČR, ÚAV NF, ka. 36, inv. č. 13, Zpráva církevního oddělení, 29. 6. 1949.

³¹⁵ BULÍNOVÁ, Marie (ed.) a kolektiv. *Církevní komise ÚV KSČ*, s. 199 (Zápis schůze církevní komise ÚV KSČ, Praha, 29. 6. 1949).

věřící si pro něj však nakonec přišli sami.³¹⁶ Zajímavé je hodnocení řeholního spolubratra P. Karla Brabce, duchovního správce na Proseku, který řekl okresnímu církevnímu referentu toto:

„Oč to má Mára lehčí, vyšel z dělnické třídy, nezradil ji a jde s ní. Studoval jsem s ním. Mára byl vždycky zbožnější a hodnější než já. Je i nyní věřící. Se svým svědomím si to vyřídil. Teď jde jenom o to, zdali je pro věřícího člověka správná ta cesta, kterou nastoupil Mára, či zda ta cesta nevede k věčnému zatracení.“³¹⁷

Od 15. dubna 1951 byl Mára ustanoven administrátorem u sv. Ludmily v Praze na Královských Vinohradech, kde jako pozdější farář a následně arciděkan setrval až do 30. září 1991. Od 5. července 1951 byl zvolen čestným kanovníkem královské kolegiální kapituly na Vyšehradě³¹⁸ a v témže roce jmenován konzistorním radou.³¹⁹

2.4 Vzorný „mírový“ duchovní

Rok 1949 byl pro Máru v mnoha ohledech nesmírně hektický. Ve svém životopise sám sebe označil za jednoho z iniciátorů a zakladatelů Mírového hnutí katolického duchovenstva a až do roku 1968 byl členem ústředního výboru a předsednictva. Na jaře roku 1949 se jako delegát zúčastnil 1. světového mírového kongresu, přesněji řečeno jeho paralelního zasedání v Praze. Mírový kongres se konal ve dnech 20. – 26. dubna 1949 v Paříži. Tehdejší francouzské úřady ovšem řadu jeho účastníků odmítly vpustit do země. V návaznosti na tuto skutečnost byl proto uspořádán paralelní mírový kongres v Praze,³²⁰ na kterém měl Mára proslov a jeho slova nezůstala bez odezvy.

Jako reakci na tuto akci obdržel několik anonymních dopisů, některé dokonce vulgárního charakteru, které jej dost vylekaly.³²¹ Později mu ještě dorazil další dopis

³¹⁶ BULÍNOVÁ, Marie (ed.) a kolektiv. *Církevní komise ÚV KSČ*, s. 205 (Zápis schůze církevní komise ÚV KSČ, Praha, 13. 7. 1949).

³¹⁷ NA ČR, ÚAV NF, ka 37, inv. č. 13, Denní zpráva č. 25, SÚC za pátek 19. 11. 1949.

³¹⁸ Archiv královské kolegiální kapituly na Vyšehradě, Spis kanovník Mára, osobní karta.

³¹⁹ KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, II. díl*, s. 17.

³²⁰ Historie mírového hnutí [2020-03-06]. <<http://www.mirovehnuti.cz/2019/04/70-let-od-1-svetoveho-kongresu-obrancu-miru.html>>.

³²¹ NA ČR, ÚAV NF, ka. 36, inv. č. 13, Zpráva církevního oddělení, 25. 5. 1949.

od faráře Aloise Střelečka z Lišova u Českých Budějovic, který jej vybízel ke vzájemné korespondenci. Farář Střeleček je ve zprávě označen za reakčního kněze. I když neznáme obsah dopisu, je zřejmé, že se Máru snažil uvést na „správnou cestu“.

V červenci 1949 se Mára stal zakládajícím členem Československého výboru obránců míru, ve kterém byl později členem předsednictva pražské krajské organizace. Toto hnutí uspořádalo v roce 1956 velký sjezd v Praze, kterého se Mára aktivně účastnil také. Vlastnímu sjezdu předcházel slavnostní akt, při kterém bylo několik duchovních vyznamenáno státními vyznamenáními. Předávací akt se konal 23. října 1956 v Pálffyovském paláci na Malé Straně. Vyznamenání obdrželi Vyznamenání za zásluhy o výstavbu a mezi dekorovanými nechyběl ani P. Jan Mára.³²²

Mára byl jedním z těch, kdo stáli u zrodu tzv. Katolické akce. Sám ale už v začátku vyjadřoval obavy, zda se tato akce podaří. Obával se, že bude velký problém s nedostatkem vhodných kněží, kteří se těchto aktivit budou chtít účastnit. I přes to všechno sám ale konal.³²³ Dne 12. června 1949 sloužil mši a kázal v Lidicích,³²⁴ 14. srpna 1949 na slavné chodské pouti na Vavřínečku u Domažlic,³²⁵ 21. srpna 1949 pak mluvil na pouti v Klokotech u Tábora.³²⁶ Nezúčastňoval se ovšem jen poutí, 25. června 1949 mluvil na krajské konferenci Katolické akce v Hradci Králové,³²⁷ 29. června 1949 na krajské konferenci v Karlových Varech.³²⁸ Následně také v Praze informoval o tom, že v Karlových Varech se místním politickým činitelům nelíbí chování a jednání tepelského převora Heřmana Josefa Tyla.³²⁹

Na církevní oddělení Národní fronty dodal jako jeden z duchovních koncept programového prohlášení Katolické akce.³³⁰ Autoři se posléze sešli na společné

³²² ABS, H-187, Program konference mírového hnutí katolického duchovenstva v říjnu 1956.

³²³ BULÍNOVÁ, Marie (ed.) a kolektiv. *Církevní komise ÚV KSČ*, s. 92 (Zápis z porady představitelů ÚAV NF s takzvanými pokrokovými kněžími, Praha, 28. 4. 1949).

³²⁴ NA ČR, ÚAV NF, ka. 36, inv. č. 13, Zpráva církevního oddělení, 13. 6. 1949.

³²⁵ NA ČR, ÚAV NF, ka. 36, inv. č. 13, Zpráva o krajské konferenci katolické akce v Hradci Králové, konané 25. 6. 1949.

³²⁶ NA ČR, ÚAV NF, ka. 36, inv. č. 13, Zpráva církevního oddělení, 22. 8. 1949.

³²⁷ NA ČR, ÚAV NF, ka. 36, inv. č. 13, Zpráva církevního oddělení, 28. 5. 1949.

³²⁸ NA ČR, ÚAV NF, ka. 36, inv. č. 13, Zpráva církevního oddělení, 1. 7. 1949.

³²⁹ NA ČR, ÚAV NF, ka. 36, inv. č. 13, Zpráva církevního oddělení, 2. 7. 1949.

³³⁰ NA ČR, ÚAV NF, ka. 36, inv. č. 13, Zpráva církevního oddělení, 26. 5. 1949.

schůzi, ze které vzešel výsledný dokument.³³¹ Dne 11. července 1949 se u Alexeje Čepičky konala schůzka pokrokových katolíků, na které Mára vyslovil pochybnosti nazývat Katolickou akci jako katolickou. Mluvil o církevně právních aspektech, především o tom, že pokud se daná věc takto pojmenuje, je možné ji po církevní linii velmi jednoduše exkomunikovat. Současně si byl vědomý skutečnosti, že její název je „velmi účinný“.³³²

Na poradě Katolické akce vedené Alexejem Čepičkou se řešila otázka, jakým způsobem ji zviditelnit. Čepička navrhoval, aby byla pokrokovými kněžími obsazena čelní církevní místa, především uvolněná proboštská místa v kapitulách. Mluvil především o místě probošta dómské kapituly u sv. Víta. Mára mluvil o tom, že na to Katolická akce aktuálně nemá dost uvědomělých kněží. Sám Mára také konstatoval:

„Odmítám všechny církevní hodnosti, protože bych pak před lidmi vypadal jako kariérista.“³³³

Dne 22. července 1949 promluvil na zasedání ústředního výboru Katolické akce, konaném v Obecním domě. Odsoudil pronásledování pokrokových kněží a jménem všech vlasteneckých kněží slíbil, že budou intenzivně spolupracovat s Katolickou akcí.³³⁴ Další zasedání Ústředního výboru Katolické akce se uskutečnilo 27. září 1949, opět v Obecním domě, a hodně se mluvilo o svatováclavské tradici. Na toto téma promluvil také Mára. Prosil za to, aby sv. Václav opatroval naši vlast a aby se lidově-demokratické vlasti dostalo pozhnání. Celé zasedání bylo zakončeno u sochy sv. Václava na Václavském náměstí, kde zúčastnění položili květiny.³³⁵ V březnu 1950 mluvil na manifestaci v Banské Bystrici,³³⁶ 22. listopadu 1950 na mírové manifestaci Katolické akce v Sedlčanech, která byla uspořádána při příležitosti dokončení oprav místního farního kostela sv. Martina.³³⁷

³³¹ NA ČR, ÚAV NF, ka. 36, inv. č. 13, Zpráva církevního oddělení, 30. 5. 1949.

³³² NA ČR, ÚAV NF, ka. 38, inv. č. 14, Záznam z porady pokrokových katolíků, 11. 7. 1949.

³³³ NA ČR, ÚAV NF, ka. 38, inv. č. 14, Záznam z porady katolické akce, konané 8. 9. 1949.

³³⁴ KAPLAN, Karel. *Národní fronta 1948–1960*. Praha: Academia 2012, s. 836 (Denní zprávy církevního oddělení AÚV NF, zpráva, 28. 6. 1949).

³³⁵ KAPLAN, Karel. *Národní fronta 1948–1960*, s. 836 (Denní zprávy církevního oddělení AÚV NF, zpráva, 27. 9. 1949).

³³⁶ BULÍNOVÁ, Marie (ed.) a kolektiv. *Církevní komise ÚV KSČ*, s. 414 (Zpráva J. Havelky o průběhu slavnostní manifestace v Banské Bystrici, Praha, 22. 3. 1950).

³³⁷ VALIŠ, Zdeněk. Děkan František Bučil (1894–1995) [2020-03-28]. <http://farnostsedlcany.cz/ke_stazeni/dekan_bucil.pdf>.

I přes všechnu tuto usilovnou snahu se činnost Katolické akce příliš nerozvinula a později se transformovala do Mírového hnutí katolického duchovenstva, kde byl Mára členem ústředního výboru. Ve svém životopise, který sepsal o svých šedesátých pátých narozeninách, se o své činnost v Katolické akci vůbec nezmínil. Je tedy zřejmé, že ani on ji nepovažoval z příliš úspěšný podnik.³³⁸

Mára se také vyjádřil k probíhajícím politickým procesům. K zinscenovanému procesu Zela a spol., probíhajícím na přelomu listopadu a prosince 1950, se vyjádřil velmi kriticky. Prohlásil po skončení výslechu arcibiskupského sekretáře Boukala:

„Člověk je přímo zhnusen, když slyší takto vypovídat církevní hodnostáře. Uvědomují si ti pánové, jak svou rozvratnickou činností poškozují církev? Tady vychází najevo, jak žili a čím se zabývali, místo aby pečovali o blaho církve.“³³⁹

Byl také požádán o informace k osobě P. Adolfa Petra Ungra,³⁴⁰ rajhradského benediktina, kontroverzní osobnosti, náležející mezi čelní prominentní kněze, který se ale z různých důvodů po krátké době režimu znelíbil.

„Vystupoval vždy ve prospěch lidově demokratického zřízení a byl jeho horlivým zastáncem. Ostře kritizoval církevní hierarchii pro její negativní postoj proti lidově demokratickému zřízení. Jeho vystupování však bylo příliš sebevědomé a snad bych to nazval tak, že mu jeho dobrá politická funkce příliš stoupla do hlavy... Později jsem zjistil, že u něho hrála také úlohu finanční stránka věcí, neboť ze svých funkcí měl možnost uplatňovat svou moc a osobní vliv. Trpěl určitě tzv. kultem osobnosti, neboť do Prahy jel třeba dvěma auty, v jednom jel sám a za ním jel řidič, jenom pro případ, kdyby se mu po cestě něco přihodilo, a i jinak se nechával rád vidět.“³⁴¹

³³⁸ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. Mára, neuspořádaná pozůstalost, kanovník Jan Mára, curriculum vitae, rkp., nestránkováno.

³³⁹ NA ČR, ÚAV NF, ka 37, inv. č. 13, SÚC, Bulletin z 20. 2. 1950.

³⁴⁰ K osobně P. Adolfa Petra Ungra více v dizertaci: RICHTROVÁ, Eva. *Benediktinský klášter v Rajhradě v době opata Aloise Josefa Kotyzy (osudy klášterního domu a řeholníků v letech 1937–1947)*. Disertační práce. Brno Masarykova univerzita, filozofická fakulta. 2015, s. 263-306.

³⁴¹ VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, s. 418-419.

V květnu 1949 církevní komise navrhla ustavit Máru do čela Katolických novin, kde měl být šéfredaktorem. Mělo se ale patrně jednat jen o formální záležitost. Katolický týdeník měl mít odpovědného redaktora Peteru a faktického redaktora Dr. Uhra.³⁴² Prvním šéfredaktorem se stal bývalý redaktor Lidové demokracie František Moravec.

Mára ovšem do tohoto týdeníku začal přispívat jako autor.³⁴³ V závěru roku 1951 např. byla na titulní straně publikována jeho úvaha „Nesem vám noviny, poslouchejte, z betlémské krajiny, pozor dejte: slyšte je pilně, věřte jim silně, rozjímejte!“³⁴⁴ Pravidelně také přispíval do časopisu Duchovní pastýř, kde například v roce 1957 zveřejnil článek „Duchovní odkaz blahoslavené Anežky České“. Zde je podepsán jako ústřední ředitel České katolické charity. Celý článek je prodchnutý ideou, jejímž cílem je ukázat, že právě česká katolická charita je tou soudobou následovnicí duchovního (charitativního) odkazu sv. Anežky České.

„Anežka Přemyslovna dokonale pochopila a v praxi uskutečnila největší přikázání Kristovo. Celý její život, naplněný sebeobětováním a skutky milosrdenství, nám ukazuje, k jak vysokému stupni křesťanské dokonalosti může člověka povznést opravdová láska k Bohu a bližnímu. Byla sličnou dcerou českého krále Přemysla Otakara I. a kynula jí oslnivá kariéra královny, a dokonce císařovny. Ale Anežka vedená láskou k Bohu a k bližnímu, zřekla se skvělé životní kariéry, odložila královský šat a rozhodla se v prostém řeholním rouchu sloužiti chudým a nemocným. Všechn svůj majetek věnovala na zřízení a udržování prvních charitativních ústavů v naší vlasti... Můžeme říci, že obsahem, náplní celého životního díla Anežčina byla planoucí láska k Bohu a k bližnímu. Je proto v pravém smyslu patronkou a vzorem charitativní práce... Katolická charita

³⁴² BULÍNOVÁ, Marie (ed.) a kolektiv. *Církevní komise ÚV KSČ*, s. 130 (Zápis schůze církevní komise KSČ, Praha, 18. 5. 1949).

³⁴³ DUŠKOVÁ, Petra. *Katolické noviny v letech 1949–1968*. Praha: Diplomová práce Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. 2011, s. 34-35.

³⁴⁴ MÁRA, Jan. Nesem vám noviny, poslouchejte, z betlémské krajiny, pozor dejte: slyšte je pilně, věřte jim silně, rozjímejte! in: *Katolické noviny* 1 (30. 12. 1951), s. 1.

*nepřestala u nás rozvíjet požehnanou činnost ke cti a chvále Boží,
k užitku církve a k prospěchu naší drahé vlasti.*“³⁴⁵

V tomto periodiku měl v druhé polovině padesátých let svou pravidelnou rubriku nazvanou „Doba očima kněze“. Jednalo se o jakýsi politicko-náboženský komentář na soudobá témata. V jednotlivých článcích se zamýšlel na aktuálními světovými problémy a politickou situací, kterou se snažil zasadit do křesťanského kontextu.

„Dnes a včera v Sovětském svazu, našem věrném příteli a spojenci, také ovšem v nesmírně velikých měřítkách a rozměrech zhodnocovaly dosažené výsledky a hledaly se cesty, aby dosavadní velké bylo překonáno ještě větším. A tak je to správné... Tempem své výstavby předstihl SSSR západní země. Nyní půjde o to, aby je předstihl absolutně a aby mohl svému lidu rozdělovat ještě více bohatství svého průmyslu i zemědělství... Je třeba, jak řekl ministr zahraničních věcí SSSR V. V. Molotov, aby všechny síly mírového tábora byly vrženy do boje za ušlechtilými cíli znemožnění války, odzbrojení a světové bezpečnosti. Tyto síly vášnivě hájící posvátný mír rostou. Nejsou to jen země se socialistickým zřízením. Jsou to dnes v rostoucí míře i národy trpící bezbožným a nelidským kolonialismem, které také nastoupily do tohoto velikého morálního a politického zápolení o mír. Imperialisté ovšem nespí. Nepolevují v této snaze vykořistit zdravé síly vlastních a tím více koloniálních národů. Aby ještě více bohatly jednotlivé rodiny. Pokládají válku za dosud největší obchod.“³⁴⁶

P. Jan Mára byl v padesátých letech činný také v oblasti občanského života. Dokladem toho jsou dvě pozvánky do volebních komisí. Tou první je dne 18. října 1954 zván jako řadový člen do okrskové volební komise okrsku č. 3/19 v Praze 12 pro volby do Národního shromáždění. Znovu pak ještě v roce 1957, kdy se stává

³⁴⁵ MÁRA, Jan. Duchovní odkaz blahoslavené Anežky České. in: *Duchovní pastýř: Měsíčník katolického duchovenstva*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, roč. 7 (1957), s. 41.

³⁴⁶ MÁRA, JAN. Doba očima kněze. Kdo má dar povzbuzování ať povzbuzuje. in: *Duchovní pastýř* 6 (1956), s. 76.

náměstkem předsedy obvodní volební komise volebního obvodu č. 195 pro volby do ústředního národního výboru v Praze.³⁴⁷

2.5 Ředitelem České katolické charity

Mára se stal od 1. července 1949 předsedou národní správy České katolické charity. Nahradil tak dosavadního vedoucího P. Josefa Františka Fialu OFM Conv. Dne 26. února 1951 se Mára stal ústředním ředitelem České katolické charity. S výjimkou let 1967–1968, kdy byl jejím ředitelem JUDr. Karel Šebor, setrval v této funkci až do roku 1989.

Dne 22. července 1949 mluvil o Charitě na zasedání ústředního výboru Katolické akce. Zdůrazňoval, že jedním z hlavních cílů Charity bude péče o přestárle a práce neschopné. Mluvil také k tématu rekreace duchovních, řádových sester a farních hospodyně.³⁴⁸ Na poradě Katolické akce u ministra Čepičky pořádané 8. září 1949 řešil situaci časopisu Charita, který prezentoval jako apolitický. Byl to časopis bez církevního schválení; pokud by toto schválení měl, mohl by vycházet ve dvojnásobném nákladu a oslovit tak více lidí. Přítomných se dotazoval, zda by o toto církevní schválení měl požádat. Spolu s poverenikem Lukačevičem také navrhovali sjednocení národních charit do jedné Charity československé.³⁴⁹ Dne 10. září 1949 se Mára jako zástupce Charity setkal na ministerstvu informací s canterburským děkanem Johnsonem.³⁵⁰ V listopadu 1949 intervenoval za zachování sociálního ústavu Vincentinum pro tělesně hendikepované ve Smečně, ve kterém chtěl krajský národní výbor zřídit internát hornických učňů.³⁵¹

Kromě těchto dílčích záležitostí se během svého působení v čele Charity účastnil jejího přerodu, v jehož rámci prodělala v padesátých letech tato organizace hlubokou proměnou. Na počátku šedesátých let měla sice pořád stejný název, ale pokud jde o poslání a úlohy, které plnila, ty se radikálně proměnily. Dá se konstatovat, že

³⁴⁷ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. Mára, neuspořádaná pozůstalost, kanovník Jan Mára, jmenovací listy do voleb v roce 1954 a 1957, volné listy.

³⁴⁸ KAPLAN, Karel. *Národní fronta 1948–1960*, s. 836 (Denní zprávy církevního oddělení AÚV NF, zpráva z 28. 6. 1949).

³⁴⁹ NA ČR, ÚAV NF, ka. 38, inv. č. 14, Záznam z porady katolické akce, konané 8. 9. 1949.

³⁵⁰ NA ČR, ÚAV NF, ka. 36, inv. č. 13, Zpráva církevního oddělení dne 10. 9. 1949.

³⁵¹ NA ČR, ÚAV NF, ka. 37, inv. č. 13, Denní zpráva č. 25, SÚC za pátek 25. 11. 1949.

z nepřilíš provázaného sdružení charitativních organizací, věnujících se vzdělávání a sociální péči, se zrodila přísně centralizovaná servisní organizace katolické církve.

Do původního ústředního svazu katolické charity byla v březnu 1948 dosazena národní správa. Souběžně s tím vznikla v témže roce jako účelová organizace SÚC, česká katolická charita. Ta během několika let postupně pohltila ústavy bývalého Ústředního svazu katolické charity. Mimo to jsou do této organizace začleněny ještě další složky. Jedná se církevní vydavatelství, a to včetně těch, která se zabývala vydáváním periodického tisku, dále prodejny náboženské literatury a výroby a prodejny devocionálií. Dále sem byly postupně včleněny různé církevní a náboženské spolky. Ty v té době měly v zásadě dvě možnosti: buď se včlenit, nebo se rozpustit.

Charita v daném období rostla a mohutněla. Současně ale také začala být některých svých funkcí zbavována a příslušné organizace byly podřizovány organizacím jiným. To se týkalo především různých dětských útulků, domovů a školních zařízení, kde byla obava, že dotyční chovanci nebudou vychováni a vzděláváni v souladu s dobovými požadavky na ateistickou státní výchovu. Výjimkou samozřejmě byly ústavy pro mentálně hendikepované, kde případný náboženský vliv až tak nevadil. O něco později došlo k vyčlenění další skupiny organizací. Byly to především domovy důchodů pro civilní osoby. Církvi tak zůstaly pouze domovy pro přestárlé (důchodce) kněze, řeholníky, řeholnice a farní hospodyně. Došlo tak k završení procesu, kdy se Charita stala servisní organizací katolické církve (nakladatelství, devocionálie), která pokud jde o oblast sociální péče, poskytuje tuto pouze církevním, a nikoliv civilním osobám. K těmto velkým změnám došlo v Charitě v období od konce čtyřicátých do počátku šedesátých let, tedy v době, kdy zde nejdříve jako předseda národní správy a posléze jako ústřední ředitel působil spolubratr P. Jan Mára.³⁵²

V čele Charity pak s malou přestávkou v době pražského jara setrval až do sametové revoluce. Do podzimu roku 1991 též působil jako arciděkan u sv. Ludmily v Praze na Vinohradech a byl členem královské kolegiální kapituly na Vyšehradě, v jejímž čele stál od července 1989 jako probošt. I nadále patřil mezi tzv. prorežimní kněze. Od roku 1971 byl členem kněžského sdružení *Pacem in terris*, od roku 1967

³⁵² O dějinách charity a jejím přerodu v daném období: TŮMOVÁ, Ilona. *Dějiny české katolické charity do roku 1960*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, filozofická fakulta, 2016.

členem berlínské konference katolíků. Otázkou zůstává jeho členství v KSČ, zmiňované např. ve studii o časopise Charita a jeho proměnách v letech 1946–1951.³⁵³ Jeho členství v KSČ jsme ověřovali v kartotéce členské evidence ústředního výboru KSČ. Výsledek tohoto vyhledávání byl negativní, dotyčný touto evidencí neprošel. Tím ale samozřejmě jeho případné členství nelze zcela vyloučit.³⁵⁴

Poté, co byl řádu navrácen klášter u Karlova mostu, vrátil se Jan Mára zpět do komunity a po několik let zastával úřad faráře hlavního řádového kostela sv. Františka u Karlova mostu. V roce 1995 byl dán do výslužby a několik posledních let svého života strávil v kněžském charitním domově na Moravci (okr. Žďár nad Sázavou), kde v noci z 5. na 6. ledna 2012 ve věku nedožitých 100 let zemřel.³⁵⁵ Jeho odchodem na věčnost řád přišel o svého posledního člena, který byl do řádu přijat ještě před zrušením klášterů v roce 1950.

3 Ladislav Sirový (1918–1992)

3.1 Období let 1918–1945

Ladislav Sirový byl 46. velmistrem Rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou. Narodil se 27. června 1918 ve Velké Lečici (okr. Příbram). Do řádu vstoupil 14. října roku 1937, kdy měl svou obláčku. Slavné sliby složil 23. října 1941 a ani ne o rok později, 28. června roku 1942 na vigílii svátku sv. Petra a Pavla, byl pražským světicím biskupem Mons. Antonínem Eltschknerem vysvěcen v pražské katedrále sv. Víta na kněze. Primici slavil na svátek sv. Cyrila a Metoděje 5. července téhož roku ve své domovské farnosti v Novém Kníně.

Až do svého zatčení v květnu roku 1944 byl konventuálem pražského řádového konventu.³⁵⁶ Příčinou zatčení měl být dopis zaslaný tehdejšímu velmistrovi Josefu Vlasákovi do místa jeho nuceného pobytu v klášteře augustiniánů na Starém Brně, ve kterém ho informoval, že obyvatelé příbramského okresu budou – stejně jako

³⁵³ SVOBODA, Rudolf; HENDRYCH, Jan. Časopis Charita a jeho proměny v letech 1946–1951. in: *Studia theologica* 15 (2013), č. 4, s. 39.

³⁵⁴ Archiv autora, Odpověď na písemný dotaz směřovaný Národnímu archivu – oddělení fondů státní správy 1945–1992 ze dne 2. 3. 2020 ve věci členství členů řádu v KSČ, značka NA-1076-2/04-2020.

³⁵⁵ KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, II. díl*, s. 17.

³⁵⁶ ARŘKČH, Archiv generalátu, ka. IV. B, Conspectus crucigerorum 1969, rkp., nestránkováno.

sedlčanský okres – vystěhování.³⁵⁷ Měl se tak dopustit šíření nepravdivé zprávy, která pro něj měla dalekosáhlé důsledky.³⁵⁸ Od 22. května 1944 až do 12. května 1945³⁵⁹ byl internován, nejdříve měsíc v pražské věznici na Pankráci, později v Terezíně a nakonec v koncentračním táboře Dachau.³⁶⁰ Po návratu do vlasti strávil nějaký čas opět jako konventuál pražského konventu, následně byl 1. října 1945 ustanoven druhým kaplanem v Karlových Varech.

3.2 Období let 1945–1953

Od 1. června 1946 byl tamtéž administrátorem in spiritualibus a následně i administrátorem ad interim. Až do svého zatčení v září 1949 zde zastupoval karlovarského děkana P. Adama Beckera.

Právě v tomto období se o jeho činnost intenzivně zajímaly bezpečnostní složky. Celá věc vyvrcholila 9. září 1949 ve 21:00 hod., kdy došlo k zatčení.³⁶¹ Po skončení výslechu 17. září 1949 byl z krajské věznice StB v Karlových Varech eskortován do věznice státního soudu v Praze na Pankráci.³⁶²

Rozsudkem státního soudu v Praze ze dne 20. prosince 1949 a následně rozsudkem nevyššího soudu ze dne 26. září 1950 byl odsouzen pro přečin pobuřování proti republice, přečin hanobení spojeneckého státu a pro rušení obecného míru. Odsouzen byl k trestu odnětí svobody v délce dvou let a šesti měsíců a k pokutě ve výši 5000 Kčs. Peněžitý trest mohl být nahrazen trestem odnětí svobody v trvání 14 dnů. Důvodů pro jeho odsouzení bylo několik. Dne 9. července 1949 měl na farním úřadě

³⁵⁷ Jednalo se o akci německých úřadů, při které bylo z oblasti Sedlčanska vysídleno české obyvatelstvo a na uvolněném území vzniklo cvičiště jednotek SS. Posléze mělo sloužit germanizačním plánům německých okupačních úřadů. Tato akce se dotýkala také řádu, především obyvatel řádové farnosti v Živohošti. Podrobněji: KRÁL, Miroslav. *Živohošťská farnost: její historie a současnost: 1057–2007*. V Hubenově: Římskokatolická farnost Živohošť a Obec Chotilsko v nakladatelství All direct Praha, 2007.

³⁵⁸ LARISCH, Jan – KRATOCHVÍL, Jakub (eds.). *Naši pastýři 1938–1945: „Svatováclavský seznam katolických kněží“ působících nebo narozených na českém území, kteří byli pronásledováni, totálně nasazeni, zahynuli nebo byli vězněni v koncentračních táborech v době 2. světové války*. Praha: Miroslav Kalousek, 2017, s. 36.

³⁵⁹ Koncentrační tábor Dachau byl osvobozen 29. 4. 1945. Datum 12. 5. 1945, nebo v některých pramenech uváděné datum 22. 5. 1945, bylo spíše dnem jeho návratu do vlasti.

³⁶⁰ KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, II. díl*, s. 308.

³⁶¹ ABS, Správa vyšetřování StB, vyšetřovací spisy (V), arch. č. V-2179 KV (dále jen V-2179 KV), s. 23.

³⁶² ABS, V-2179 KV, s. 12.

v Karlových Varech v rámci přípravy snoubenců Čeňka Řeháka a Marie Buškové pronést slova, že podpisy na Katolické akci jsou falšované, velká část kněží s touto akcí nejenom nesouhlasí, ale ani ji nepodepsala, že časopisy Katolické akce jsou vydávány ministerstvem informací a že se ani straně ani vládě nepodaří rozložit katolickou církev. Dále byl obviněn z toho, že 3. září 1949 měl na věži děkanského kostela v Karlových Varech potyčku s Aloisem Mizerou a Antonínem Halamou, kteří tam chtěli vyvěsit sovětskou vlajku, v čemž jim bránil. Dále také, že v srpnu 1948 vyvěsil v kostelní vývěsce oběžník zaslaný pražskou konzistoří, oznamující suspenzi P. Josefa Plojhara. Informace zde zveřejněné měly mít podle tehdejšího obvinění zkreslující charakter.³⁶³

Z obsáhlých výslechových protokolů se dá určitým způsobem rekonstruovat, co předcházelo jeho zatčení. V červenci 1949 například odmítl církevně oddat výše zmíněného administrátora Rudého Práva Čeňka Řeháka. Během přípravy na manželství spolu mluvili o Katolické akci a tom, že podpisy lidí, kteří podpisují Katolickou akci, jsou falšované. Ve výpovědním protokolu Sirový obsáhle uvedl své důvody. Vyvracel Řehákův názor, že jeho členství ve straně je překážkou pro sňatek v kostele. Nikdy tuto otázku snoubencům nekladl. A to ani v případě, kdy je jejich členství ve straně víc než pravděpodobné. Jako důvod, proč v tomto případě nechtěl svolit s uzavřením církevního sňatku, uvedl, že měl vážnou pochybnost o tom, zda pan Řehák vůbec věří v Boha.³⁶⁴

Dále byl vyšetřován v souvislosti se zatčením svého kolegy a souseda P. Jana Nepomuka Ludína, administrátora v Bochově, ke kterému došlo v srpnu 1949. Tato událost vyvolala mezi věřícími v Bochově, zvláště těmi ze Slovenska, velké pobouření. Hospodyně Jiřina Sýkorová,³⁶⁵ která přijela do Karlových Varů náhodně, potkala P. Ladislava Sirového a prosila ho o pomoc při získávání informací o tom, co se stalo s P. Janem Nepomukem Ludínem. Sirový se nejdříve telefonicky dotazoval u policie a dostal zprávu, že P. Ludín již byl propuštěn a vrátil se do Bochova. Jak se později ukázalo, tato informace se nezakládala na pravdě. Druhý den tak osobně hospodyně Jiřinu Sýkorovou doprovodil na policii, kde se jim po značných obstrukcích podařilo získat informace o tom, že Ludín je stále zatčen. Sirový byl

³⁶³ ABS, V-2179 KV, s. 42.

³⁶⁴ ABS, V-2179 KV, s. 4.

³⁶⁵ ABS, V-2179 KV, s. 27.

později obviněn, že navštívil Bochoř, kde ve světle této události popouzel místní proti režimu.³⁶⁶

Události vygradovaly 3. září 1949, kdy se na děkanský úřad v Karlových Varech dostavili dva místní činovníci, Miroslav Holý, tajemník akčního výboru, a Miloslav Halama, obchodník s uměleckoprůmyslovými výrobky,³⁶⁷ a žádali vyvěšení vlajek na věžích děkanského kostela sv. Máří Magdalény. Vlajky zde měly být vyvěšeny při příležitosti konání slavnosti KSČ.³⁶⁸ Administrátor Ladislav Sirový jim vysvětlil, že jedno ze zařízení na vyvěšení vlajek je rozbité a je tedy možné vyvěsit vlajku pouze jednu.

Dotyční pánové chtěli nejdříve vyvěsit vlajku sovětskou. To se P. Sirovému nelíbilo, a vyvěsili tak pouze vlajku československou. Posléze se ale činovníci dostavili ještě jednou a bez vědomí P. Sirového násilně vnikli do věže. K pomoci si vzali ještě montéra, který měl opravit jedno ze dvou zařízení na vyvěšení, které bylo vadné. Toto násilné vniknutí P. Sirového velmi rozhořčilo. Vše pak vygradovalo při rozloučení, kdy přivolaný Alois Mizera, zámečnický hotelu Pupp, pozdravil Sirového slovy: „Práci čest“ a „To Vás bude ještě mrzet.“ Na to P. Sirový reagoval slovy: „Když jdete z kostela, řekněte raději: S Pánem Bohem! A příliš nevyhrožujte, nebo podám já na Vás trestní oznámení pro násilné vniknutí.“ Z výpovědi zámečnicka Mizery vyplývá, že rozrušení Sirového muselo být opravdu značné:

„Ještě bych chtěl k celému protokolu podotknouti, že po východu z kostela, když na nás farář Sirový přímo křičel, se otáčeli kolemjdoucí lidé i lidé – lázeňští hosté, kteří seděli na lavičkách u zřídla...“³⁶⁹

Pokud jde o nevyvěšení sovětské vlajky, Sirový to nechápal jako projev neúcty k osvoboditelům. Sovětskou vlajku vnímal jako symbol organizace propagující materialistickou ideologii, která je v rozporu s církevním učením.³⁷⁰ S místním tajemníkem Jednotného akčního výboru Miroslavem Holým, který se účastnil vyvěšování, měl již dříve jeden rozhovor, ve kterém prý mluvil velmi kriticky proti

³⁶⁶ ABS, V-2179 KV, s. 6.

³⁶⁷ ABS, V-2179 KV, s. 28.

³⁶⁸ ABS, V-2179 KV, s. 16.

³⁶⁹ ABS, V-2179 KV, s. 29.

³⁷⁰ ABS, V-2179 KV, s. 7.

státu, který znemožňuje práci s křesťanskou mládeží a obecně se chová proticírkevně. Je tak zřejmé, že jeho averze vůči novému režimu musela být značná.³⁷¹

Sirový byl po zatčení 9. září 1949 vyslýchán také ve věci pastýřských listů. Byl dotazován na mechanismus jejich doručování. Dříve bylo obvyklé posílat tyto oběžníky poštou, ale v tomto pro církev kritickém čase došlo ke změnám a příslušné listy začaly být doručovány osobně. Dále mluvil o kontaktech se spolubratrem Dr. Vojtěchem Sádlem, který byl duchovním správcem řádové fary v Karlových Varech – Rybářích a zároveň správcem vikariátu Karlovy Vary. Jejich kontakty ale byly po výtce pouze úředního rázu. Dále byl dotazován na své kontakty na členy Lidové strany, ve které byl organizován až do roku 1948, kdy ze strany vystoupil, protože o to žádali církevní představení. Pokud jde o kontakty s ostatními duchovními, zmínil svou účast na obřadech biřmování v karlovarském regionu.³⁷²

Pokud šlo o obvinění ve věci šíření letáků proti ministru Plojharovi, jednalo se o cyklostylový text pražského arcibiskupa Berana, který byl zaslán v počtu 30 kusů farnímu úřadu v Karlových Varech. Tento leták informoval o postupu arcibiskupa Berana vůči tehdejšímu ministru zdravotnictví Josefu Plojharovi. Dva kusy těchto letáků Sirový vyvěsil ve vývěsce kostela, zbývající kusy pak ponechal v kostele k volnému rozebrání věřícími. Podle státního zastupitelství v Chebu měl být obsah těchto letáků nepravdivý a měl urážet osobu ministra zdravotnictví Plojhara.³⁷³

Po svém odsouzení, 20. prosince 1949, byl Sirový k odpykání trestu přesunut do plzeňské věznice Na Borech. Během výkonu trestu pracoval v železárnách v Hrádku u Rokycan a ve vápence v Horažďovicích.³⁷⁴ Propuštěn byl po odpykání celého trestu, 22. března 1952.

3.3 Období let 1952–1992

Vzápětí, 1. dubna 1952, došlo k jeho ustanovení do duchovní správy. Ujal se administrování řádové farnosti v Lokti, kde vystřídal řádového spolubratra P. Bohuslava Kozu, který přešel do nedaleké řádové farnosti v Karlových Varech

³⁷¹ ABS, V-2179 KV, s. 16.

³⁷² ABS, V-2179 KV, s. 10.

³⁷³ ABS, V-2179 KV, podsvazek.

³⁷⁴ BUBEN, Milan. Řád křížovníků s červenou hvězdou. in: *Historický obzor* 3 (1992), č. 7–8, s. 228.

u sv. Máří Magdaleny.³⁷⁵ V roce 1953 byl povolán ke službě do vojenských pracovních oddílů PTP. Kvůli své nemoci (hypertensi) byl ale propuštěn.³⁷⁶ Sirový v Lokti působil až do 30. září 1982, kdy odešel do výslužby.

V témže roce se odstěhoval do Prahy-Strašnic, kde žil v domě náležejícím jeho rodině. Současně byl od 15. listopadu 1982 ustanoven jako výpomocný duchovní ve Strašnicích a od 6. června 1983 v řádovém kostele sv. Františka u Karlova mostu. Díky tomu došlo k zachování kontinuity duchovní správy křižovníky v jejich hlavním řádovém kostele.³⁷⁷ V roce 1988 byl zvolen v pořadí 46. velmistrem a generálem rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou. Opatskou benedikci mu udělil ThDr. František kardinál Tomášek v soukromé kapli v arcibiskupském paláci 15. července 1988.³⁷⁸ Polooficiálně se zúčastnil kanonizace zakladatelky řádu sv. Anežky České v listopadu 1989 a následně se ujal obnovy činnosti řádu. Pro tuto činnost měl ovšem vyměřen jen velmi krátký čas. 12. února 1992 havaroval se svým osobním vozem a po převozu do nemocnice zemřel.³⁷⁹ O této nešťastné události o den později krátce referoval Večerník Praha:

„Do sloupu na Strakonické v Praze 5, kousek za benzínkou u mostu „intelligence“ narazil včera ve 13.38 hodin favorit. Z vozu byl vyproštěn čtyřiasedmdesátiletý muž, který utrpěl mnohočetné těžké poranění a který byl tudíž záchranným vrtulníkem převezen do nemocnice na Malvazinkách.“³⁸⁰

Pohřeb zesnulého se konal dne 20. února 1992 v 10 hodin v kostele sv. Františka u Karlova mostu. Poté byly jeho tělesné ostatky uloženy do hrobky velmistřů na řádovém hřbitově v Praze Hloubětíně.³⁸¹

³⁷⁵ AFÚ Loket, Kronika farního úřadu u děkanského kostela sv. Václav v Lokti (deponováno SOA Jindřichovice), s. 46.

³⁷⁶ AŘŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, Osobní složky, Ladislav Sirový, Dotazník pronásledovaných z náboženských důvodů, zaslaný dne 22. 5. 1990 panu Václavu Vaškovi.

³⁷⁷ KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, II. díl*, s. 308.

³⁷⁸ BUBEN, Milan. Řád křižovníků s červenou hvězdou, s. 228.

³⁷⁹ BUBEN, Milan. *Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou*, s. 55.

³⁸⁰ Oznámení havárie P. Ladislava Sirového, O.Cr. *Večerník Praha II.* (13. 2. 1992), č. 31, s. 3.

³⁸¹ AŘŘKČH, Archiv generalátu, ka. III. D1, Osobní složky, Ladislav Sirový, smuteční oznámení.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se stěžejně zaměřil na dějiny Řádu křižovníků s červenou hvězdou v prvním desetiletí po nástupu komunistické diktatury. Stanovené cíle práce byly splněny.

Roky 1948–1958 byly pro katolickou církev v Československu v mnoha ohledech výjimečným obdobím, protože prošla událostmi, které nemají v naší moderní historii obdobu. Jinak tomu nebylo ani v Řádu křižovníků s červenou hvězdou, pro nějž bylo toto období uzavřením jedné významné etapy řádových dějin: v roce 1958 se završila životní pouť druhého nejdéle úřadujícího velmistra Josefa Vlasáka (ve funkci působil od roku 1915).

Zatímco Vlasákův předchůdce František Xaver Marat vstoupil do dějin jako budovatel a rozmnožovatel, velmistru Vlasákovi připadla nelehká úloha provést řád mnohdy velmi složitými časy první poloviny dvacátého století; ať už to byly obě světové války, nebo období první a třetí republiky, které byly pro řád nadějně i složité zároveň, stejně jako období protektorátu. Jeho působení vygradovalo právě v prvním decenniu komunistické totality, která radikálně a nekompromisně zasáhla do duchovního, náboženského, církevního a řeholního života.

Zatímco v období před rokem 1948 je u velmistra zřejmá jistá osobnostní razance, pokud šlo o hájení zájmů řádu, v období po tomto datu mělo jeho postavení poněkud jinou kvalitu a povahu, a to z různých důvodů: zdá se, že jeho vysoký věk a přibývajících zdravotní problémy mu již neumožňovaly být tak aktivním jako v předcházejících obdobích. Svou roli zde mohla sehrát také skutečnost, že stejně jako mnoho jiných současníků, i on chybně vyhodnotil dobovou situaci a těžce se zmýlil v úsudku o tom, jakým směrem se situace v republice bude dále vyvíjet. Je možné, že v zásadě očekával dva scénáře: (1) zopakuje se situace z první republiky, kdy po bouřlivých počátcích přišla doba relativního klidu a svobody, (2) nastane stav podobný situaci za druhé světové války, tzn. po několika letech teroru a perzekuce přijde vysvobození. Jak je již dnes zřejmé, ani jeden z těchto scénářů se nenaplnil a řád se tak ocitnul ve zcela nové, pro něj neznámé situaci, i když v roce 1948 byl v relativně dobré kondici.

Na tuto nově vzniklou situaci reagovali jednotliví členové různými způsoby. S ohledem na rozsah práce nebylo možné podrobně popsat podrobné osudy více než šedesáti tehdejších členů řádu. Proto se pro potřeby této práce pozornost podrobněji

zaměřila na tři osoby, které jsou jakýmsi reprezentanty různých přístupů a reakcí na nově vzniklou situaci: Prvním byl výše zmíněný velmistr Josef Vlasák, který podle útržkovitě dochovaných pramenů, stejně jako mnozí další spolubratři, zastával neutrální stanovisko a nemáme informace o tom, že by jeho jednání mělo nějaký silně protirežimní charakter.

Další osobností byl pozdější velmistr Ladislav Sirový, který se jako první člen řádu stal obětí perzekuce ze strany Státní bezpečnosti. Nebyl ovšem v této věci jediným. Ve stejné situaci se ocitlo ještě několik dalších spolubratrů. Co je ve velké míře spojovalo, byl jejich věk. Většina z nich přináležela k věkově mladším členům řádu, kteří byli formováni již demokratickým a republikánským školstvím v období první republiky. Pokud jde o jejich další osudy, ty už byly velmi rozmanité. Někteří se po návratu z vězení vrátili do farností, jiní se do duchovní správy již nikdy nevrátili. Právě na Ladislava Sirového v závěru jeho života čekal nesmírně důležitý životní úkol. V roce 1988 stanul v čele řádu jako jeho 46. velmistr a generál a od roku 1989 až do své tragické smrti v roce 1992 intenzivně pracoval na jeho obnově.

Závěrem lze říci, že řád prošel obdobím zkoušek se ctí, i když mezi jeho členy se našla osoba P. Jana Máry, který byl režimem zjevně využit pro propagandistické a další nižší cíle, ale v zásadě nešel proti katolické církvi, i když některé jeho postoje byly na hraně. Mára, podobně jako mnozí další kněží, řeholníci nebo i laici, pocházel ze skromných, chudých, ale nábožných poměrů. Nový režim sliboval sociální rovnost, v kterou doufal i pater Mára. To je koneckonců zřejmé i z jeho charitní práce, kterou dělal zodpovědně a se zápallem. Byl to člověk, jenž má i dnes své výrazné místo v paměti mnoha lidí. Jedněmi je někdy až nekriticky oslavován, jinými dehonestován. Právě s ohledem na tyto okolnosti jej v řádových dějinách rozhodně nelze pominout. Spolubratrem s podobným osudem pak byl i František Xaver Dítě, jehož životním osudům bude potřeba v budoucnu věnovat více pozornosti.

Už dávno před Akcí K velká část křižovníků působila v klasické farní pastoraci a po této akci se jejich postavení nezměnilo. Zásah státu se v podstatě týkal jediného řeholního domu v Praze, který tím přestal plnit svou dosavadní funkci mateřského domu. Bylo přirozené, že se jakýkoliv řeholní život vázal na osobu žijícího velmistra, který působil na řádové faře v Praze na Poříčí. Vzájemná setkání u velmistra vypadala v principu stejně jako setkávání před komunistickým zásahem v klášteře. Tento zásah se v podstatě dotkl osazenstva pražského kláštera. Ti z nich, kteří byli kněží, přešli do klasické pastorační služby, která je jedním z tradičních charismat řádu. Cílem Akce

K bylo zlikvidovat řeholí život. Z vnějšího pohledu se to podařilo, no zintenzivnilo to sounáležitost komunity, která se aspoň v omezené míře scházela u velmistra jako u svého pastýře.

Změny, které po roce 1948 přicházely, byly spíše pozvolné. Začaly tím, že byl řád postupně zbavován svého majetku, který mu zajišťoval určitou míru nezávislosti. V roce 1949 přišly první perzekuce členů řádu. Události vyvrcholily v dubnu roku 1950, kdy došlo k obsazení kláštera v rámci Akce K. Klášter byl obsazen v druhé etapě této akce, 26. dubna 1950, a ve srovnání s jinými řeholními komunitami zasáhla tato událost jen relativně malý počet členů řádu. To bylo dáno především jeho specifickou organizační strukturou, ve které se snoubí jak prvky řeholního života, tak prvky charakteristické pro život diecézních kněží.

V daném období bylo obvyklé, že nový člen řádu po absolvování formace a po kněžském svěcení odcházel nejčastěji jako kaplan na některou z řádových far a po splnění předepsaných povinností se po jistém čase mohl ucházet o některé z uvolněných řádových beneficií. Do kláštera se pak eventuálně navracel buď až ve stáří, nebo ve chvíli, kdy se měl ujmout některého z řádových postů (např. velmistr, ekonom, novicmistr).

Po vyklizení kláštera bylo deset řádových spolubratrů převezeno do centralizačního kláštera v Broumově. Sám velmistr zůstal v Praze, ale musel se přestěhovat na řádovou faru u sv. Petra na Poříčí, kde žil až do své smrti v roce 1958. Bratři převezení do Broumova se tam příliš nezdrželi. S výjimkou bývalého ekonoma P. Saipa odjeli po krátké době do přeškolovacího centra v České Kamenici a následně byli v relativně krátkém čase převedeni do duchovní správy. V broumovském klášteře tak zůstal pouze jeden kněz, křižovník Josef Saip, spolu s řádovými novici a kleriky. Zatímco Josef Saip byl následně přesunut do centralizačního kláštera v Králíkách, odkud se po určitých peripetiích a penzionování dostal jako duchovní k řádovým sestrám, řádový klerik Štěpán Kusý byl ještě před uzavřením broumovského kláštera převezen do mnohem přísnějšího kláštera do Želivi. Ostatní klerici a novicové pak byli následně povoláni k výkonu vojenské služby. Dvěma z nich se v pozdějším období podařilo naplnit své kněžské povolání. Klerik Antonín Budka se v šedesátých letech stal diecézním knězem, klerik Štěpán Kusý byl na kněze vysvěcen až po sametové revoluci. Osudy dalších nelze z dostupných pramenů dohledat.

V podstatě se podařilo dopátrat všechny perzekuované křižovníky, rozsudky soudů a další fakta. Tyto prameny tehdejší justice však odpovídají tzv. společenské

objednávce tehdejšího režimu, proto je bylo nutno číst velmi kriticky a poukázat na nejednou směšná a důkazy nepodložená obvinění, která jsou jednoznačně v rozporu s logikou, etikou i morálkou. Z těchto důvodů byly tyto nezákonné křivdy napraveny soudními rehabilitacemi.

Neméně zajímavé byly další osudy klášterní budovy u Karlova mostu. Díky svému nevelkému stáří (v podstatě šlo o novostavbu z roku 1912) a geografické poloze v centru města se o ni už od roku 1918 neustále zajímaly různé státní instituce, které se střídavými úspěchy obsazovaly různé části kláštera a chtěly je využít buď pro své administrativní nebo ubytovací potřeby. Po roce 1950 došlo k nedobrovolnému završení procesu, kdy byl objekt předán nejdříve ministerstvu zdravotnictví a následně se stal jedním ze sídel StB, jejíž útvary v klášteře setrvaly až do sametové revoluce.

Po roce 1948 se jednotliví členové i nadále snažili udržovat alespoň nějaký řeholní život. Ten se realizoval v novém sídle velmistra na faře u sv. Petra na Poříčí, kde se část spolubratrů scházela vždy ve čtvrtek. Mimo to se pak členové řádu setkávali spíše příležitostně, nejčastěji na pohřbech zesnulých spolubratrů. Fara u sv. Petra pak byla také místem, odkud se velmistr i nadále snažil řídit řád, a to včetně jeho zahraničního působení ve Vídni. Jinou známkou jisté řeholní pospolitosti byla situace, kdy řádový spolubratr Augustin Dragoun dal jisté osobě darem svůj zlatý prsten, čímž se snažil uspišit propuštění spolubratra Josefa Saipa, který zůstal ze všech křižovníků nejdéle uvězněný v centralizačních kláštorech. Stejně tak se fara u sv. Petra stala útočištěm spolubratra Václava Schneidera po jeho návratu z vězení. Ten zde setrval až do druhé poloviny šedesátých let, kdy emigroval do Rakouska.

Celá tato éra pak skončila v závěru roku 1958, kdy byl na věčnost povolán 45. velmistr a generál řádu Josef Vlasák. Po jeho smrti nebyla provedena volba nového velmistra a vedení řádu se ujal jeho generální vikář František Bronec, duchovní správce řádové fary v Řevnicích u Prahy. Řád tak vstoupil do třicetiletého období bez generálního představeného. To skončilo v roce 1988, kdy byl pražským arcibiskupem Františkem kardinálem Tomáškem do svého úřadu uveden nový velmistr a generál, Ladislav Sirový, který se ujal postupné obnovy řádu.

Seznam použitých zkratk

?	neznámý, nejistý, pochybný údaj
+	za číslovkou: a více, více jako uvedené číslo
ABS	Archiv bezpečnostních složek
AFÚ	Archiv farního úřadu
AHMP	Archiv hlavního města Prahy
AMV	Archiv ministerstva vnitra
ARRKČH	Archiv rytířského řádu křižovníků s červenou hvězdou
bl.	blahoslavená
cca	circa (okolo, asi, přibližně)
čj.	číslo jednací
ČKD	Českomoravská Kolben Daněk (průmyslová firma)
čp.	číslo popisné (číslo domu)
ČsČK	Československý červený kříž
dp.	důstojný pan
Dr.	doktor
hod.	hodina, hodině
inv. č.	inventární číslo
J. M. NDP.	Jeho Milost nejdůstojnější pán
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
ka.	karton
Kčs	koruna československá
KS	Krajský soud
KSC	Komunistická strana Československa
LS	Lidový soud
MNV	Místní národní výbor
Mons.	monsiňor
NA ČR	Národní archiv České republiky
NF	Národní fronta
NM	Náboženská matice
O.Cist.	Ordo cistercium (cisterciáci)
O.Cr.	Ordo crucigerorum (křižovníci)
OFMConv.	Ordo fratrum minorum conventualium (minorité)
okr.	okres

ONV	Okresní národní výbor
OP	Ordo Praedicatorum (dominikáni)
O.Praem.	Ordo praemonstratorum (premonstráti)
poř. č.	pořadové číslo
rkp.	rukopis
ŘA KR	Křížovníci s červenou hvězdou – generalát a konvent (archivní fond)
ŘKF	římskokatolická farnost
s.	strana
SNR	Slovenská národná rada
SOA	Státní okresní archiv
StB	Státní bezpečnost
StS	Státní soud
SÚC	Státní úřad pro věci církevní
sv.	svatý, svatá
ÚAV NF	Ústřední akční výbor Národní fronty
ÚPV	Úřad předsednictva vlády
ÚV	Ústřední výbor
VDK	Vládní dislokační komise

Prameny a literatura

1 Prameny

1.1 Řádový archiv

Archivní fond: Archiv Rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou – archiv generalátu.

- ARŘKČH, Archiv generalátu, karton III. A.
- ARŘKČH, Archiv generalátu, karton III. D1.
- ARŘKČH, Archiv generalátu, karton III. D2.
- ARŘKČH, Archiv generalátu, karton III. E.
- ARŘKČH, Archiv generalátu, karton IV. B.
- ARŘKČH, Archiv generalátu, karton Hradiště.
- ARŘKČH, Archiv generalátu, karton Mára.
- ARŘKČH, Archiv generalátu, karton Řád.

1.2 Národní archiv

Archivní fond: Křižovníci s červenou hvězdou – generalát a konvent.

- NA ČR, Křižovníci s červenou hvězdou – generalát a konvent, karton 450, poř. č. 209.
- NA ČR, Křižovníci s červenou hvězdou – generalát a konvent, karton 469, poř. č. 234.
- NA ČR, Křižovníci s červenou hvězdou – generalát a konvent, karton 472, poř. č. 234.

Archivní fond: Náboženská matice Praha.

- NA ČR, fond Náboženská matice Praha, karton 22.
- NA ČR, fond Náboženská matice Praha, karton 154.
- NA ČR, fond Náboženská matice Praha, karton 156.
- NA ČR, fond Náboženská matice Praha, karton 158.
- NA ČR, fond Náboženská matice Praha, karton 159.
- NA ČR, fond Náboženská matice Praha, karton 160.
- NA ČR, fond Náboženská matice Praha, karton 247.

Archivní fond: Ústřední akční výbor Národní fronty.

- NA ČR, Ústřední akční výbor Národní fronty, karton 32, inv. č. 13.
- NA ČR, Ústřední akční výbor Národní fronty, karton 36, inv. č. 13.
- NA ČR, Ústřední akční výbor Národní fronty, karton 37, inv. č. 13.
- NA ČR, Ústřední akční výbor Národní fronty, karton 38, inv. č. 14.

Archivní fond: Úřad předsednictva vlády – Vládní dislokační komise.

NA ČR, Úřad předsednictva vlády – Vládní dislokační komise, karton 2, inv. č. 1.

NA ČR, Úřad předsednictva vlády – Vládní dislokační komise, karton 38, inv. č. 12.

1.3 Archiv bezpečnostních složek

ABS, fond historický fond H-187.

ABS, fond historický fond H-187-9.

ABS, fond historický fond H-713-12.

ABS, fond historický fond H-718-4.

ABS, fond historický fond H-718-6.

ABS, fond historický fond H-718-7.

ABS, fond Správa vyšetřování StB, vyšetřovací spis V-6438 MV.

ABS, fond Správa vyšetřování StB, vyšetřovací spis V-8961 MV.

ABS, fond velitelství StB, 310.

ABS, sbírka kontrarozvědného zpracování, spis KR-38731 MV.

ABS, sbírka objektové svazky, spis OB-112 BN.

ABS, správa vyšetřování StB, vyšetřovací spis V-2179 KV.

ABS, svazky tajných spolupracovníků, spis TS-736638 MV.

1.4 Archiv hlavního města Prahy

Archiv hlavního města Prahy, Magistrát hlavního města Prahy II, Církevní referát ústředního národního výboru (Národní výbor Praha), karton 55.

Archiv hlavního města Prahy, Magistrát hlavního města Prahy II, Církevní referát ústředního národního výboru (Národní výbor Praha), karton 61.

1.5 Archiv autora

Archiv autora, *Catalogus ordinis militaris crucigerorum cum rubea stella 1940.*

Archiv autora, *Catalogus ordinis militaris crucigerorum cum rubea stella 1946.*

Archiv autora, *Catalogus ordinis militaris crucigerorum cum rubea stella 1948.*

Archiv autora, *Dobřichovice zámek a statek* (nedatovaný informační leták).

Archiv autora, *Seznam spolubratrů pohřbených na řádovém hřbitově v Praze Hloubětíně.*

Archiv autora, Odpověď na písemný dotaz směřovaný Národnímu archivu – oddělení fondů státní správy 1945–1992 ze dne 2. 3. 2020 ve věci členství členů řádu v KSČ, značka NA-1076-2/04-2020.

Archiv autora, Náboženská matice – likvidační oddělení, Seznam obrazů uložených Charitou v roce 1951 na děkanství v Dobřichovicích.

1.6 Církevní archivy

Archiv arcibiskupství pražského, Osobní spis Antonín Budka.

Archiv biskupství litoměřického, Konzistoř 1941–1990, sign. III-A-1, osobní spis – Karel Brabec.

Archiv královské kolegiální kapituly na Vyšehradě, spis kanovník Mára.

Diecézní archiv biskupství brněnského, fond Biskupství brněnské 243/14, osobní složka Václav Knittl.

1.7 Kroniky

AFÚ sv. Františka, Praha – Staré Město, *Kronika farního úřadu u kostela sv. Františka na Staré Městě pražském.*

AFÚ sv. Karla Boromejského, Vídeň, *Pfarr – Chronik St. Karl Wien IV.*

AFÚ Povýšení svatého Kříže, Františkovy Lázně, *Kronika farního úřadu u kostela Povýšení svatého Kříže ve Františkových Lázních.*

AFÚ sv. Václava, Loket, *Kronika farního úřadu u děkanského kostela sv. Václava v Lokti*, deponováno SOA Jindřichovice.

1.8 Nepublikované zdroje

DUŠKOVÁ, Petra. *Katolické noviny v letech 1949–1968.* Praha: Diplomová práce Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 2011.

KAUCKÁ, Helena. *Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou a obec Dobřichovice v proměnách dějin, Bakalářská práce,* Praha: Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, 2010.

KOSTROUNOVÁ, Daniela. *Osobnost kněze ve venkovské komunitě. Na příkladu farnosti Věteřov ve 20. a 21. století. Diplomová práce.* Brno: Masarykova univerzita, filozofická fakulta, 2012.

KUČERKA, David. *Život a dílo velmistra Vlasáka, O.Cr. (1867–1958)*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, katolická teologická fakulta. 2019.

LEITNEROVÁ Hana. *Historický vývoj Znojma – Hradiště 1948–1968*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, pedagogická fakulta. 2010.

NOSEK, Lukáš. *Život a dílo Antonína Salajky (1901–1975) Prolegomena k teologické analýze, příspěvek k dějinám české katolické dogmatické teologie 20. století*. Rigorozní práce. Praha: Univerzita Karlova, katolická teologická fakulta. 2009.

RICHTROVÁ, Eva. *Benediktinský klášter v Rajhradě v době opata Aloise Josefa Kotyzy (osudy klášterního domu a řeholníků v letech 1937–1947)*. Disertační práce. Brno Masarykova univerzita, filozofická fakulta. 2015.

TŮMOVÁ, Ilona. *Dějiny české katolické charity do roku 1960*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, filozofická fakulta, 2016.

VAVŘÍNEK, Filip. *Portugalistika na FF UK, vznik a dějiny oboru*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, filozofická fakulta. 2016.

VIDŽOVÁ, Petra. *Příběh poutního místa v Chlumu Svaté Maří*. Bakalářská práce. Praha: Fakulta humanitních studií. 2014.

2 Literatura

BALÍK, Stanislav a HANUŠ, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013.

BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. I. díl, Řády rytířské a křížovníci*. Praha: Libri, 2002.

BUBEN, Milan. *Rytířský řád křížovníků s červenou hvězdou*. Praha: Rytířský řád křížovníků s červenou hvězdou, 1996.

BULÍNOVÁ, Marie (ed.) a kolektiv. *Církevní komise ÚV KSČ 1949–1951. Díl 1, Církevní komise ÚV KSČ („církevní šestka“): Duben 1949 – březen 1950*. Brno: Doplněk 1994.

BURSÍK, Tomáš. *Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali. Trestanecké pracovní tábory při uranových dolech v letech 1949–1961*. Ústav pro studium totalitních režimů: Praha, 2009.

- HAVLÍČKOVÁ, Helena. *Dědictví*. Olomouc: Poznání, 2008.
- JANIŠOVÁ, Milena – KAPLAN, Karel (ed.). *Katolická církev a pozemková reforma 1945–1948: dokumentace*. Brno: Doplněk, 1995.
- JIRŠTĚ, Jan Nepomuk. *Necrologium Ordinis militaris Crucigerorum cum Rubea Stella*. Praha: Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou, 1997.
- JIRŠTĚ, Jan Nepomuk. *Necrologium Ordinis militaris Crucigerorum cum Rubea Stella*. Praha: Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou, 1997 – *Supplementum A.D. 2019*.
- KACETL, Jiří. *Hradiště svatého Hippolyta naproti Znojmu [Pöltzenberg gegenüber Znaim]*. Ve Znojme: Římskokatolická farnost Znojmo-Hradiště, 2020.
- KRÁL, Miroslav. *Živohošťská farnost: její historie a současnost: 1057–2007*. V Hubenově: Římskokatolická farnost Živohošť a Obec Chotilsko v nakl. All direct Praha, 2007.
- KAPLAN, Karel. *Národní fronta 1948–1960*. 1. vydání. Praha: Academia 2012.
- KAPLAN, Karel. *Stát a církev v Československu 1948–1953*. Brno: Doplněk, 1993.
- KATOLICKÁ CÍRKEV. Arcidiecéze pražská. *Pastýřské listy 1945–2000*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.
- KOLEKTIV. *Dokumenty o perzekuci a odporu. Akce K – likvidace klášterů v roce 1950: Dokumenty a přehledy*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993.
- KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, I. díl, Almanach (A–L)*. Praha: Arcibiskupství pražské, 2013.
- KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, II. díl, Almanach (M–Ž)*. Praha: Arcibiskupství pražské, 2013.
- KORONTHÁLY, Vladimír – KOLÁŘOVÁ, Marie (eds.). *Almanach duchovních Arcidiecéze pražské ve 20. století a Lexikon farností Arcidiecéze pražské 1948–2010, III. díl, LEXIKON*. Praha: Arcibiskupství pražské, 2013.
- KRÁL, Tomáš. *Kalendárium a nekrologium kolegiátní kapituly Všech svatých na Hradě pražském*. Praha: Kolegiátní kapitula Všech svatých na Hradě pražském, 2019.

LARISCH, Jan, (ed.) a KRATOCHVÍL, Jakub, (ed.). *Naši pastýři 1938–1945: „Svatováclavský seznam katolických kněží“ působících nebo narozených na českém území, kteří byli pronásledováni, totálně nasazeni, zahynuli nebo byli vězněni v koncentračních táborech v době 2. světové války*. Praha: Miroslav Kalousek, 2017.

MACHOŇ Ladislav. Klementinum – živá historická památka. in: Koreček, Jaroslav – Poche, Emanuel – Stefan Oldřich (ed.). *Knihy o Praze*, Praha, 1958.

MULAMUHIČ, Gabriel Rijad. *Pražský Kláštor Rádu križovníkov s červenou hviezdou za prvej ČSR*. Košice: Seminár sv. Karola Boromejského, 2008.

NOVOTNÝ, Vojtěch. *Katolická teologická fakulta 1939–1990: prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*. Praha: Karolinum, 2007.

PADEVĚT, Jiří. *Průvodce protektorátní Prahou: místa – události – lidé*. Praha: Academia, 2013.

PADEVĚT, Jiří. *Průvodce stalinistickou Prahou 1948–1956: Místa – události – lidé*. Praha: Academia, 2018.

SAKAŘ, Josef. Nové klášterní budovy Rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou v Praze. in: *Architektonický obzor* 12 (1913), zvláštní dotisk.

SPURNÝ, Matěj. *Most do budoucnosti: laboratoř socialistické modernity na severu Čech*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016.

STEFAN, Oldřich. *Klášter blahoslavené Anežky a dílo jeho obnovy: K benedikci prvního obnoveného kostela v památném klášteře na Františku 7. března 1948*. V Praze: Jednota pro obnovení kláštera blahoslavené Anežky, 1948.

SVOBODA, Rudolf; HENDRYCH, Jan. Časopis Charita a jeho proměny v letech 1946–1951. *Studia theologica* 15 (2013), č. 4.

TOMEK, Prokop. *Estébáckou Prahou: Průvodce po pražských sídlech Státní bezpečnosti*. Praha: Academia, 2013.

VAŠKO, Václav. *Dům na skále 2. Církev bojující: 1950 – květen 1960*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

VAŠKO, Václav. *Dům na skále 3. Církev vězněná. 1950–1960*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.

VAŠKO, Václav. *Neumlčená II.: Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*. Praha: Zvon, 1990.

VLČEK, Pavel et al. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha: Academia, 2004.

VLČEK, Vojtěch. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*. Olomouc: MCM, 2004.

3 Tisk

BUBEN, Milan. Řád křižovníků s červenou hvězdou. in: *Historický obzor* 3 (1992), č. 7–8, s. 228.

Domácí události. *Lidová demokracie* 4 (4. 5. 1948), č. 103, s. 2.

J. M. ThDr. h. c. Josef Vlasák. in: *Lidová demokracie* 5 (29. 12. 1949), č. 304, s. 3.

KLÍMA Josef. Co s nalezeným pokladem. in: *Mladý svět: týdeník*. Praha: Mladá fronta 12 (17. 2. 1970), č. 6, s. 20.

MÁRA, JAN. Doba očima kněze. Kdo má dar povzbuzování ať povzbuzuje. in: *Duchovní pastýř: Měsíčník katolického duchovenstva*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství 6 (1956), s. 76.

MÁRA, Jan. Duchovní odkaz blahoslavené Anežky České. in: *Duchovní pastýř: měsíčník katolického duchovenstva*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství 7 (1957), s. 41.

MÁRA, Jan. Nesem vám noviny, poslouvejte, z betlemské krajiny, pozor dejte: Slyšte je pilně, věřte jim silně, rozjímejte! in: *Katolické noviny*, Praha, 30. 12. 1951, s. 1.

Náš zápisník. J. M. NDP. velmistr ThDr. Josef Vlasák pětáosmdesátníkem. in: *Duchovní pastýř: Měsíčník katolického duchovenstva* 2 (1952), s. 83.

Oznámení havárie P. Ladislava Sirového O.Cr. in: *Večerník Praha II*. 13. 2. 1992, č. 31, s. 3.

Oznámení: Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou v Praze. in: *Lidová demokracie* 2 (6. 8. 1946, 3. vyd.), č. 178, s. 4.

Pobožnost k bl. Anežce Přemyslovně. in: *Lidová demokracie* 4 (4. 3. 1948), č. 53, s. 3.

Slavné zahájení svatohorských jubilejních oslav. in: *Lidová demokracie* 4 (11. 5. 1948), č. 109, s. 2.

Slib dobrovolných sester ČsČK. in: *Lidová demokracie* 5 (21. 4. 1949), č. 93, s. 2.

VLASÁK, Josef. Jak jsem žil? in: *Katolické noviny* 9 (25.1.1959), č. 4, s. předposlední.

4 Internet

Archiv bezpečnostních složek – jmenné evidence [2020-05-29].
<<https://www.abscr.cz/jmenne-evidence/> |Hledaná osoba (objekt): František Dítě |krycí jméno: Bojar |narozen: 01.12.1909 |registrační číslo: 4041 |útvary: 1. zvláštní oddělení KS MV Praha>

Muzejní otázka v Praze – řešení nedostatku archivních a depozitárních prostorů [2020-05-10]. <<http://muzeum3000.nm.cz/rekonstrukce/za-minulosti-historicke-budovy-narodniho-muzea-iiidil>>, také [2020-05-10]
<<http://www.ntm.cz/muzeum/historie-muzea>>

Spolkový katastr – evidence spolků v Praze [2020-05-11].
<<http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=ECB6D9652D3411E0823D00166F1163D4>>

Spolkový katastr – evidence spolků v Praze [2020-05-11].
<http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/Zoomify.action?xid=ED0A35C32D3411E0823D00166F1163D4&entityType=10038&entityRef=%28%5En%29%28%28%28localArchiv%2C%5En%2Chot_%29%28unidata%29%29%28366123%29%29&scanIndex=0 11.5. 2020.>

Památkový katalog – evidence památek – zámek Dobřichovice [2020-05-18].
<<https://pamatkovykatalog.cz/zamek-2318361>>

Novostavba řádové komendy ve Vídni [2020-03-27].
<<https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Kreuzherrenhof>>

Historie mírového hnutí [2020-03-06] <<http://www.mirovehnuti.cz/2019/04/70-let-od-1-svetoveho-kongresu-obrancu-miru.html>>

VALIŠ, Zdeněk. Děkan František Bučil (1894–1995) [2020-03-28]
<http://farnostsedlcany.cz/ke_stazeni/dekan_bucil.pdf>

C. Přílohy

Tab. 8. Řádová působišť v letech 1948 a 1960

Tab. 8. Řádová působišť v letech 1948 a 1960							
Lokace			1948			1960	
Č.	Lokalita (patrocinium)	Titulatura	Duchovní správce	Kaplan I.	Kaplan II.	Duchovní správce	Kaplan
1	Borotice (Nanebevzetí P. M.)	fara	Vratislav Krátký	---	---	detto	---
2	Dobřichovice-Karlík (sv. Martin a Prokop)	fara	Antonín Jamnický	---	---	detto	---
3	Františkovy Lázně (Povýšení sv. Kříže)	fara	Eduard Janitzký (adm.)	---	---	vakantní	---
4	Hodonice (sv. Jakub st.)	fara	Ignác ŠIMEK	---	---	vakantní	---
5	Cheb (sv. Bartoloměj)	fara a komenda	Eduard Janitzký (adm. exc.)	---	---	vakantní	---
6	Chlum Svaté Maří	fara, proboštství, komenda	František Kučera (adm.)	---	---	vakantní	---
7	Karlovy Vary – Rybáře (Povýšení sv. Kříže)	fara	Vojtěch Sádlo	---	---	Bohuslav Koza (adm. exc.)	---
8	Karlovy Vary (sv. Maří Magdalena)	děkanství	Adam Becker	Ladislav Sirový (adm. in spirit.)	---	Bohuslav Koza	vakantní
9	Klučenice (Narození sv. Jana Křtitele a sv. Antonín Poustevník)	fara	Josef Malinský	---	---	detto	---
10	Kynšperk nad Ohří (Nanebevzetí P. M.)	fara	Bohumír Rákosník (adm.)	František Kučera	---	vakantní	---
11	Loket (sv. Václav)	děkanství	Bohuslav Koza	Jan Mára	---	Ladislav Sirový	vakantní
12	Mašovice (sv. Jan Křtitel)	fara	Václav Knittl (adm.)	---	---	František Kučera (ve vězení)	---
13	Milhostov (sv. Mikuláš)	fara	Bohumír Rákosník (adm. exc.)	---	---	vakantní	---

14	Most (sv. Václav)	fara a komenda	Rudolf Čapek	Václav Truxa	---	detto	Václav Truxa
15	Popice (sv. Zikmund)	fara	vakantní	---	---	vakantní	---
16	Praha-Ďáblice (Praha-Prosek) (sv. Václav)	diecézní fara	Karel Brabec (kaplan)	---	---	vakantní	---
17	Praha-Hloubětín (sv. Jiří)	fara	František Janouš	---	---	detto	---
18	Praha – Nové Město (sv. Petr na Poříčí)	fara	Jindřich Strnad	Josef Semrád	---	detto	Eduard Janitzký
19	Praha-Slivenec (Všech svatých)	fara	Augustin Dragoun	---	---	vakantní	---
20	Praha – Staré Město (sv. František)	fara	Robert King	Josef Saip	Josef Merell	detto	Josef Merell
21	Pšov (Povýšení sv. Kříže a Všech svatých)	fara	vakantní	---	---	vakantní	---
22	Řevnice (sv. Mořic)	fara	František Bronec	---	---	detto	---
23	Starý Knín (sv. František)	fara	Alois Borecký	František Křba	---	detto	detto
24	Tachov (Nanebevzetí P. M.)	arci- děkanství	Jaroslav Böhm	---	---	detto	---
25	Tursko (sv. Martin)	fara	František Čermák	---	---	detto	---
26	Unhošť (sv. Petr a Pavel)	fara	František Dítě	Štěpán Luža	---	detto	---
27	Věteřov (sv. Cyril a Metoděj)	fara	Antonín Vála (adm.)	---	---	vakantní	---
28	Videň (sv. Karel Boromejský)	fara a komenda	Jiří Plank	Jiří Peter	Jan Franz	detto	detto
29	Vrbno nad Vltavou (Povýšení sv. Kříže)	fara	Zdeněk Kopáček	---	---	detto	---

30	Znojmo-Hradiště (sv. Hypolit)	fara a proboštví	Antonín Fischer	---	---	Ignác Šimek	---
31	Živohošť (sv. Fabián a Šebestián)	fara	František Krba (adm. exc.)	---	---	detto	---

Pramen: *Catalogus ordinis militaris crucigerorum cum rubea stella 1948*; rkp. uložený v ARŘKČH, karton III. E (sestavený k roku 1960, co je nejbližší dohledaný katalog sestavený po smrti velmistra řádu Josefa Vlasáka). Pozn. *detto* = tentýž, co v roce 1948.

Tab. 9. Personální obsazení pražského křižovnického konventu (1948)

Příjmení a jméno	Funkce	Poznámka
Josef Vlasák	velmistr a generál	
Ladislav Gustav Vašura	převor konventu	
Ferdinand Tesař	podpřevor a archivář	od 1945 mimo konvent
Václav Bělohlávek	knihovník	od 1935 mimo konvent
František Vilhum	gymnaziální profesor náboženství	
Josef Šebesta	klerik s časnými sliby	
Pavel Schwarz	novic	

V Konventu dále žil také farář a kaplan ustanovení u kostela sv. Františka a s největší pravděpodobností také P. Josef Semrád, kaplan u řádového kostela sv. Petra na Poříčí, který v dané době vykonával funkci řádového ekonoma.

Tab. 10. Duchovní správa vykonávána křižovníky mimo řádová působišť (1948)

Lokace	Titulatura	Duchovní správce	Kaplan I.	Kaplan II.
Praha-Karlín (sv. Cyril a Metoděj)	fara	<i>diecézní kněz</i>	František Šenych	František Verner
Praha-Michle (sv. František)	fara	<i>diecézní kněz</i>	Václav Schneider	--
Střížov, fara opatství ve Vyšším Brodě	fara	Bohumil Hassmann (adm.)	--	--
Boršov, fara opatství ve Vyšším Brodě	fara	Antonín Lyko (adm.)	Jaroslav Hošna	--
Pleš, sanatorium	--	Stanislav Pelčík	--	--